

בלהה ציברסקי ז"ל

1927-1948

ועדת הצל"שים שהוקמה אחרי מלחמת השחרור המליצה לבן גוריון להעניק לבלהה צל"ש

תודה לאחותנו

מרים ציברסקי-ראב"ד ז"ל

ששמרה את מכתבי בלהה

ונתנה לנו אפשרות להציץ לעולמה.

לוקט ונערך ע"י פועה ציברסקי פרידמן ובנימין ציברסקי צור

עזרו נעמי צור ונדב פרידמן

הדפסה אחרונה ספטמבר 2000

תוכן העניינים

4	מכתבה האחרון של בלהה
6	בלהה ציברסקי 1927 – 1948
9	תולדות חיי - כתבה בלהה
13	מכתב ראשון שנשלח ממחצבת "צובא"
15	שירותה של בלהה כאלחוטאית במחצבת "צובא"
15	תיאור המצב מפי יוסף שיפמן, מפקד המקום
18	קטעי עתונות וספרות
18	תשעה קובין - ירושלים בקרבות מלחמת העצמאות. (1949) יצחק לוי לוצה, הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל משרד הביטחון ההוצאה לאור. עמודים 144-150
25	"הארץ" 04-04-48 כ"ד אדר "ב" תש"ח
25	"ידיעות אחרונות" 06-04-48 כ"ו אדר "ב" תש"ח
26	"ידיעות אחרונות" 07-04-48 כ"ז אדר "ב" תש"ח
28	מזכרת מפלוגת הקשר
29	"השתתפות בצער" דוד בן גריון 09-04-48
30	בכל מאודם - מעשים למופת במלחמת ישראל. (1949) ליקט יהושע בר יוסף. הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל, (עמוד 45)
32	"בדרכי גבורה" (1956) הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל. עמוד 25
33	יזכור – פרשיות חייהם ומוותם של הנופלים במלחמת הקוממיות בישראל (1955) בהוצאת ממשלת ישראל משרד הביטחון ה'תשנ"ז. עמוד 700
35	"במחנה" 07-05-86 בעריכת סא"ל עירית זהרונ
36	"ואלה שמות הגיבורים, גיבורי מלחמת העצמאות שהומלצו לאותות הצטיינות", עפר דרורי, (2021)
37	מכתבים מהכשרת המכבי הצעיר ברמת דוד
63	היא צעדה בראש שבתאי רביב
64	מכתבים מתקופת הלימודים באונברסיטה ותחילת מלחמת העצמאות
73	מכתבים על בלהה
73	בלהה שלנו נכתב על ידי משה ששון
74	ימיה האחרונים של בלהה נכתב על ידי מרים ציברסקי –ראב"ד
75	קוים לדמותה נכתב על ידי חבר
76	קטעים ממכתביה לידיד
76	חברתי לכיתה - נכתב על ידי דינה שור
77	בלהה - נכתב על ידי האח אפרים ציברסקי-צור
78	בלהה אחותי - נכתב על ידי פועה ציברסקי-פרידמן
80	רשימת האתרים בהם מונצחת בלהה
82	Chronicle - Billah Zibersky

מכתבה האחרון של בלהה

אמאליה ואבא יקרים!

אני ב"ארוזה". בריאה, שלמה ובמאה אחוז בטוחה.

אנא, אל תדאגו לי. אנו פה עמוסים עבודה

ואני אשאר פה עד שהמצב ישתפר בסביבה.

אני מקווה שזה יהיה מחר, לכל המאוחר מחרתיים.

אנשינו עומדים ומחזיקים מעמד בגבורה. הדאגה

לכל האנשים הנמצאים שם מטרידה אותי

כך שאיני רוצה שיתווסף עוד לזאת העובדה

שאתם דואגים לשלומי וכועסים עלי. האמינו

לי שאני מרגישה שעלי לעשות זאת ואני

עוזרת הרבה כאן.

ושוב: אני בסדר, בסדר, אל תדאגו,

אין כל מקום לדאגה.

אני מקוה שכולכם בקו הבריאות.

שלכם

באהבה

בלהה.

מסרו בבקשה לטובה ד"ש חמה ממני

ושלא תדאג לי.

בלהה במחצבת 'צובא' מרץ-אפריל 1948

בלהה 1947

בלהה ציברסקי 1927 – 1948

בלהה נולדה ב-י"ב אלול שנת תרפ"ז (1927), בעיירה קטנה בשם "לופץ", היושבת על גדות נהר "הניימן", במדינת "בלרוס". באותה התקופה היה האזור בשליטה של ממשלת פולין.

האב, צבי, היה מוסמך לרבנות משיבת "וולוז'ין" המפורסמת, והוא העדיף לעסוק במסחר בדים ויחד עם זאת, להמשיך בלימוד הגמרא בזמנו החופשי. האם מינה לבית רבינוביץ עזרה לאב בכל עיסוקיו בחו"ל או בארץ. לבלהה שני אחים מבוגרים ממנה אפרים ומרים ושני אחים צעירים ממנה פועה ובנימין.

בגיל שש נשלחה בלהה ללמוד בבית הספר העברי "תרבות" שבעיירה. כעבור שנה, ב 1934, עלתה עם משפחתה ארצה במסגרת עליית משפחות ציוניות בעלות אמצעים. המשפחה התיישבה במושבה ראשון-לציון, בבית רחב ידיים ופרדס קטן לצדו.

משפחת ציברסקי לפני עלייתם ארצה בשנת 1934. שורה ראשונה מימין לשמאל: פועה, בלהה, בנימין, שורה שניה: צבי ומינה, שורה שלישית: אפרים ומרים.

את בית הספר העממי על שם "זרובבל חביב" ז"ל סיימה בלהה בשנת 1940, ובשנת 1941 החלה את לימודיה בגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב, במגמה לחקלאות. חמישה ימים בשבוע נסעה ללימודיה בתל-אביב ואחת לשבוע נסעה לבית הספר החקלאי שב"מקווה-ישראל" ללימודיה החקלאיים. את לימודיה התיכונים סיימה במחזור ל"ב בשנת 1944.

עם סיום לימודיה התלבטה בלהה לגבי המשך דרכה. האפשרויות שנשקלו על ידיה היו: לימודים בסמינר למורים בתל-אביב; לימודים באוניברסיטה העברית בירושלים; או שנת שירות לאומי במסגרת הכשרה בפלמ"ח.

בניגוד לבחירה של מספר מחברותיה ובעידוד של הבית, בחרה בלהה בדרך השירות הלאומי והצטרפה להכשרת "המכבי הצעיר", שבסיסה היה בקיבוץ "רמת-דוד". במכתביה הביתה מאותה התקופה הביעה בלהה הזדהות מלאה עם דרך השירות הלאומי, שבה בחרה, וכן הביעה סיפוק רב מהחיים בצוותא בהכשרה ובקיבוץ.

על התנהגותה של בלהה במשך מסע מפרך בתקופת שירותה בפלמ"ח כותב ידיד: "ביום חמישי חזרה המחלקה למשק, מאובקים, מלוכלכים, מיוזעים ורעבים אך הרוח איתנה. בראש צועדת חומת השיער, רעננה, עליזה ומובילה לא רק את הטור העייף אלא גם את המורל, חומת השיער – בלהה".

במסגרת שירותה בפלמ"ח, השתתפה בלהה בהברחת עולים מן החוף ובשחרור מעפילים ממחנה "עתלית".

עם סיום שנת השירות הלאומי, במסגרת ההכשרה בפלמ"ח, החליטה בלהה להירשם לאוניברסיטה העברית בירושלים. היא עזבה את ההכשרה, שהקימה את קיבוץ "הסוללים" שבגליל התחתון.

במכתב מאותה תקופה כתבה בלהה לחבר שנשאר בהכשרה: "הייתי שנה בקיבוץ ונוכחתי שהחיים אמנם קשים אך רב בהם הסיפוק. במשך השנה שחלפה לא כבדה עלי העבודה אף פעם, תמיד אהבתי את עבודתי ומצאתי בה הנאה".

באשר להמשך לימודיה באוניברסיטה כתבה בלהה: "אני לומדת כי אני רוצה ללמוד, אני רוצה לרכוש לי מקצוע. לדעתי אין בזה הבדל בין בחור לבחורה. חשבתי רבות בדבר המקצוע שאבחר בו. כידוע לך בטח, חלמתי רבות על רפואה ובשנה שעברה ויתרתי על זאת לבסוף. אולי לא תבין ולא תאמין אך אני מוצאת סיפוק רב בלימודי הפדגוגיה מעניינת מאוד וכן המקרא. על היסטוריה קשה לי לדעת כי עדיין כמעט לא התחלתי ללמוד בעצמי, והרי עיקר הלימוד כאן הוא עצמי. אני חולמת על עבודה פדגוגית. עבודה במוסד כמו פנימייה, במוסד לילדים עזובים או יתומים, התעסקות בנוער עולה, בעבודה סוציאלית וכו', לימודי באוניברסיטה מובילים למטרה זו".

בלהה עברה לגור בירושלים והחלה את לימודיה בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה העברית בשנת תש"ו, 1945. את שתי שנות הלימודים עברה בהצלחה כאשר לימודיה כוללים פדגוגיה, תנ"ך, מקרא, פסיכולוגיה, פילוסופיה ובעיקר חינוך והוראה.

בחודשי הקיץ, לאחר סיום שנת הלימודים השנייה, יצאה בלהה לעבוד כמדריכה במחנה הנופש של המרכז לסידור ילדים ממשפחות הרוסות שנערך בכפר-סבא.

בשנת לימודיה השלישית, תש"ח, 1947, פרצו מאורעות הדמים בירושלים והחלה מלחמת השחרור. מחוסר קשר לפיקוד הפלמ"ח הצטרפה בלהה מיד למחלקת החי"ש (חיל השדה) של הסטודנטים באוניברסיטה, היא סירבה לתפקד כמזכירה במשרד, ודרשה לצאת עם הלוחמים לקווי האש. בהתאם לכך בלהה צורפה כקשרית ללוחמי ההגנה בשכונות "ימין משה" ו"תלפיות". בלהה חיפשה יותר פעילות ופעמיים היתה בשיירת האספקה, שנשלחה כתגבורת ללוחמי העיר העתיקה, אך כניסתם נמנעה על ידי מחסומי הצבא הבריטי בשער יפו. לאחר מכן נשלחה עם מחלקת חי"ש כתגבורת לאזור "הקסטל" והוצבה כאלחוטאית במחצבת חברת "סולל-בונה", שליד הכפר הערבי "צובא". מחצבה זו שלטה על הכביש, המחבר את כפר "הקסטל" עם מספר כפרים ערביים מדרום מערב לירושלים.

לאחר השבוע הראשון במחצבת "צובא", 04.03.1948, כתבה בלהה הביתה: "כבר עבר שבוע כמעט שאני פה בלי שארגיש בזאת, הזמן חולף כה מהר. המקום הוא לא מן היפים ביותר וקשה לראות פה משהו חוץ ממחצבה ענקית, מכונות שמרעישות באופן איום במשך כל היום, מגדל גבוה ואליז מצורף צריף פח, זה הכל. בראשונה כשבאתי חרדתי, היה קור נורא, אי סדר, החליפו את הסטודנטים שהיו פה בכיתה דתית וחשבתי אוי ואבוי, בלבד שהזמן יעבור. אך עכשיו הכל הולך בסדר ועל הצד היותר טוב. הקור פחת, לרעש התרגלתי, סידרו לי חדר טוב עם מיטה חמה, בחדר יש לי כל היום תנור, רדיו, דברים טובים, ספרים ובאמת לא חסר לי דבר.

כל יום תחנת הרדיו "קול-המגן" מודיעה על יריות על קריית-שמואל ופצועים שם ואני מודאגת. אנא הודיעו לי מה נעשה אצלכם. אני מקווה שכולכם בריאים ושלמים".

הערבים החלו מהדקים את המצור על ירושלים והשליטה על כפר "הקסטל" הפכה להיות יעד מרכזי לשני הצדדים הלוחמים. ב-18 במרץ 1948 תקפו הערבים את מחצבות "סולל-בונה" שליד כפר הערבי "צובא", מגיני המקום וביניהם בלהה הצליחו להדוף את התוקפים אך הטבעת הלכה והתהדקה. בתחילת חודש אפריל החרפו הקרבות באזור כתוצאה מכך מחצבת "סולל-בונה" כותרה לחלוטין וכפר "הקסטל" נכבש על ידי הכוחות הערבים ונכבש בחזרה על ידי כוחות ההגנה.

ב-5 באפריל הצליחו הכוחות הנצורים במחצבת "סולל-בונה" לפרוץ את המצור ולהתפנות לאזור "מוצא". למחרת פתחו הכוחות הערביים בהתקפה מסיבית על כפר "הקסטל". ב-6 באפריל מתפנה בלהה עם שאר הלוחמים ממחצבת "סולל-בונה" ברכב משוריין לירושלים. בדרך הותקף המשוריין, נפגע והיתדרדר לתהום. מרבית האנשים במשוריין נפגעו, בלהה נפצעה, והם נשארו בואדי ללא אפשרות לחלצם. האש הבלתי פוסקת מנעה מכל עזרה להתקרב, בלהה עלתה בכוחות עצמה.

בלהה הובאה לבית-החולים "שערי צדק" עם חשש לשבר באגן-הירכיים, היא נותחה בבטנה, כתוצאה מכך היא קיבלה שטף-דם בבטנה, ונפטרה כעבור יומיים.

בתאריך 09.04.1948 בלהה הובאה לקבורה בבית הקברות "סנהדריה" ואח"כ הועברה לבית הקברות הצבאי בהר הרצל.

בלהה עומדת קדימה עם אחיה ושתי אחיותיה צולם בלופץ בלו חוס 1932

תולדות חיי - כתבה בלהה

אור ליום שלישי י"ב אלול נולדתי, בבית גדול ומרווח, רב חדרים ואור. האם היה זה מאורע גדול וקובע בחיי הורי? איני יודעת כי להם אז כבר בן ובת. פעוטה צנומה ורזה עד מאוד הייתי, כנראה רחוקה מלהיות יפה, צרחנית ועצבנית עד מאוד. הקשיתי מאוד על אימי, אף כי הייתה לי אומנת. עד היום מרבה אימי לספר על ילדותי, שגרמה לה פחד תמידי כי בהיותי חלשה ועצבנית חששה פן אגווע.

על-אף היותי קטנה, התפתחתי במהירות. בת תשעה חודשים כבר היטבתי ללכת בת ולדבר, ילדוטי עברה במהירות ובלי כל חוויה מיוחדת במינה. בהיותי בת שש נשלחתי לבית הספר, בגן לא למדתי, היות שאמי פחדה לשלחני ממנה. למדתי בבית ספר עברי "תרבות" תמיד בין חברות גדולות ממני.

בהיותי בת 7 קרה מאורע בחיי, שאזכרנו תמיד והוא השריפה. בעירנו רבו מאוד השריפות ולא פעם זכורני, כי התעוררתי בלילה לאורות וצעקות. שריפה זו שרפה גם את ביתנו האהוב והגדול. השריפה הייתה גדולה ואכלה וטרפה בלי רחמים בתים לרוב. אנו ברחנו לשדה בו ישבו כל אנשי העיר דואגים, בוכים ופניהם מלאי התרגשות. חבילות הובאו מכל הבא ליד.

מאז עברנו לגור בדירה. דירה זרה, דבר שהיה כה זר לרוחי. אולם לא זמן רב שהינו שם כי אחרי חודשים מספר, קרה הדבר שהינו המאורע הגדול בחיי - הוא הנסיעה לא".

זה היה מאורע כביר לעזוב את עירי ומולדתי לראשונה. שפע מראות חדשים, נסיעה באניה, ברכבת, אנשים זרים, בליל שפות – כל זה היה כה רבגוני, כה כביר, כה שופע, שראשי היה קטן מלהכיל.

באנו לארץ והתיישבנו במושבה ראשל"צ. מושבה, מה נחמד ומצלצל השם. בתים קטנים, גינות, עצים לרוב, חיים שקטים ונעימים. כל זה היה כה חדש ונלהב, ומשם בעצם מתחילים חיי.

חיי אשר אותם כבר אדע ואזכור הכל, חיי במולדת, בארץ אשר כה רבות האגדות המהלכות על כל צעד ושעל, על כל מדרך כף רגל. קנינו בית בשכונה המלאה בעצי אקליפטוס, פרגים וצבעונים, שלל צבעים. מה רב השקט והמנוחה ומה קשים החיים ומלאי עבודה.

בלהה עם חברות מבי"ס יסודי 'חביב' ראשון לציון 1940

הגימנסיה העברית 'הרצליה' מחזור ל"ב תש"ד תל אביב

מכתב ראשון שנשלח ממחצבת "צובא"

מרים יקרה ; אמא ואבא יקרים!
 אינך יכולה לתאר לך מה שמחתי למכתבך.
 היתה זו הפתעה באמת נעימה,
 מה גם שהמכתב היה מלווה בחבילה מ"הרצל" עם דברים
 טובים וכו'.
 כבר עבר שבוע כמעט שאני פה בלי שהרגשתי בזאת,
 הזמן חולף כה מהר.
 המקום לא מן היפים ביותר, וקשה לראות פה
 משהו חוץ ממחצבה ענקית, מכונות שמרעישות באופן איום
 במשך כל היום, מגדל גבוה ואליו מחובר צריף פח, זה הכל.
 בראשונה שבאתי – נחרדתי, היה קר נורא, אי סדר,
 החליפו את הסטודנטים שהיו פה בכתה דתית, וחשבתי – אבוי
 בלבד שהזמן יעבור מהר. אך עכשיו הכל הולך בסדר
 ועל הצד היותר טוב. הקור פחת, לרעש התרגלתי,
 סידרו לי חדר טוב עם מיטה חמה, בחדר יש לי הכל:
 תנור, רדיו, דברים טובים, ספרים. באמת לא חסר
 לי דבר. לחברה שבאו התרגלתי מהר, והם באמת בחורים
 נחמדים. הם מבסוטים ממצב הרוח המרומם שיש לי
 כל הזמן, ומתייחסים אלי נהדר. כולם משתדלים לעשות בשבילי את
 המקסימום. בקיצור קשה לומר שרע לי כאן. כולנו כאן במצב רוח
 טוב למרות כל הקשיים. מחר בבוקר אלך למשק הילדים להתרחץ
 במקלחת חמה – פעם בשבוע זה חשוב.
 בשבוע הבא יהיה יותר קל כבר בעבודה.
 יגיעו אנשים נוספים. כרגע יש פה כ-25 איש.
 כל יום "קול המגן" מודיע על יריות על "קרית-שמואל"
 ופצועים שם, אני מודאגת. אנא הודיעו לי מה נעשה אצלכם,

אני מקוה שכולכם בריאים ושלמים.

אני שולחת לך את הסריגה, לא יוצא לי כאן לסרוג
וגם הדוגמה היא די מסובכת. אני מקוה שתסלחו לי,
אולי שאחזור, אסרוג.

בחוץ כאן עכשיו גשם וקור נורא ואצלי בחדר חם וטוב.
טוב לשבת ולכתוב, ולשמוע את הגשם בחוץ.
האם טובה כבר חזרה מ"תלפיות"? אם לא,
מסרי לה ממני דרישת שלום ב"קול המגן".
לא אקשקש יותר, בעוד שבוע בערך הרי אחזור הביתה
לא חסר לי כלום ואנא, אל תדאגו לי. אני שומרת
על עצמי היטב.

תתחדשו בבגדים החדשים שלכם, ולך פועה תתחדשי
בחצאית ובסוודר – זה בטח יופי.
שלחי לי תשובה או דרך המשרד של "סולל בונה",
או כמו ששלחת בפעם הזו.

שלכם

באהבה

בלהה.

אם טובה* בירושלים, תנו לה לקרוא את מכתבי. מסרו לה את הפתקה ממני.
*טובה סוקולוב היתה חברה של בלהה. יחד למדו באוניברסיטת ירושלים.

שירותה של בלהה כאלחוטאית במחצבת "צובא"

תיאור המצב מפי יוסף שיפמן, מפקד המקום.

(הדברים נכתבו מפי יוסף שיפמן, שחזר אל המחצבה עם משפחתו מספר שנים לאחר מלחמת השחרור. יוסף היה מפקד מחצבת "צובא", ליד הכפר הערבי "הקסטל", מה- 1.3.48 עד 5.4.48).

ב- 1.3.48 הגיעה למחצבת "צובא" מחלקה דתית מפלוגתו של נחום שושני, שהיה מפקד המרחב. הם הגיעו למחצבה במסגרת הפעולות המקדימות של המבצע לשחרור הדרך לירושלים.

הלוחמים שישבו במחצבת "הקסטל", היוו מחסום בין הכפר הערבי "צובא", שבו נמצא היום קיבוץ "צובא", ובין הכפר הערבי "עין-כרם". למקום היה ערך אסטרטגי חשוב ביותר. הוא מנע מהערבים את תגבור את כוחותיהם בכפר הערבי "הקסטל" (כיום "מעוז ציון"), שחלש על הדרך לירושלים והפריע לתנועה התקינה לירושלים. כמו כן המקום היה רכוש יהודי, השייך ל"סולל-בונה" שהפעילה את המחצבה.

מיום בואה של המחלקה (1.3.48) הורע המצב. יריות הערבים לא פסקו וחיי החיילים היו בסכנה מתמדת. בתאריך 1.4.48 נחום שושני, שהיה מפקד האזור, ניסה עם יחידת לוחמים לכבוש את המשלטים הקרובים למחצבה, הפעולה נכשלה.

נחום שושני פקד על הלוחמים לסגת למחצבת "הקסטל". כל הלוחמים נסוגו ונחום שושני לא חזר. נעשה ניסיון לסרוק את השטח, אך לא נמצא דבר, ועד היום איש אינו יודע מה אירע לו (על שמו נקרא מבצע "נחשון"). כתגובה תקפו הערבים את הכוח במחצבה באש חזקה. היריות נמשכו ללא הפסקה. באחד הימים הצליחו הערבים להתקרב למחצבה למרחק מטרים ספורים ודרשו מהלוחמים להיכנע, כשהם מלווים את דרישתם בצעקות "הרי אתם יודעים שבסופו של דבר נהרוג אתכם, מה יאמרו האמהות?"

המצב במחצבה הלך והורע, התקפות הערבים הלכו וגברו, האש החזקה והבלתי פוסקת גרמה לכמה חיילים להיכנס לפחד והיסטריה. כמה מהם איימו על מפקד המחצבה, יוסף שיפמן, בנשק ודרשו להיכנע לערבים. משלא הסכים לבקשתם התפרצו אל מחוץ למחצבה ודגלים לבנים בידיהם.

אחד החיילים שהגיע למוצב הערבי עם דגל לבן בידו, נתפס על ידי הערבים וגופתו רוטשה על הסלעים לעיני המחלקה, שצפתה בטבח מן המגדל.

כשהמצב הלך והחמיר פקד יוסף שיפמן על החיילים למקש את המגדל והשטח הקרוב סביבו ולסגת בהסתננות יחידים אל בית ההחלמה "ארזה" (5.4.48). המחלקה עזבה את המחצבה והמוקשים, שהטמינה בה, עשו הרג רב בקרב הערבים שהשתלטו על המחצבה.

ב"ארזה" הצטופפו משפחות וילדים מ"מוצא-עילית" ו"ארזה" וכן חיילים פצועים, עיפים ותשושים לאחר ימי קרבות, ימים ולילות ללא שינה ומזון. לאחר כיבוש הכפר "קולונייה", שחסם את הדרך לירושלים (כיום מבושרת ציון הנמצאת בצד המקביל למוצא-עילית), הוחלט להעביר את החיילים והאזרחים, וביניהם בלהה, לירושלים. בתאריך 6.4.48 יצאה השיירה בשעה 6 בבוקר וכבר בתחילת דרכה נתקלה במחסומים רבים, שהיו פזורים על הכביש ובאש עזה מן המוצבים הערבים שעל הגבעות. למרות האש העזה והמחסומים בדרך, השיירה המשיכה בדרכה.

בקילומטר השלישי מירושלים עלה המשורין, שבו נסעה בלהה, על מוקש והידרדר לתהום בעומק 100 מטר. מרבית האנשים במשורין נפגעו, חלקם נהרגו, בלהה נפצעה. האנשים נשארו בואדי ללא אפשרות להוציאם.

האש הבלתי פוסקת של הערבים מסביב מנעה מכל עזרה להתקרב. מאחר שהגישה אל הפצועים היתה קשה, עלתה בלהה בכוחות עצמה במעלה ההר.

בלהה הובאה לבית-החולים "שערי צדק", ונפטרה כעבור יומיים בתאריך 09-04-48.

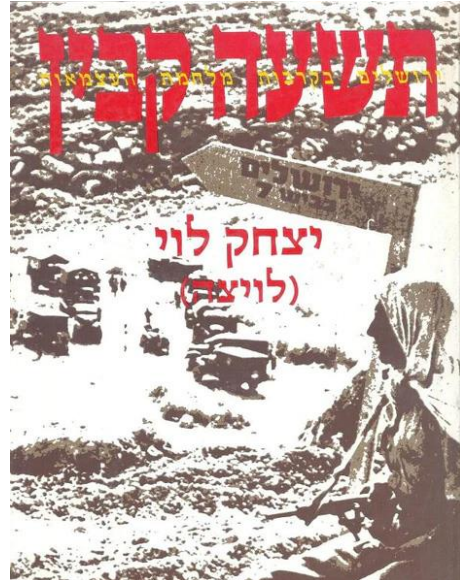
בלהה במחצבת צובא מרץ-אפריל 1948

אתר הנצחה בקסטל

קטעי עתונות וספרות

תשעה קובין - ירושלים בקרבות מלחמת העצמאות. (1949) יצחק לוי לוצה, הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל
משרד הביטחון ההוצאה לאור. עמודים 144-150

יצחק לוי (לויצה)

תשעה קבין

ירושלים בקרבות מלחמת העצמאות

הפעולות בקטע המזרחי

בניגוד להערכות מוקדמות, המערכה בקטע המזרחי היתה כבדה יותר מזו שבקטע המערבי. ריכוז כוחותינו בגוש קריית-ענבים הושלם רק ב־10 באפריל, אחרי הופעת יחידותיו של קאוקג'י באזור, אך הלחימה החלה כאן מייד עם התחלת מבצע נחשון²⁵. בשטח ההררי של הקטע המזרחי לא היה די בתפיסת כמה תוואים שולטים כדי להבטיח את מעבר השיירות. תנאי השטח סיפקו אפשרויות רבות למארבים נגד השיירות, ודרשו הקצאת כוחות רבים, כדי לאבטח את הדרך לאורכה. לא היתה ברירה אלא לכבוש ולהחריב את בסיסי הערבים בכפרים הגדולים שבסביבה. משימה זו לא היתה קלה כלל, ועל גדוד 2/נחשון, בפיקודו של יוסף טבנקין, הוטל עומס רב, גם בשל הצורך לקיים אבטחה שוטפת של השיירות העוברות בדרך. צירוף משימות זה היה למעלה מכוחו של הגדוד והשפיע קשה על יכולת הביצוע שלו.

יוסף טבנקין הגיע לקריית-ענבים עם מטהו ב־6 באפריל, בשיירה בת 60 מכוניות, שיצאה לאחר שהחל מבצע נחשון. מלבד משוריני הליווי של גדוד 3/נחשון היו בה גם שישה משורינים שהוקצו לגדוד 2/נחשון ומשלוחי תחמושת ואספקה עבור עציוני והראל²⁶. שעה שעלה טבנקין אל אזור ההר, החמיר מאוד המצב בגזרת הקסטל. ב־2 באפריל, עוד בשהותו בחולדה, קיבל טבנקין מברק מסגנו, עוזי נרקיס, בקריית-ענבים, ובו הצעה משאלתיאל, שהפלמ"ח יכבוש את הקסטל, שהפך מטרד רציני לשיירות וליישובי הסביבה²⁷. כפר הקסטל שכן על פסגת הר ושלט היטב על סביבתו, ובייחוד על קטע הכביש העובר בקרבתו ועל היישובים במרחב המערבי של מחוז ירושלים.

ב־20 במרס, עוד לפני תחילת מבצע נחשון, המטירו הערבים אש על מחצבת סולל-בונה (צובא), על ארזה ועל מוצא עילית. תחילה פגעו צלפים ערבים בשלושה מחיילינו שנמצאו בשדה פתוח. בה בשעה תפסו הערבים שני רכסים ממערב ומדרום למחצבה ופתחו עליה באש. גם מצד הקסטל נורתה אש על המחצבה. בשעה 11.45 הגיע למחצבה משוריין מארזה לחילוך הפצועים המוטלים בשדה. האש העזה מנעה חילוך, ובשעה 16.30 הגיעו שתי מכוניות משורינות נוספות. במבצע החילוך נפצעו שלושה מן המחלצים. רק עם רדת החשיכה הצליחו לחלץ את הפצועים. בשעה 14.00 נפתחה מן הכפר קולוניה אש על ארזה ועל מוצא עילית. האש פסקה רק עם חשיכה. בחילופי אש אלה היו אברותינו — שני הרוגים ושלושה פצועים; ובסך הכול במשך היום ולמחרתו — שלושה הרוגים ושבעה פצועים²⁸. דוח מפקד המרחב מציין, כי הערבים פעלו ביעילות ובמיומנות יחסית ואילו אצלנו הורגש אימון לקוי של החיילים²⁹.

• מוצא עילית וארזה שכנו ליד הכביש, וניתן היה לארגון במערך הגנה רצוף אחד. אך המחצבה היתה מרוחקת מהם כקילומטר, והדרך אליה הובילה גם לכפרים הערביים קסטל צובא. היא היוותה נקודת תורפה, והערבים ריכזו כנגדה את מאמציהם במגמה לכובשה. ב־1 באפריל תפסו כוחותינו שני משלטים בקרבת המחצבה, האחד במרחק 500 מטרים מצפון למחצבה, בגבעה 791, שכונה "בועז" והשני, במרחק 300 מטרים מדרום למחצבה, בגבעה 785, כונה אחר־כך "נחשון", על שמו של מפקד המרחב, נחום שושני, שנפל בקרב על המשלט.

• באותו יום חידשו הערבים את התקפותיהם על המחצבה ומשלטיה, בעוצמה רבה. משנפתחה האש הבחינו אנשינו כי בכפר הקסטל מפנים את הנשים והילדים³⁰. כ־200 לוחמים ערבים תפסו עמדות על הרכסים שליד צובא, ממערב, וליד עמק עין־כרם, שמדרום. בשעות הצהריים החלו להתקדם, בחיפוי מקלעים, מן העמק לעבר משלט נחשון, ומצובא לעבר משלט בועז. משהתקרב האויב עד מרחק של 100 מטרים מנחשון, נסוגו מגיני המשלט והאויב תפס אותו בשעה 15.50, ב־16.00 הגיעה תגבורת מארזה, בשני משוריינים, בפיקודו של נחום שושני, מפקד המרחב ומ"פ בגדוד מכמש³¹. הוא ניסה לשוב ולכבוש את נחשון, ואולם הניסיון לא עלה יפה. היחידה נסוגה, ואילו שושני נשאר מאחור כדי לחפות על הנסיגה ושוב לא נראה יותר ולא נודע מה עלה בגורלו³². בשעה 23.00 הובאה למחצבה תחמושת מארזה ושוב עלו אנשינו על נחשון. בשעה 02.15 נתפס המשלט בידי כוחותינו, אך ננטש כעבור זמן קצר. 42 לוחמים החזיקו במחצבה ובמשלטיה ונשקם — 22 רובים, שלושה מקלעים ומרגמה "2". עם נפילתו של נחום שושני, נותר הכוח ללא מפקד מחלקה³³. אברהם עוזיאל, קצין השלישות של גדוד בית־חורון, שהה אותה שעה בארזה, כדי להכין את כניסת הגדוד למרחב המערבי. הוא קיבל הוראה להישאר במקום ולקבל פיקוד זמני על המרחב, במקומו של שושני³⁴.

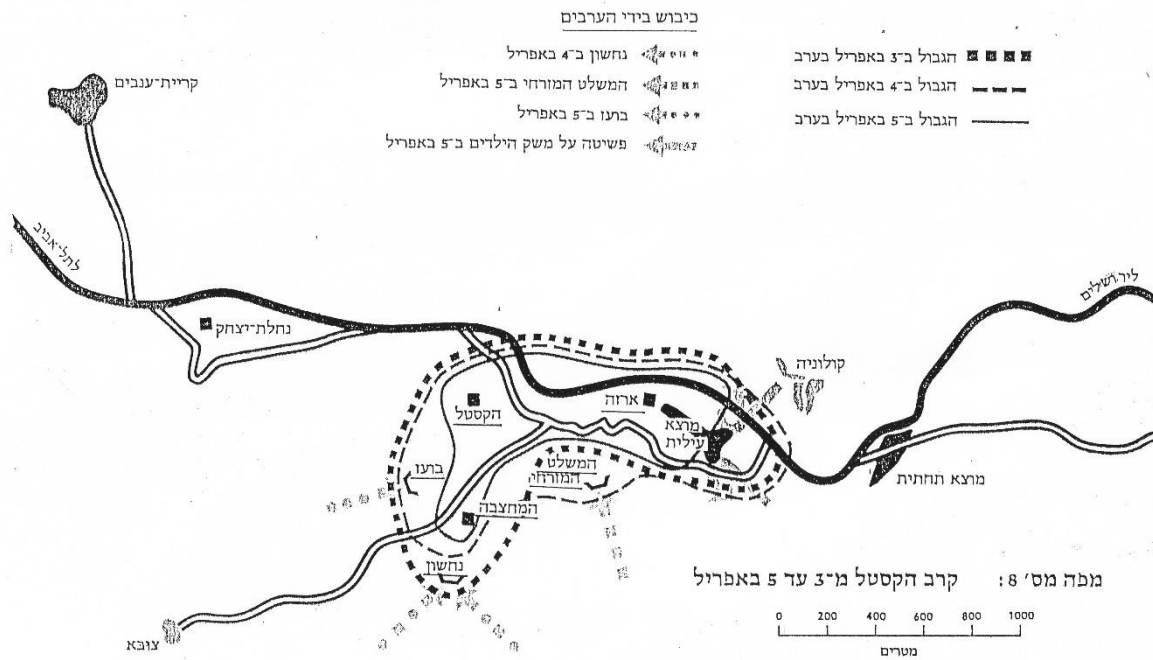
תפיסת הקסטל

ב־1 באפריל שיגר שאלתיאל מברק לידין: "הקסטל מתפנה מתושביו ויש חשש רציני שייתפס על־ידי כוחות מאורגנים של האויב. כוונתי לכבוש הלילה את הקסטל על־ידי הבולגרים (הפלמ"ח) ולהחזיק בו כוחות חי"ש. דעתי שפעולה זו הכרחית ועלולה לעזור לתוכנית הבולגרים..."³⁵. ידין חייב את ההצעה וניתנה הוראה לכבוש את הכפר ולהעבירו לידי המחוז. עם קבלת אישור המטה הכללי, נשלחה מחלקה מגדוד מורייה למחצבה, בפיקודו של יעקב סלמן. הוטל עליה לקבל מידי הפלמ"ח את הקסטל, לאחר שייכבש. הם הגיעו אל המחצבה ב־2 באפריל, בשעות הערב, ושם נתברר להם כי מפקד המחצבה אינו יודע על הפעולה העומדת להתרחש באותו לילה בקרבתו³⁶.

מחלקה מוגברת של פלמ"חאים חדרה לקסטל בליל 3/2 באפריל, ומצאה אותו נטוש. היה עליהם להתגבר רק על 10 שומרים שנשארו בכפר³⁷. לאחר כמה שעות נכנסו אנשי מורייה והתארגנו בהגנה היקפית. עימם נותרה כיתת פלמ"חאים שאנשיה הוחלפו מדי פעם אחר־כך. אותו לילה עלו כוחותינו גם על משלט נחשון והחלו להתבצר בו³⁸. על אליהו ארבל, עוזר קצין מבצעים במטה המחוז, הוטל לתאם את הפעולות במרחב המערבי. הוא התמקם בבית־הכרם, ליד מפקד גדוד מכמש, ישורון שיף, וניהל משם את פעולותיו על־ידי קשר רדיו וטלפון. שני המפקדים נשארו בבית־הכרם כל ימי הקרבות וניהלו את פעילותם מרחוק; לא היתה להם השפעה של ממש על ההתפתחויות בשדה³⁹.

• ב־3 באפריל נראו ריכוזים גדולים של ערבים בסביבות בית־צוריק, צובא ועין־כרם. תגבורת נשלחה לקסטל — שתי כיתות מגדוד מורייה ומפלוגת נועם* וכיתת פלמ"חאים של אמון⁴⁰. מרכזי גזית, מפקד פלוגה במורייה, קיבל את הפיקוד על אזור הקסטל והמחצבה. הוא החליט

* פלוגת נועם — פלוגת חי"ש נפרדת, ע"ש נועם גרוסמן, שנפל במבצע שמואל.

להשלים את מערך ההגנה באזורו, על-ידי תפיסת משלט נוסף — "המזרחי" — ממזרח לדרך מארזה למחצבה. כך אובטחה הדרך מארזה והושגה תצפית על הגישה מצד ואדי עין-כרם. תפיסת המשלטים אומנם חיזקה את הגנת האזור, אך הכוח שעמד לרשותו של גזית היה מוגבל ועוצמת האש חלשה. באזור נמצאו 61 לוחמים — שמונה על המשלט המזרחי, המישה-עשר על בועז, כיתה על נחשון, ויתרם במחצבה ובקסטל⁴¹. בכל משלט היה מקלע אחד בלבד.

הידיעה הראשונה על התקפה ערבית קרובה באה ממקורות בריטיים והועברה על-ידי למרכז הש"י ב-31 במרס⁴². ההתקפה הערבית ב-1 באפריל וריכוז הכוח הערבי המתעצם בעמק עין-כרם, צובא וקולונייה, הצביעו על כיוונה הצפוי של ההתקפה הקרובה. על-פי המידע שבידי הש"י, הגיע למרחב המערבי כמאל עריקאת, סגנו של עבד אל קאדר, ועימו 100 לוחמים. סביבם נקבצו מאות לוחמים נוספים מכפרי הסביבה⁴³.

• מול כוח זה קלושים היו סיכוייהם של 61 המגינים המפוזרים על-פני קווי עמדות לאורך שני ק"מ. לרוב האנשים היתה תעסוקה מלאה בכל שעות היום — תצפיות, כונויות וביצורים — והם לא זכו למנוחה מינימלית.

על אף העייפות הרבה נמשכה ההתבצרות על הקסטל. בין השאר הונחו 14 מטענים שנועדו לפיצוץ בתים, כדי לנקות שדה-ראייה ואש. מטענים אלה לא הופעלו, ולאחר מעשה טענו אנשי הפלמ"ח כי מחדל זה היה בעוכרי הגנת הכפר⁴⁴. בשעה 14.00 התגברה האש הערבית והתפתחה לחימה על המשלטים. אנשינו הדפו את ההתקפה על משלט בועז, אך שוב נאלצו לנטוש את משלט נחשון. הנסיגה היתה מבוהלת, ומרגמה 2" הושארה מאחור. סיכום אבדותינו ב-3 באפריל היה שלושה הרוגים וחמישה פצועים⁴⁵.

למטה המחוז היה ברור שכוחותינו באזור הקסטל חלשים ויש צורך בעזרה של ממש כדי לעמוד באיום המתהווה באזור. על כן פנה המחוז בשעה 19.00 לגדוד אמון, בדרישה לערוך באותו לילה התקפה ולכבוש את סריס ואת חירבת-אל-עמוד. כן נתבקש אמון לרגום את צובא וסביבתה. על הבקשה לרגום השיב נרקיס בחיוב, אולם לא ברור אם הרגימה אכן בוצעה⁴⁶. להצעה לכבוש את סריס השיב נרקיס רק למחרת: "לא נוכל לבצע היום את ההתקפה על סריס וחירבת-אל-עמוד. נשתדל לבצע זאת מחר"⁴⁷.

תשובתו של נרקיס לא ענתה על הבעיה שעליה הצביע מטה המחוז, והיא ביטאה היטב את הניכור בין שתי המפקדות שפעלו בשטח, שפגיעתו היתה קשה. מטה המחוז היה אחראי ליישובים ולקסטל, ואילו מפקדת נחשון היתה אחראית לכביש הראשי העובר ליד יישובים אלה. הופעת ריכוזים גדולים של כוח ערבי במרחב העמידה תחת איום גם את היישובים וגם את המעבר בכביש הראשי.

במצב זה חייבות היו שתי המפקדות לשתף פעולה במהירות וביעילות. מפקדי גדוד אמון ידעו על ריכוזי האויב, שעליהם קיבלו דיווח ב-3 באפריל מתצפיות הגדוד. חובתם היתה להעלות את הבעיה בפני מפקדת נחשון ולדאוג לפתרונות יעילים. את זאת לא עשו, והניחו למטה המחוז להמשיך ולטפל בעצמו באיום החמור⁴⁸.

בשעות הערב פנה מטה המחוז שוב לאמון, בדרישה נוספת להתקיף את ריכוזי האויב בוואדי עין-כרם ולבוא לעזרת מגיני הקסטל. גם לפנייה זאת לא באה תשובה⁴⁹. בשעה 19.30 עשה החי"ש ניסיון כושל לכבוש מחדש את משלט נחשון. היעד הופגז במרגמה, אך לכלל הסתערות לא הגיעו הדברים⁵⁰.

יום ה-4 באפריל עבר בשקט יחסי. היו צליפות רבות, אך לא היו נסיונות הסתערות. בשל עייפותם הרבה של האנשים לא התקדמה עבודת הביצורים, אף שהובאו חומרים מירושלים⁵¹. מפקד המרחב פנה אל מטה המחוז וביקש "מחלקה אחת לפחות של אנשים רעננים", שיחליפו את התשושים באנשיו⁵². מרדכי גזית מציין את הסיבות לתשישות אנשיו: "האנשים הגיעו למקום מהעיר כשהם כבר עייפים, יום לפני כן עסקו כליווי שיירות, בשמירה במחנה שנלך

ובבסיסים נגר האצ"ל. בקסטל בלבד היו מוכרחים להחזיק 10 עמדות או 25 איש בתצפיות. ניסינו להקטין את מספר הזקיפים בשעות השקטות, אולם מדי פעם הערנו את כולם למצב הכן. אורגנה כיתה רורבית, אולם גם היא לא יכלה לנוח, כי היה עליה להעביר ולפרק את חומרי הביצורים. האנשים ישנו על הארץ ולא נחו כראוי אף בשנתם. המזון לא היה מספיק, ולבסוף אזל בכלל.⁵³

• בליל 5/4 באפריל נפתחה אש מרוכזת ורצופה על המחצבה. גזית נתן פקודת אתראה לפינוי המחצבה ומשלט בועז ולהתכנסות בקסטל ובמשלט המזרחי. בסופו של דבר נדחה הפינוי.⁵⁴ מנחם ריץ'מן, מפקד מחלקה מגדוד בית-חורון, נתמנה כמפקד המרחב במקום אברהם עוזיאלי והגיע באותו יום. הוסכם ביניהם שהאחרון ימשיך בינתיים לפקד על המרחב, עד שריץ'מן ילמד את המצב בשטח.⁵⁵ מטה המחוז המשיך לדחוק בפיקוד העליון, שיוורה לפלמ"ח להקצות כוחות לקסטל וקבל על שאמון דחה שוב את הפעולה נגד סריס. ידן השיב לשאלתיאל, כי כוחות אמוץ עומדים לרשות מבצע נחשון בלבד, אבל מטה נחשון ידאג להציב כוחות גם בקטע קסטל-מוצא.⁵⁶ שוב פנה מטה המחוז אל אמוץ ותבע פעולה נגד הריכוזים בבית-צוריק ובוואדי עין-כרם. אמוץ השיב כי אין הוא מוכן עדיין לתקוף את סריס וכי יעשה זאת למחרת.⁵⁷

בו בלילה שיגר שאלתיאל מברק לידין: "בניגוד להודעתכם, מודיעים הכולגרים [הפלמ"ח] שלא יבצעו את הפעולה. לא אוכל להחזיק בגוש מוצא-קסטל. יש להורות לכולגרים שיצרפו לפחות מחלקה על ציורה להגנת הגוש". בשעה 02.30 ב-5 באפריל, הודיע ידן למטה נחשון: "בקשר לדחיית הפעולה תודיע לעוזי (נרקיס) שיעמיד מחלקה אחת על ציורה לפקודת עצינוי בגוש מוצא-קסטל."⁵⁸ גם פקודה זו לא בוצעה במשך יום ה-5 באפריל.⁵⁹

התפשטות הלחימה

ב-5 באפריל החריפו הקרבות והתפשטו על-פני גיזרה רחבה. הריכוזים הערביים בעמק ובגבעות שבין עין-כרם, צנבא וקולונייה, הפכו לאיום של ממש על המרחב המערבי כולו. הכביש הראשי הועמד בסכנת ניתוק. תצפיות שלנו גילו תנועה ניכרת בדרך מאלק'ה-עין-כרם, התבצרות מול בית-וגן ותנועה לילית בכיוון חירבת-אל-טוף, הסמוכה להר-הרצל.⁶⁰ בית-וגן הותקפה באש ב-4 באפריל לאחר שפיקוד המחוז העלה כוח על גבעת השארפה (הר-הרצל כיום) בשעה 05.00 וזה החל מייד בהתבצרות. גבעת השארפה שלטה היטב על עין-כרם ועל קטעים נרחבים של ואדי מוצא. הערבים מיהרו להגיב באש מכיוון בית-מזמל (קריית-יובל), עין-כרם, חירבת-אל-חמאמה, ואדי מוצא וחירבת-אל-טוף שממערב לדיר-יאסין. רק דיר-יאסין לא השתתפה בירי.⁶¹

• גם בגיזרת המחצבה היה 5 באפריל יום סוער. פטרול סיור של כוחותינו הגיע למשלט נחשון, גילה והביא עימו שלוש גוויות של אנשינו שנהרגו שם ב-3 באפריל. לפי ידיעות הש"י יצאה מרמלה תגבורת ערבית אל הקסטל. הערבים תקפו את כל מערך ההגנה באזור והסתייעו במרגמה "3", שהוצבה בצובא. שני משלטים — בועז והמזרחי — ננטשו במשך היום, ובידינו נשארו רק הקסטל ובניין המחצבה. המשלט המזרחי הופקר בשעה 12.00 בניגוד לפקודה. כמוהו נעזב גם משלט בועז, בבהלה שתקפה את הכיתה שהחזיקה בו, לאחר שדומה היה להם כי הקסטל נפל בידי הערבים. המגינים שנסוגו משני המשלטים הצטרפו אל הכוח בקסטל, אך השפעתם על רוח הלחימה של חבריהם היתה שלילית.⁶² גם הגשמים שירדו במשך היממה האחרונה והרטיבו את המגינים עד לשד עצמותיהם, הכבידו עליהם מאוד. הכוח שהחזיק במחצבה קיבל הוראת נסיגה. אנשי הח"ש — 27 במספר — עזבו את המחצבה; אך 12 אנשי הפלמ"ח, וכיתה של ח"ש שהיתה עימם, התעקשו ונשארו במקום. המחצבה לא ננטשה.

עם גבור הלחץ הערבי, פנה שאלתיאל אל ידן והודיעו כי הפלמ"ח לא נענה לדרישה מיום אתמול, והאויב כבר שני משלטים באזור המחצבה.⁶³ לפנות ערב פרץ כוח ערבי, שהגיע מכיוון קולונייה, אל שטח נמשק הילדים בחלקה התחתון

של מוצא עילית. ההתקפה נהדפה על-ידי תגבורת של שתי כיתות מארזה, כשהתוקפים נמצאו כבר במרחק של 15 מטרים מבתי-הכפר⁶⁴. שני אנשי חי"ש, אשר נמצאו בעמדה קיצונית שנשטפה על-ידי הערבים בלי שיחושו בהם, נטשו את עמדתם עם חשיכה ונמלטו דרך ההרים לכיוון ירושלים. הם הגיעו ליפה-נוף בשעה 01.30 וסיפרו כי מוצא עילית נפלה בידי הערבים. רק בשעה 04.00 קיבל מטה מכמש הודעה מרגיעה ממוצא עילית⁶⁵. הנשים והילדים פונו ממוצא לארזה. תגבורת נוספת של 28 אנשי חי"ש הובאה לשם, עם מרגמה "3 ו-11 פגזים. גם מטה המרחב עבר לארזה. כן הגיע משלוח של לחם, לאחר ימים שלא הגיעו משלוחי מזון⁶⁶.

היה חשש חמור לגורלם של הנשים והילדים בארזה. מורל המגינים במשלטים היה ירוד. האנשים היו סחוטים ודרשו תחלופה. הם התלוננו על אפליה, שכן בגדוד אמון הקפידו להחליף את הכיתה שהחזיקה בחלק מאזור הקסטל מדי 24 שעות⁶⁷.

אותו ערב גדלו ריכוזי האויב בסביבות המחצבה והקסטל. למפקד הקסטל נמסר, כי טבנקין יסייע לו באש בהדיפת ההתקפות. היתה זו, ככל הנראה, הבטחה סתמית מפי אחד ממפקדי אמון שנודמנו למקום, והיא לא קוימה. מטה המחוז ניסה לאמת ידיעה זו, אך לא הצליח ליצור קשר אלוט עם מטה אמון⁶⁸. מפליא הדבר שלא עלה על דעת מטה המחוז לשגר קצין בכיר לקריית-ענבים, כדי לקדם את עניין הסיוע, בעוד המצב בגיזרת הקסטל מחמיר והולך. בשעות הערב פנה מטה המחוז אל מטה נחשון ודרש את המחלקה שהובטחה על-ידי ידן. מנחשון פנו אל ידן ותבעו להפסיק את הטרדות המחוז, המפריעות לנחשון בביצוע משימות דחופות משלו. ב-6 באפריל בשעה 03.00 הבריק ידן למחוז: "כוחותיו של עוזי עומדים לפקודת נחשון. אין לפנות אליו עתה. זה מפריע לפעולת נחשון. המצב בקסטל נמסר למטה נחשון והחלטותיו נמסרו לעוזי"⁶⁹. לא בנחשון ולא במטה הכללי לא התייחסו ברצינות הראויה אל ההידרדרות החמורה בגיזרת הקסטל.

נפילת המחצבה

ב-6 באפריל נמשכו ההתקפות הערביות בעוצמה גוברת. עם שחר גברה האש גם על השארפה. בית-דגן חטמה באש ניסיון ערבי להחיש תגבורת בדרך מאלחה-עין-כרם. הערבים ניסו להסתער על השארפה ונהדפו בסיוע אש מרגמה "3. לאחר פגיעה קטלנית בעמדה ערבית נסוגו הללו, אולם המשיכו באש מטרידה כל היום⁷⁰.

בגיזרת הקסטל התפרסו הערבים לאורך המשלטים ובמטעי הזיתים בוואדי עין-כרם. הם ירו במקלעים ובמרגמות. בשעות הבוקר שוב הדרו הערבים אל משק הילדים במוצא והחלו מסתננים בין הבתים. רק בקושי נבלמה התקדמותם אל החלק העליון של המושב⁷¹. מאיר זורע (נר) מג"ד בית-חורון, שנתמנה מפקד המרחב המערבי והגיע לגיזרה, הודיע לטבנקין: "המצב במוצא-ארזה בכל רע. אם לא תשלחו תגבורת צפוי כיליון לנקודה"⁷². מפקד הקסטל הודיע לזור כי הוא מתכוון לנטוש את בניין המחצבה ולרכו את אנשיו בקסטל. זור שלח את שמואל מטות כדי לעצור את פינוי המחצבה. הוטל עליו לכבוש מחדש את המשלטים שננטשו, אם תבוא תגבורת מירושלים, ואולם תגבורת לא הגיעה והתוכנית בוטלה⁷³. בסופו של דבר נאלצו לעזוב גם את המחצבה. בשעה 12.45 נסוגו אל הקסטל. בניין המחצבה לא פוצץ לפני הנסיגה, כיוון שלא הועבר חומר-הנפץ הדרוש מן הקסטל⁷⁴. נוכח המצב החמור דרש מטה המחוז הפצצה אווירית על ריכוזי הערבים⁷⁵. סיכום אבודותינו בגיזרה מאז ה-20 במרס היה שמונה הרוגים ו-16 פצועים⁷⁶.

בשעות הצהריים הודיע אליהו ארבל לזור, כי הפלמ"ח מכין פעולת הסחה גדולה באזור, והקסטל ישמש בסיס יציאה לפעולה. גם פעולה זו לא נתקיימה⁷⁷. הערבים כבשו ביתניים את המחצבה, פוצצו את הבניין ופתחו באש מרגמות על הקסטל. הם ניסו להתקדם לעבר הקסטל מצד דרום ומזרח. קרוב לחצות הגיעה לקסטל תגבורת של כיתה מפלוגת נועם, עם מקלע. היא

ספרא: סיפורים על שלש מאות לוחמים. מאת יהושע בר - יוסף.

עמוד

לספרות

ואמנות

"הבה נגילה"

האויב משתתק, אין הוא מבין דבר, ולפתע הוא שומע קולות נעורים בוקעים מן המגדל ומתגרים בו, "בואו עלו בני כלבים, וידעתם את נחת זרוענו" והעלבון צורב. הם מתפרצים ועולים ונפגשים באש אכזרית. צולפת ללא רחם, תחילה הם מנסים להעפיל עוד, אך משרבים חלליהם - נשברת רוחם בקרבם. הם נסים בבהלה. ומאחורי גבם נשאת השירה "הבה נגילה".

מעשה בסנדוויצ'ים

ובאתו מעמד הייתה בחורה אחת בת ירושלים, בלהה שמה - סטודנטית - והבחורים רעבים, שעות ארוכות נמשך המצור. והמטבח - הצריף - כמה מאות מטרים מהמגדל. אך כיצד מגיעים לצריף הזה וכל השטח שבינו למגדל נתון באש צולבת פתאום - ובלהה איננה. לאן יצאה בלהה היא זוחלת בכיוון אל המטבח. זחלה, היגיעה ושם בהשתטח על הריצפה, היא מכינה שישים סנדוויצ'ים מעמיסה את הכבודה על גבה וזוחלת בחזרה אל המגדל שורקים כדורי מות מסביבה מתפוצצים פגזי מרגמות היא זוחלת ומגיעה בשלום. למחרת היום נפלה, בדרך אל הבסיס בתוך משוררין, כשהיחידה קבלה את הפקודה לעזוב את המקום ואף נפרצה טבעת המצור.

הדבר קרה כלפני שנה במחצבת-צובה, בדרך לירושלים. במגדל שבמחצבות אלה נתרכזו אז עשרים בחורים ובחורות. את שם מפקדם שכחתי, בחור צעיר היה. (את שמו ואת מספרו האישי תראו בספרו של בר-יוסף). והנה הקיפו מאות רבות של ערביי עבדל קדר את העמדה המבוצרת. עוד מעט וניתקו גם את השביל היחידי שנותר לנסיגה. המפקדה מאותת: מותר לכם לסגת. והמפקד הצעיר קורא את אנשיו אל מכשיר האלחוט ושואלם: "המסכימים הנכם לסגת?" שנים עונים בחיוב. עשרים עונים: לא!. ונשארים כל העשרים ושנים. והטבעת מתהדקת והולכת. גם השביל האחרון נותק. עתה חסומה כל דרך נסיגה שהיא, והערבים מתקרבים ומתקרבים. הנה כבר הצליחו לשים חומר נפץ ליד הבניין. נבוכים הבחורים, שקט משתרר בעמדה. האויב מריע, עוד מעט והסתער והשמיד את העמדה. אז הוציא המפקד הצעיר מכיסו מפוחית, 'הארמושקה' - והחל- מנגן. הוא ניגן את הזמר הידוע "הבה נגילה" וראה פלא: הבחורים והבחורות החלו מפזמים עם המפוחית. ואחר כך שרים. והשירה גדלה והולכת, גדלה וממלאה את חלל המגדל ההרוס למחצה ופורצת החוצה ומכסה את קול תרועת האויב.

מדינת ישראל

הננו מודיעים בצער עמוק כי

בבלה ציברסקי ז"ל

נפלה בשעת מלוי תפקידה ביום

כנ' אדר ב' תשי"ח (9.4.48) בירושלים.

במועלת ישראל צבא ההגנה לישראל

והאימה העברית יעאו תבויז את זכר

בבלה אשר נפלה בהגנת המולדת

ובמערכה על חרותה ועצמאותה.

101-102

ראשי הממשלה

בכל מאודם - מעשים למופת במלחמת ישראל. (1949) ליקט יהושע בר יוסף. הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל, (עמוד 45)

המגינים שבמחצבת צובא היו ביום ה-5 באפריל נצורים בתוך המגדל ומרותקים אליו בשל האש שהוטחה סביבם בלי הרף. חדר האוכל נמצא בצריף במרחק 20 מטר מן המגדל. אך המעבר לשם היה כרוך בסכנת נפשות ודאית ועד רדת הלילה לא יכלו להגיע לשם כדי להביא משהו להשקיט את רעבונם.

לפתע נעלמה האלחוטאית האמיצה **בלהה ציברסקי** מן החדר. יום לפני כן בא משוריין להוציאה מן המקום והיא סירבה. הפעם לא ידעו האנשים מה קרה לה לנערה. כעבור חצי שעה חזרה בלהה וחבילה גדולה של סנדויצ'ים מוכנים בידה. היא זחלה על דעת עצמה לחדר-האוכל, וכיון שהצריף היה מנוקב מכדורים נאלצה גם שם לזחול על הרצפה וכך הכינה באורך-רוח סנדויצ'ים לכל האנשים, וחזרה והביאה אותם לחבריה.

בלהה ציברסקי נולדה ב-1927 בראשון-לציון. תלמידת האוניברסיטה בירושלים. נפלה בדרך מארזה לירושלים.

<https://benyehuda.org/read/14433>

בְּכָל מֵאָדָם

מְעִיב לְמוֹצֵת בְּמַלְחֵמַת יִשְׂרָאֵל

..

אין לך דבר הקשה כן הנסיון לכם, בסיומה של מלחמה את פרשת מעשי עודה ורוח ההקרבה שנתגלו בה. כך הוא בכל עם ובדינה בכל צבא וצבא. ושבועתים יכבד לעשותו בעם ובצבא החסרים כסודת כל ציונים למעשים כאלה המענקת אותות וסמלים עבורם, ואשר אף לא היה להם כנגדן מארגן-בראש לריסוקם ולניפויים.

אבל דוקא העדר הכסודת הוא הוֹאֵה וְהַתּוֹבֵעַ וּמַחֲיִיב את ראשית המלאכה: — לִמְעַן תִּיּוֹצֵר הַכְּסוּדָה, לִמְעַן לא יתפוררו ולא יתבזבוזו גרעיני הקנין הגפשי הכסודתף הגדול אשר נוצר ונרכש בבחיר כה יקר במלחמה הזאת, ואשר עליו לשבש יסודידיעה ויסודיתחושה להיוונם והיסולם של הדורות הבאים, ובראש וראשונה של נערי דורנו. הכלקט עצמו מוצאת "מערכות" עשו את כל מלאכת הבדיקה אשר היה ביכולתם לעשותה — לִמְעַן מְנוֹעַ טעות וכדי להבטיח את הדיוק האפשרי הן בציון העובדות והן בתיאורים. ולאחר הבדיקה נשלח כל קטע וקטע אל כפקדת היהודה בה נתרשס המעשה, ורק לאחר איסורה (או תיקונה) צורף לצורה. כן נתבקשו כל היהודים הניגעים בדבר למסור למערכת ציונים נוספים על אלה שהוכבאו להן לבדיקה.

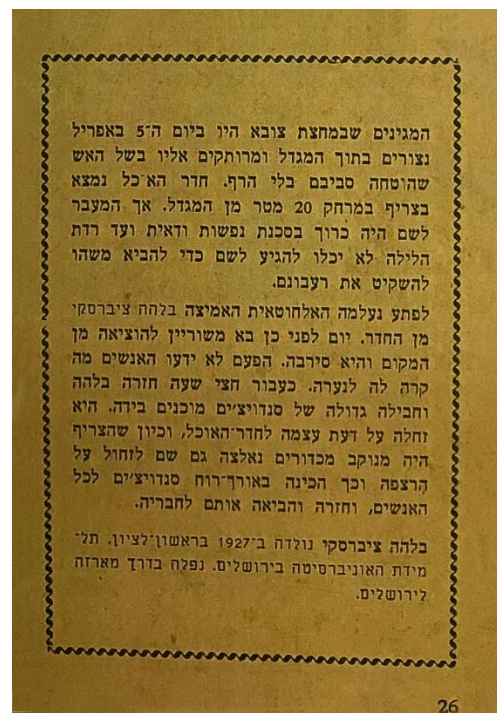
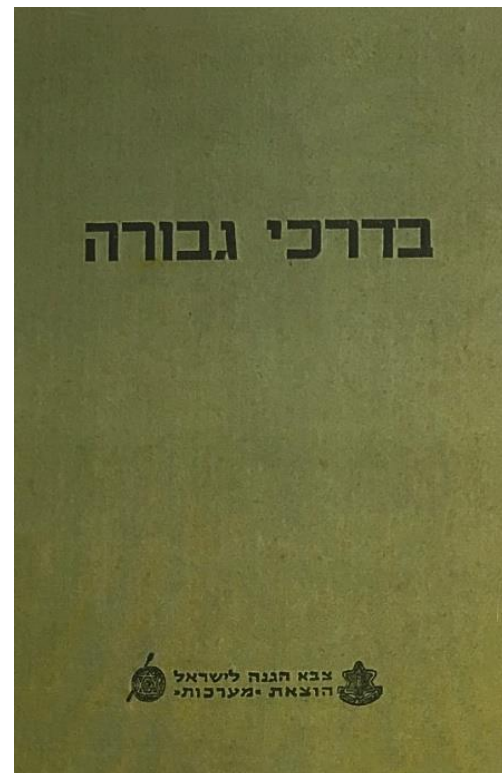
אך גם לאחר כל אלה — ודאי הוא, כי בשל העדר סדורים כהאימים בראשית המערכה, או בשל סדרות המפקד והחייל בצה"ל, ולעתים — אף בשל שכהה שאין לה הצדקה — נעדרים מאוסף זה מעטים רבים אשר הובה היא להעלותם ולצינם בשל ערכם האנושי והמהנף. הגנו תקוה כי פירסומן של לקט ראשון זה דוקא בו יהיה מסוג כהן מניע הדרוש להופעת לקט שני, שיבוא בעקבותיה. בעדים למעשים, ביוצריהדברים — הלוי הדבר.

ועוד יצוק: אין באוסף המוגש בזה מסוג הקבלה או "בגיסה" לרשות" מסכת אותות-ההצטיינות, אשר הרשות העליונה של הצבא והבדינה מעניקה לאלה שנמצאו ראויים להם. ודאי לא רחוק היום ותתפרסם ברבים גם שורה ארוכה של מעשים אשר ויכו את עושיהם בהכרה רשמית כזאת של הצבא והעם, ויהיה בהם ודאי כדי להעשיר את הדוגמא המאלשת, אשר לבתן ביסוד לה, מתוך כוונה להעלות את המתנף ואת המעורר לצאת בעקבותיה. נעוד לקט זה והעתידים לבוא אחריו.

הוצאת "מערכות"

ליקט: יהושע בר-יוסף

"בדרכי גבורה" (1956) הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל. עמוד 25

יזכור – פרשיות חייהם ומותם של הנופלים במלחמת הקוממיות בישראל (1955) בהוצאת ממשלת ישראל משרד
הביטחון ה'תשנ"ז. עמוד 700

יזכור...

פרשיות חייהם ומותם
של הנופלים במלחמת-הקוממיות בישראל

בהוצאת
ממשלת ישראל

משרד הבטחון
ה'תשנ"ז

עם פרוץ מלחמת-השחרור נשלח לעינותים להגנה ולאומון יחיד. ב-30.12.1947 הותקפה הנקודה עלידי כנופית ערבית. מזוין במקלע ורימונים יצא עם שנים מחבריו לחפות על הסגר שהותקף. הוא נפגע מכדור וזמ בו במקום. היה קרבן הראשון בגליל. הובא למנוחת עולמים בבית-הקברות בנחלת-יצחק.

ציברסקי בלהה

בת צבי ומינה. נולדה ב"ב באלול תרפ"ו (1926) בליובין שברוסיה. ב-1934 עלתה ארצה עם הוריה. הצטיינה בלימודיה בבית-הספר העממי בראשון-לציון ואחר כך בגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב, ובאותן השנים היתה פעילה בגדג"ע בראשון-לציון. את שנת-השירות עשתה במסגרת הפלמ"ח בגרעין-הכשקה של ה"מכבי" ברמת-דוד. הכושר והמסירות לתפקיד גיעו אצלה לשיא כשהשתתפה במסע-ברגל בן 5 ימים בהרי הגליל והיתה בין המעטים והיחידה בין הפנות, שהחזיקה מעמד עד הסוף. כשהגיעין הלך להתישבות הלכה היא ללמוד מדע-הרוח באוניברסיטה העברית. בדעתה היה לגמור את האוניברסיטה ולהשתלם בפדגוגיה ובפסיכולוגיה, כדי לשרת את צרכי העתיד בעבודה חינוכית לעזרת גור, יתומים, גור, עולה, ובעבודה סוציאלית לגור. כסטודנטית יצרה מוזיקה מוצלחת של שקדנית בלימודים ובחוריה עליה ואוהבת חברה וריקודים, וריבים חיבה והוקירה. באוניברסיטה כתבה כמה עבודות-מחקר על גור עזוב ובימי החופשה יצאה לעבודה מעשית בענף פדגוגי-סוציאלי זה. נתחבבה על חניכיה ומכתבי-תודתם הפרימיטיביים בצורה ובתוכן היו לה כאותות-הצטיינות יקרי-ערך.

מיד אחרי פרוץ ההתקפות הערביות התיצבה לשירות המולדת ועבדה כאלחוטאית בחזית ימית-משה. כשהחמיר המצב בעיר העתיקה ביקשה לעבור שמה, אך מחוסר קשר נבצר ממנה להיכנס לתוכה. אז התנדבה לשירות קשר בדרך אל השפלה. שירתה במחצבת צובה שלידי הקסטל והשתתפה בקרבות לכיבושו, לא רק בהגשת עזרה לפצועים כראוי גם בנשק. בעת הנסיגה מצובה, תוך כדי התקפות רבות, שנמשכו 5 ימים ללא הפוגה, על השיירה הנסוגה במכונית נוהגת בידי אדם שעבר זה ימים אחדים ללא אוכל ומנוחה, שוב לא יכול הנהג לשלם בהגה עם הכניסה לירושלים. המכונית התהפכה לתוך הוואדי ובלהה הובאה לבית-החולים בין הפצועים קשה. גם שם היתה דאגתה לתנוה לשלום חברה והיתה מעודדת את הוריה שחשו לבקרה, מתה כעבור יומים, ביום כ"ט באדר ב' תש"ח (9.4.1948). היתה קבורה בסנהדריה בירושלים. ב-6.9.1951 הועברה להר-הרצל בירושלים.

ציגל (אלרואי) שמואל ("קטרון")

בן ראובן ורבקה. נולד ביום 28.5.1924 בהרוביישוב, פולין, למשפחה חסידיית ציונית. בהיותו בן 11 עלה ארצה עם הוריו ב-1935 וגר בתל-אביב. בפולין למד ב"חדר". בארץ למד בבית-הספר התיכוני "יבנה", שם הכין את עצמו לבחינות הבגרות, אך לא סיימן בגלל פעילותו הרבה בארגון ה"הגנה". סיים שני קורסים לפקידות ב"מרכז מורים מוסמכים" ו"פיטמן". עבד בבנק אפ"ק בתל-אביב. חבר ב"הגנה" מימי היותו חבר ב"הנוער העובד". ערך טיולים רבים

במרחבי הארץ, להכיר את נופיה. שביליה וערוציה. ב-1942-1946 היה נוטר בגבעת רמב"ם ובצפון תל-אביב. ב-1947 — מפקד קורס מ"כ. היה בין משתתפי "ליל וינגייט", פעולות שרונה. אברלבן ובין כובשי יבנה הערבית. עלה לדרגה גבוהה בקצינות צבא ההגנה לישראל (מ"פ ב' של חי"ש תל-אביב, סגן מפקד חטיבת הדרום, מפקד גדוד בחטיבה אחרת, שלישי של חטיבת הדרום, ואחר-כך — מפקד גדוד בחטיבת "גבעתי").

ביום ט"ז בתשרי תש"ט (19 באוקטובר 1948), בשעת מבצע "יואב", בהתקפה על משלטי קרתיה, פרץ שתי גדרות-תיל של המצרים. בתוך עצמת-האש של האויב פקד לסגת והוא נפגע. אחד מנושאי נפגע אף הוא בשעת הנסיגה, ושמואל פקד שיעזבו אותו ולסגת במהרה. ב"ב בסבת תשי"א (21.12.1950) הועבר למנוחת-עולמים בנחלת-יצחק. הניח אשה: מעובדו, פרי עבודתו השקדנית בבעיות צבאיות מימי ה"הגנה", ניכר שהיה מחונן בכשרון צבאי-טקטי מזהיר. הנער העובד ופקיד-הבנק השקט למראית-עין ניהן בדמיון, זו חכמת ראית הנולד במצבים בלתי-צפויים מראש בפעולה מלחמתית.

ציון בנימין

בן יוסף ואסתר. נולד בכ"ז באייר תרפ"ד (1924) בעיר מארי אשר בתורכיסטן. בן תשע היה בעלות המשפחה לארץ. ההורים התישבו בעפולה והקימו להם משק. למד בבית-ספר עממי, סיים בו שש כיתות ובגיל רך יצא לעבודה. רכש לו כמה מקצועות בבית אחת: היה טרקטוריסט, חשמלאי ונהג. מגיל צעיר פעל ב"הגנה". בן 18 היה לנוטר במשטרת הישובים העבריים. היה בקי ומנוסה בכל מיני נשק.

משנשתחרר היה לחקלאי מומחה. ביחד אהב את העבודה בטרקטור, וכולו קרן בשעות חריש או זריעה. עם זאת התמיד לפעול ב"הגנה", שבה שירת למעשה שמונה שנים רצופות.

בינואר 1948 התגייס לצבא. שירת בגדוד אחד. השתתף בליווי שיירות. קיבל חופשה קצרה ורצה לנצל להם תיקון הטרקטור במשק הריו. נסע לחיפה להביא חלק חדש במקום המקולקל. בעיר השיגה אותו יד פורעים. לפי השמועה ירו בו חיילים בריטיים צרור כדורים והוא מת בו במקום ביום 20.2.1948. למחרת היום נקבר בעפולה.

ציון משה

בן דויד ואסתר. נולד בשנת 1931 בסקופליה שביוגוסלביה. בשנת 1939 עלה עם הוריו לארץ. למד בבית-ספר עממי ואחר-כך עבד בנהגות. מנעוריו היה פעיל במחתרת אצל וטעם את טעמו של מאסר בריטי. ביצע משימות מסוכנות בלי פחד ובפיו היתה שגורה המימרה: "אם נמות אנחנו יקים דור שני את המולדת, אך היא קום תקום". בינתיים ביסס לו חי שלום של אורה במולדת. נשא אשה וגולדו

לו שני ילדים, אך לעתים קרובות נעדר מקנו המשפחתי בפתח-תקוה ויצא לפעול למען שחרור הארץ, בלי רתיעה מפני איבה וסכנות.

משהחלה מלחמת-השחרור התגייס לצבא ההגנה ושירת בפלוגת קומנדו של גדוד אחד, בעיקר בגליל. מילא את תפקידיו בזרירות ובמסירות עד שחלה וגלקה לבית-החולים ביילינסון א' ושם מת ב-7 בינואר 1949. נקבר בפתח-תקוה ב-9.1.1949.

צילום: ארול דונג

גליון חגיגי ליום העצמאות תשמ"ו

עיתון חילי ישראל • גליון 35-36 כ"ח ניסן תשמ"ו • 7.586 • 1.5 ש"ח

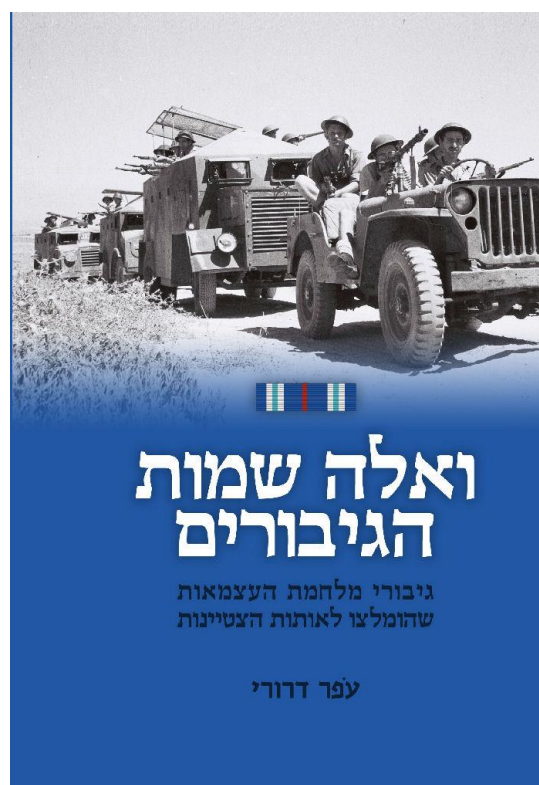
בלהה ציברסקי

אלחוטאית ומלה בשיירה
במבואות ירושלים בביט בארד ב' תשי"ח - 9.4.1948

בלהה ציברסקי

נולדה בברית המועצות ב-1926. עלתה ארצה עם הוריה ב-1934. המשפחה גרה בראשון לציון, גמרה את גמנסיה "הרצליה" בתל-אביב ובמקביל היתה פעילה בגד"ע. התגייסה לפלמ"ח ב-1944 ושרתה בו עד 1946 בהכשרה מגויסת של תנועת "המכבי הצעיר" בקיבוץ רמת-דוד. לאחר שחרורה פנתה ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים וצורפה אל יחידת הרזרבה של הפלמ"ח בירושלים. עם פרוץ הקרבות של מלחמת העצמאות, שובצה כאלחוטאית אל שכונת ימין-משה המברי דדת ולאחר-מכן אל מתחם המחצבה המנותק ליד הכפר הערבי של הקסטל. לאחר כיבוש הקסטל עלידי הגדוד הרביעי של הפלמ"ח ב-2 באפריל 1948 נמנתה עם צוות מגיני המתחם והשתתפה בקרבות הקסטל. פונתה תחת אש מן הקסטל יומיים לפני נפילתו בידי האוייב ונפצעה קשה בתאונת מכונית שנבעה בגלל היריות. מתה מפצעים ביום כיבוש הקסטל מחדש עלידי הגדוד הרביעי, ב-9 באפריל 1948.

"ואלה שמות הגיבורים, גיבורי מלחמת העצמאות שהומלצו לאותות הצטיינות", עפר דרורי, (2021)

"בלהה ציברסקי הומלצה לאות שרות מצוין (צל"ש מפקד האוגדה)" עפר דרורי

אסתר ציילנגוט

תמר פיטובסקי

אסתר רחנצוייג

בלהה ציברסקי

ארבע נשים חיילות שהומלצו לאותות הצטיינות ונפלו במלחמה אך בן גוריון סרב לקבל את ההמלצה.

מכתבים מהכשרת המכבי הצעיר ברמת דוד

אוקטובר 1944 - ספטמבר 1945

מרים יקרה

אני ממחרת למושבה ורוצה להספיק לכתוב

לך כמה מילים ולשלוח אליך, כדי שיגיעולפני בואך.

מרים, החלטתי לצאת לשנת שירות, לגרעין של "מכבי" ברמת דוד ליד נהלל ולשם אני רוצה לצאת.

אבקשך לכן להביא לי את המכנסיים הקצרות הנמצאות אצלך ואת חולצת התכלתהפשוטה.

אם יש אצלך עוד סמרטוטים שלדעתך אהיהצריכה להם, הביאי אתך.

בבואך נדבר בפרוטרוט על הכל.

את מוכרחה לבוא לחג, כי אני נוסעת מיד לאחר החג,

כך שלא אוכל לראותך אם לא תבואי.

שלום לך מרים

באהבה

בלחה.

17.10.44

מרים יקרה,

מה שלומך ואיך את מרגישה ? האם בא כבר החורף לירושלים?

ובכלל מה חדש אצלך? מרים חביבה, באתי הנה (לרמת דוד) ביום שישי בצהריים, המקום נחמד מאד הרבה ירק, דשא, מדרכות, וחדר אוכל עם כסאות יפים ובכלל הכל מסודר נהדר.

אנו פה כארבעים איש, המחולקים לגרעין א. וגרעין ב.

בגרעין א. נמצאים אלו הרוצים להמשיך בגרעין ובהכשרה ויציאה לקיבוץ.

בגרעין ב. נמצאים אלו שבאו לשנת שירות - ושם גם אני נמצאת. החברים כלם צעירים בגיל, חלק מבוגרים בני 19, 20, 21 כלם ילדים נחמדים מאד ואני משתלבת פה טוב מאד, אשר לבנות אנו בסך הכל 14, מהן הכרתי את אלה ותמר מנס ציונה ו - 4 מבני כתתי בגימנסיה הרצליה. אנו גרים באהלים. שלשה שלשה באוהל. לי עצמי אין עדיין מקום קבוע, אני מקווה שבהקדם תהיה לי מיטה ואוהל שלי.

ביום שישי בערב רקדנו עד 12 בלילה, ביום שבת בלילה יצאנו לטיול לילה והיה נחמד מאד.

ביום ראשון עבדתי במחסן - בגיהוץ ותיקון ובערב התקיימה שיחת חברים, ופה הייתה לי הפתעה אמיתית, מתמיד שנאתי הרצאות ושיחות, ולשיחה זו הלכתי כאל שיחת חובה, אך היא הייתה באמת מעניינת ונוכחתי שהחברים הם ברמה, והם מאד הגיונייםאני מוכרחה להוסיף שיש ביניהם ליצים וחברמנים ובשיחה נוכחתי שהם יכולים להיות גם רציניים ומעניינים.

אתמול עבדתי במטעים – בגיזום עצי תפוח, גיזום הייחורים-ענפים שצומחים בתחתית העץ והם אינם רצויים. זו הייתה עבודה קשה וידי כאבו, ובערב שוב הייתה שיחת חברים.

אמש ירד גשם ונרטבתי כולי, וכן נרטבו המיטה, כלי המיטה – הסדינים והכר. (כן עלי לספר לך שאני בינתיים גרה בגרעין א. ושם יש מספר סוכות, שבהם ישנים 4 חברים בסוכה, והיות שהתקרה בסוכה בנויה מקש, הגשם חדר וכל החפצים נרטבו.) הגשם היה הפתעה אמיתית, כי עדיין קיץ ולא התכוננו לו בכלל, בכל אופן היה די מענין לשכב במים כל הלילה.

היום עבדתי במחסן תפרתי וקצת גיהצתי, באו חברים לסדר את המדפים לבגדים שלנו והיה שמח נורא, בכלל פה תמיד שמח. ישנם פה "גפירים" רבים, ויש להם רדיו שמנגן כל היום. הם מנסים להתקרב אלינו אך אין אנו מעונינות בהם היות ואין לנו רצון להגיע ליחסים לא נעימים עם חברי הגרעין.

בקשר לבגדים, אני קופאת מקור ומצטערת שלא לקחתי את שמיכת צמר- הגפן שלי. כן לא לקחתי מספיק שמלות, אני פה קצת בחוסר בגדים, בייחוד חולצות וחצאיות. חסרים לי גם קישוטים לחדר כמו: וילונות לארונות הקטנים, וכיסוי למיטה. הביתה אסע רק בעוד חודשיים כלומר בסוף חנוכה. החופש יהיה פה מוגבל מאד, היות שכל נסיעה עולה כסף רב. הקופה כאן משותפת אין כסף פרטי. השיכון מעורב בכל אוהל בת אחת ושני בנים.

אבקשך לא לכתוב הביתה על המקרה עם הגשם, כי אמא תיבהל לחינם, היות שזה רק שיכון זמני ובשאר האוהלים המצב הוא בסדר, וכן לא לכתוב לה על השיכון המעורב וכדומה.

אבקשך לכתוב לי תכופות היות שמכתבים זה הדבר הכי נהדר,

ואת יודעת שמהבית לא מרבים לכתוב, כתבי לי מה נשמע אצלך.

אהבה

בלהה

יום ראשון 22.10.44

מרים יקרה שלי,

שמחתי לשמוע שאת מרגישה טוב ומבלה טוב. אשר לרצונך לבוא אלי, אני באמת שמחה מאד שאת רוצה לבקרני, אך עדיין המחנה לא מסודר לגמרי ואנו תמיד עסוקים פה, כך שאין אנו יכולים עוד לקבל אורחים בכבוד הדרוש, אך בכל אופן תוכלי לבוא- נוסעים

עד חיפה, ושם ממשיכים ב"אגד" באוטו הנוסע לעפולה דרך העמק, ויורדים בתחנה אחרי נהלל – רמת דוד. אם תוכלי לבוא, אהיה מאושרת לראותך.

מרים יקרה, אני כה שמחה ומאושרת פה, שאת אינך יכולה לתאר.

החיים פה פשוט נהדרים, הכל פשוט וחביב, העבודה אינה קשה וגורמת סיפוק. הזמן החופשי מועט, ואינך משתעממת אף פעם. החברים כולם נחמדים וצעירים וגם חביבים מאד. רבים מהחברים כאן גמרו גימנסיות ולפחות בתי ספר מקצועיים, וכולם בעלי השכלה כללית, ולכן השיחות הן בעלות רמה תרבותית גבוהה.

אני כאן שבוע ימים וכבר מרגישה כמו בבית, נדמה לי שאוכל להישאר פה תמיד- תמיד.

עכשיו נדמה לי שאלמלא הצער שזה היה גורם בבית, הייתי נשארת כאן.

אני כבר ידידה נפלאה של כולם, מצב הרוח פה תמיד מרומם, תמיד צחוק ובדיחות. אני כבר רוקדת את כל הריקודים העממיים והם באמת נחמדים. אני שבעת רצון ואיני מתגעגת לאיש חוץ מכם, אמא ואבא ואחים יקרים.

בתקווה שאת מרגישה טוב, בריאה ומבלה. באהבה שלך

בלהה

08.11.44

מרים יקרה,

את כבר בטח היית בבית בשבת ולכן ארצה לדעת איך עברה שבת בבית, ואיך הבית בכלל. אמא כתבה לי שקנו ספה חדשה ואני משתגעת לראות אותה. מה נשמע בירושלים, ואיך מזג האוויר שם? פה היה שבוע ימים גשום ואחר-כך היה שבוע יפה.

ביום רביעי הייתה מסיבה בקבוצה לקראת בואו של נוער רומני. ביום שבת טיילנו – חצי יום-ברגל לגניגר ולשריד. גניגר יפה מאד, פשוט נהדרת. בשריד יש חדר אוכל, שהוא כמו וילה יפה.

אני גומרת את העבודה בחמש ועד שאני מתקלחת ומתלבשת;

השעה כבר שש וצריך ללכת לארוחת ערב. בשבע, שבע וחצי יש לנו כבר איזו שהיא תוכנית. פעם בשבוע אנו רואים סרט קולנוע, כך שבאמת אין זמן לכתובה וזמן מועט לקריאה, שהיא דרך אגב קשה מאד לאור מנורת נפט.

בנוסף, הדואר יוצא מפה פעם בשבוע – ביום שלישי. כדי להקדים במשלוח אני מבקשת מאחד החברים שנוסע העירה לשלוח את המכתב.

אשר לשאלתך לגבי השיכון המעורב והסדר באוהל, אני גרה עם שני בנים באוהל, מיטתי עומדת באמצע.

כשצריך להתלבש מכריזים על "עוצר", כלומר אסור להסתכל. עתה אני מתלבשת בבוקר רק אחרי שהבחורים בחוץ. זה לא נוח ולא נעים אבל צריך להשלים. זאת לא שאלה של לא להסכים לסדר זה, כך זה הוחלט עוד לפני שבאתי, מה גם שאיני מתנגדת, כי זה בכמה מובנים טוב- האוהל נשמר נקי, וסידור זה עוזר להתגבשות החברה.

בעוד פחות מחודש אהיה בבית, ואני מחכה לזה בכיליון עיניים.

אני ממחרת לעבודה ואני כותבת מכתב זה בהפסקת צהרים,

הנגמרת כבר.

אחותך האוהבת אותך בלהה.

מרים יקרה שלי,

מה נשמע אצלך בכלל? האם את יוצאת? ואיך מצב הרוח? אני מקווה שאת לא נותנת למחלה להתגבר עליך ולגרום לך מצב רוח רע, אסור להיכנע. ובכח הרצון אפשר להתגבר למרות הכל. השתדלי לשמור על עצמך.

איך מזג האוויר בירושלים, קר וגשם? פה כבר חורף וגשם כל היום וכל הלילה ובוץ איום. מזל שישנן פה מדרכות, אף כי במחנה שלנו אין מדרכות בין אוהל לאוהל וכולם שוקעים בבוץ. האוהל שלי, למזלי, הוא בקצה, ליד המדרכה, ואני יכולה ללכת על המדרכה (שגם היא אגב מלאה בוך) כך שלאוהלים אחרים עלי ללכת בבוץ.

לאוהל שלי עברתי ביום שבת, אחרי שלושה שבועות ב"קרור", אוהל חדש ומצוין. נכנסנו אני ועוד שני בניסמירושלים, אחד פרנק ואחר תורכי, אבל בחורים טובים מאוד, דואגים לסידור האוהל וזה העיקר. האוהל די נחמד, אף כי עכשיו הגשם

הפריע לכל התוכניות שהיו לנו. אך במשך הזמן נקשט אותו. לעת עתה צריך לדאוג לסדורים שלא יוכנס הבוץ פנימה. היום הם כבר סידרו איזה פטנט לכך.

ביום שישי באה אלי פעיה והיתה עד יום ראשון בבוקר. היא באה בדיוק כשהיה עלי לעבור וגם בדיוק שהתחלתי לעבוד בלילה. אני עכשיו עובדת בשמירת לילה בבית הילדים במשך שבוע ימים מ-9:30 - בערב - 4:30 בבוקר, זוהי עבודה אחראית אך טובה. שאלו אותי אם אני מסכימה

לשמור והסכמתי, כי זה יוסיף לי הרבה בעבודה ולרושם, שזה יעשה בקבוצה. כל שעה אני עוברת בחדרי הילדים לראות אם הם מכוסים ולא בוכים, שאר הזמן אני נמצאת במטבח. העובדים בטיפול בילדים עוזרים לי בעבודה ובאים לבקר אותי בערב. בלילה באים הנוטרים השומרים ודי שמח. אתמול למשל באו יעקב ארליך ואברהם שנידרוביץ הגדול והם היו אצלי עד אחת בלילה. עשיתי להם צ'יפס ותה וחלב והיה שמח.

ביום שני בלילה התחיל פתאום לרדת גשם, זה נמשך יומיים, ונראה כאילו יורד גשם כבר שנים. זה עשה לכל מראה קודר, והכל פה בוץ ובוץ.

מוכרחים פה מגפים, דבר שבטח לא נקבל, כי גם לא לכל חברי הקבוצה יש. בנעליים קצרות אי אפשר ללכת. נתנו לי פה נעליים גבוהות וזוג מכנסים ארוכים.

כרגע אחרי הצהרים, כולם הלכו לעבודה. גשם חזק נורא בחוץ, שבכלל לא מפסיק היום, ואני שוכבת במיטה וחם לי וטוב לי ואני כלל לא מקנאה בחברים העובדים. הם גם כן לא מקנאים בי בלילה.

בינתיים, אין לי פה שום מעיל או ז'קט לעבודה, ואני משאילה מחברות. אתמול השאלתי מעיל גשם מחברה לעבודה בלילה, ושלוש מאיזה נוטר והיום אראה שוב מה לעשות. ביום לעת-עתה איני צריכה מעיל, כי אני שוכבת במיטה כל היום – עד הצהרים אני ישנה.

בשבוע הבא כמובן יתחלפו היוצרות ולכן אני שולחת מכתב היום הביתה, ומבקשת את הז'קט החום הישן ואת שמיכת צמר-הגפן. אני מוכרחה אותם ואת הצעיף שקניתי לי.

מה שאת שואלת לגבי כסוי לארון, לעת-עתה אין לי עדיין ארון. הדברים שאינם במחסן שלנו, בינתיים במזוודה, ולכן עוד אין צורך בכסוי. אני מקוה שאשיג לי איזה ארגז, שאוכל לסדר ממנו ארון, ואלמלא הגשם כבר בטח היה לי כזה, אך הגשם גרם לכך שהיו צריכים לעשות עבודות יותר נחוצות.

וחוץ מזה אמא שלחה לי בד יפה עם פרחים לכסוי והוא עוד מונח, לדאבוני הרב, במזוודה. חברי לאוהל סידרו לי מתלים על התורן לתלות דברים וזה באמת יפה מצידם.

אני פה בסדר, מצב הרוח לא השתנה לרעה, אל-אף החשיכה והבוץ, והחיים הולכים כרגיל. מ"הקרן" יצאתי, למזלי, בדיוק בזמן כי תארי לך מה היה שם בגשם, שאר החברים ברחו משם בגלל הגשם והם לעת-עתה מפוזרים בכל הקבוצה,

כך שאני הסתדרתי הכי טוב ובזמן. "קרן" זה הועבר עכשיו ליד חדר האוכל והוא משמש מקום למגפיים ולנעליים, כי לפני הכניסה לחדר האוכל, יש להוריד את הנעלים, כדי לא להכניס בוץ והולכים בגרביים.

מכתבים לרותי ולאח שלחתי עם פעיה. מרים את אולי לא תביני, כמו שבטוחני לא יבינו כולם במושבה, למה איני כותבת להם. כי הם לא יבינו לרוחי, לא יבינו את חיי פה וקשה לכתוב לאנשים שאמנם היו יקרים וקרובים לי תמיד, על כל מה שאני מרגישה וחיה, ולדעת כמה כל זה רחוק ומשונה להם. הם כעת זרים לי, כמו שאני אהיה זרה להם, ולכן לא יכולתי לכתוב להם עד עתה.

כל יום מוסר הכליות אוכל אותי על שאיני כותבת לרותי, אך לא יכולתי לעשות זאת פשוט לא ידעתי מה לכתוב לה. אדישות כזאת תקפה אותי לכל הנעשה במושבה, לחברים ולחברות ולא יכולתי לכתוב. את אולי לא תביני אותי היטב, בכל אופן, דעי שלא מפני שאני "כזאת" ולא מפני שאני איזה טיפוס גרוע לא כתבתי, להיפך, מפני שאינני יכולה להיות צבועה ואיני יכולה לכתוב מכתב לבבי כשאין בלבי כל רגש. אני מצטערת על זאת מאוד, אבל זוהי עובדה. רק כאן מרגישים עד כמה הכל ריק שם במושבה.

הגשם הזה מרגיז אותי כי יפריע לאמא ולך לבוא אלי. אני משתגעת שאמא תבוא אלי. לו ידעת, מרים, עד כמה אני אוהבת אותה מעולם לא ידעתי עד כמה אני אוהבת אותה, מקודם האהבה היתה מחולקת גם לחברות ולכולם, ועכשיו זה התרכז רק בה. איני יודעת אבל היא בשבילי משהו קדוש, משהו כל-כך יקר, אני מפחדת כל הזמן שמא היא עובדת קשה, שמא היא חולה, אין אני מייעצת לאמא לבוא הנה ולטבוע בבוץ צריך לחכות למזג אויר יותר יפה, וגם את, מרים, כשיהיה יותר יפה תבואי.

שלך באהבה

בלהה

הכשרת מכבלי הצעיר "ב" ברמת דוד

מרים יקרה,

את מכתבך קיבלתי בשמחה רבה אחרי שחיכיתי לו זמן רב.

אשר אלי, בעוד שבוע אהיה בבית כלומר אנו עוזבים את "רמת-דוד" ביום חמישי הבא, מתאספים ב"ראשון-לציון" ומשם נוסעים ל"בן-שמך", כך ש"בראשון" אוכל לגשת לכמה רגעים הביתה ואולי גם זה לא. נלון ב"בן-שמך" ובשלוש בלילה נלך ל"מודיעין". משם יעברו רצים עם לפידים את הדרך לתל-אביב, כך שבתל-אביב בערב ישישי יהיה סיום הטכס, ואנו נוכל לנסוע הביתה לחופש לשבוע עד יום חמישי הבא.

אחרי זה יש לנו כינוס בתל-אביב שיערך בשישי-שבת וביום ראשון נחזור ל"רמת-דוד". כך שבסך הכל אנו מקבלים אחד עשרה יום חופש ולכן ארצה מאוד שתבואי הביתה גם את, אם לא ביום שישי הבא, אז באותו שבוע באחד הימים, כך שאוכל לראותך, כי אחרת אאלץ לנסוע אליך לירושלים.

כמה אני מחכה לחופש, לראות איך הבית עכשיו ואיך הכל במושב.

ביום שני יש לנו מסיבת חנוכה ב"עיינות" וביום שלישי ב"שרון". מסיבות עם לביבות ודברים טובים. מחר ז"א ביום שישי יש לנו כרטיסים לקונצרט שירה ונגינה שיערך ב"בית הרשל" ב"גבת". "גבת" זוהי

קבוצה שכנה קרובה מאוד ו"בית הרשל" זה שם בית התרבות שבה, זהו בית נהדר ותמיד יש שם הצגות וקולנוע בשביל כל הסביבה. מחר ומחרתיים – שישי-שבת, אין אנו עובדים יש לנו ימי עיון ואנו נלמד ונקבל הרצאות. חדש יותר אין אצלנו, חוץ מזה שאנו עכשיו פחות אנשים.

היינו ארבעים ושלושה ואנו עתה שלושים ושלושה וזה משום שהגרעין שלנו היה גרעין "מכבי צעיר" ו"שבטי הבונים". אנו נפרדנו עכשיו מ"שבטי הבונים" ואנו רק "מכבים" בלבד. בגרעין ה"בונים" היו הרוב בנות, כך שנשארונו כעת רק שמונה בנות כאן, מהן ארבע -בגרעין א' וארבע- בגרעין ב', ומכיון שאחת כבר חולה חודש ונמצאת בבית-חולים, אנו פה שבע בנות. תארי לך פרוספריטי כזה על כל בת -שלושה בנים, לפי החשבון 8: 25.

במשך חודשים אלה אנו כל כך התגבשנו מבחינה חברתית ואנו עכשיו באמת חיים נהדר. אנו נפגשים כל ערב וכל אחד שאיננו פשוט חסר. וביחוד חסרונה של בת מורגש ביותר.

אנו פה כאחים ואחיות פשוט. נקוה שזה ימשיך כך כל השנה.

הפעם אסיים בתקוה לראותך מהר ולשמוע מכל הנעשה אצלך

באהבה

בלהה.

מרים היקרה,

אני שוב ב"רמת-דוד". שלושה ימים וכבר נכנסנו למסלול החיים הרגיל. פה, גשם וגשם בלי סוף ובז' איום. אנו חזרנו לאוהלים, שהיו מוזנחים ושוב סידרנו אותם, והאוהל שלי שוב נחמד מאוד.

ביום ראשון בערב היתה לנו מסיבת קומזיץ עם הדברים הטובים שכל אחד הביא אתו, והיו המון דברים טובים והיתה זו מסיבה באמת נחמדה.

במועצה של "מכבי צעיר" בתל-אביב התלהבו מאוד מהגרעין שלנו, ונתקבלה החלטה, שכל בוגר של התנועה חייב לצאת לשנת שירות. חלק מחברי הגרעין נבחרו למפקדה הארצית, ובכלל הגרעין עמד בראש כל הדיונים וכל ההחלטות. הגרעין הועמד כפתרון לשאלת הבוגרים בתנועה. עד עתה היו עוזבים את ה"מכבי הצעיר" מחוסר עניין, כעת יחונכו הצעירים לקראת הגשמה, ובבוא העת לא יעזבו את התנועה.

שלך באהבה

בלהה

01.01.45

מרים יקרה,

את המכתב עדיין לא שלחתי וטוב שלא שלחתי אותו, כי בינתיים קבלתי מכתב ממך וכך שאענה לך גם על המכתב הזה. את במכתבך מאיצה בי מאוד לחזור הביתה, שואלת אותי למה איני מבינה ואיני רוצה להקדיש כלום להורים? האם את באמת חושבת אותי לכזאת? אני חושבת שכתבת מכתב זה ברגע של כעס, אך לו היית כותבת וחושבת בהגיון בריא, היית רואה שאת טועה, זו תהיה שגיאה איומה אם אבוא עכשיו הביתה.

אני איני כותבת לך כך משום שהושפעתי מהקיבוץ, אני כותבת לך על מה שההגיון הבריא שלי אומר אל תחשבי שזה כל כך פשוט, אני חשבתי הרבה על כך. והייתי נוסעת גם היום מפה אילו ידעתי שאוכל להיכנס ללימודים עתה, אך זה ברור ואיני יודעת על סמך מה את חושבת שיקבלו אותי לאיזה שהוא בית ספר עכשיו? את יודעת יפה מאוד כמה רציתי לצאת לקיבוץ ולא תכחישי שאת היית הדוחפת העיקרית לכך, אם אינך יודעת, אני מוכרחה לומר לך, שאני הייתי מאושרת לו הייתי יכולה לגרום לאמא את התענוג הזה וללמוד באוניברסיטה, ושהייתי שמחה אילו הייתי יכולה לעשות משהו שיגרום לה נחת, אך המצב הוא כזה שהדבר היחידי שיכולתי לעשות, זה לצאת שנת שרות. הגידי בעצמך מה אוכל לעשות אם אבוא עכשיו הביתה, ללמוד לא אוכל כי לא יקבלו אותי עכשיו לשום מקום. לעזור בבית יכולתי להישאר גם בתחילת השנה, אז למה היה לי לצאת? אם אבוא עתה זה יהיה איבוד של שלושה חודשים לריק וחופ מזה איבוד כל השנה כולה, כי זה לא יחשב לי כשנת שירות ואולי אאבד בכך את היכולת להמשיך לפחות בשנה הבאה. אם את רואה איזו אפשרות מעשית של למודים עכשיו, לא סתם להסתמך על מה שאומרים אנשים, אז כתבי לי והיי בטוחה, שאם זה יהיה מעשי אז לא יעצור

אותי שום דבר, לא חיי החברה הנחמדים ולא שום דבר, אחרי הכל זוהי רק שנה שאהיה פה, ואני מוכנה לוותר על שנה זו, אם ישנה אפשרות של לימודים.

האם אינך חושבת שאני לא רק חושבת אלא בטוחה שבבית בעיר יותר טוב ונוח מאשר פה? לדעתי זה באמת מזל שאני שבעת רצון פה ושהחברה פה טובה, מה היה, לו היה עלי למלא שנת שירות באיזה קיבוץ שאין שם נוער וכו'...

תאמיני לי, מרים, שאני חשבת וחושבת רבות על זאת ובאתי לידי מסקנה, מה יש לי לעשות בבית? פה לפחות אגמור את שנת השירות. אני מקוה שאת תביני מה שרציתי לומר לך, חבל רק שאינני יכולה למסור לך את דברי בעל פה. על נייר קשה קצת להתבטא, אדם צריך לחשוב בקור רוח ולא לתת לרגש לפעול עליו, ואני בטוחה שאם תחשבי טוב תבואי גם את למסקנה שאין עיצה אחרת אלא לגמור את השנה. אם הייתי אגואיסטית אולי הייתי חושבת על המשך הגרעין והעובדה שהחלטתי שאחזור אחרי שנה גם כן מוכיחה שאני בכל זאת מתחשבת בבית ושלא הייתי רוצה לגרום צער לאמא. מרים חביבה, אמא היתה פה עכשיו ותארי לך מה רבה שמחתי, ואני שולחת איתה את המכתב. אין לי מצב רוח עכשיו לכתוב כמובן, עלי עוד לחזור לעבודה. כתבי לי מה שלומך ומה בכלל נשמע אצלך

המחכה לתשובה.

אחותך האוהבת

אותך בלהה

28.1.45

מרים יקרה,

שמחתי מאד לקבל את מכתבך שהיה באמת נחמד ושמחתי לקרוא שאת במצב רוח טוב. אצלנו החיים נמשכים כרגיל. מזג האוויר עכשיו נחמד, הימים יפים מאד והבוץ כמעט והתייבש לגמרי.

לשבת זו באו אלינו שני חברים שאינם נמצאים איתנו והיה מאד שמח. ערכנו טיול בסביבה והבאנו המון פרחים. בערב הלכנו להצגה בנהלל שהייתה "מחורבנת" אך עצם ההליכה בליל ירח הייתה נהדרת.

אתמול בערב היינו בקולנוע בגבת וצפינו בסרט "בשליחות למוסקבה" הסרט לדעתי היה די מזופת וכמעט שנרדמתי. אומרים שבעיר יש עכשיו סרטים נהדרים, ולי מתחשק לראות סרט טוב

כמו שמתחשק לי ממתקים, עכשיו במקרה יש לנו ממתקים, וחוף מזה בשבת תהיה יום הולדת לתמר והוריה יבואו ובטח לא בידים ריקות. השמלות שלי כבר יצאו לי מהאף, ואף שאין פה צורך בהרבה יש רצון לדברים חדשים.

אחרי זמן רב שלא קיבלתי מכתב מהבית קיבלתי סוף סוף מכתב מפעיה, היא כותבת שהחליטה להיות גננת בישראל. לי נורא מתחשק לבקר קצת בבית, אך מה לעשות צריך להתאזר בסבלנות. הרבה חדשות אין לי, כי כל יום הוא כמו היום הקודם, כך שתהיי מוכרחה לסלוח לי על מכתבי אם הוא קצר. הייתי רוצה מאד שאמא תבוא כבר לבקר אותי, אפשר לנסוע ולחזור באותו היום, וגם את תשדלי לבוא אלי, נדמה לי שזה זמן רב לא ראיתי אתכן,

כאלו שמעולם לא הייתי בחופש חנוכה. עני מהר והרבה

שלך

בלהה

מרים יקרה,

את מכתבך קיבלתי אתמול בערב, ובבוקר נסעה אמא ממני, היא באה אלי ביום שני, יום שהיה שבת שלי, כי עבדתי בשבת, ונסעה בשלישי בבוקר השכם. היא הצטערה נורא שלא יכלה לחזור באותו יום ובאמת הרי זה בזבוז של יומיים, והיא אמרה שלא תבוא אלי יותר, דבר שנורא ציער אותי תארי לך אחרי השמחה הרבה שהיתה לי כשבאה. אך אני מקוה שהיא עוד תבוא אלי. דיברנו קצת על מה שאעשה בשנה הבאה ובאמת זוהי שאלה קשה, מובן שאלמד אבל איפה? ביירות יורדת מהפרק כיון שאם לא התקבלתי השנה, לא אתקבל גם בשנה הבאה. כי לביירות יקבלו רק את אלה שיש להם "פלשתין מטריק" כמו השנה. והתעודה שלי לא שווה כי אצטרך לעשות בחינות בכל המקצועות, לא שאני מפחדת שלא אעבור אותן, אלא הם מקבלים קודם את אלה שלא צריכים להיבחן, וכאלה ישנם רבים, כך שאני בטוחה שמאותן הסיבות שלא התקבלתי השנה, לא אתקבל גם בשנה הבאה וזה אני יודעת בבטחון. לדאבוני הרב, כמובן שלימודי הרפואה ירדו מהפרק, הייתי רוצה ללמוד רוקחות.

אך לא ניתן לעשות זאת באוניברסיטת ירושלים, מקום שאמא אומרת שאת משתוקקת שאלמד שם. האמת גם לי לא היה אכפת להיות סטודנטית, כלל וכלל לא, אך מה אלמד שם? מורה בגימנסיה איני רוצה להיות וחופץ ממורה מה אפשר ללמוד שם? כמובן שהייתי מסכימה ללמוד באוניברסיטה, אך צריך לראות גם מה יצא מהלימודים? אשר לסמינר אז באמת עדיין איני יודעת מה להחליט.

בזמן האחרון חשבתי דווקא הרבה על זה וצפץ בי רצון להיות אחות, כי לימודי הרפואה מתו בשבילי, אז לפחות להיות אחות. דברתי על זה עם אמא והיא אמרה שאולי זה טוב.

אני כותבת לאקה מכתב ואשאל אותה פרטים על בית-הספר, על החיים שם ובכלל על ההרגשה ונראה.

כבר כתבתי לך מגילה שלמה על הלימודים לעתיד, ועכשי נעבור לעניינים פה. היה כבר יפה מאוד כמה ימים והיום שוב התחיל גשם. אני קבלתי שני סינורים לבנים, יופי, ואני מטפלת ממש. אני פשוט מקנאה בך שראית את השלג זה בטח נהדר, חבל שפה אין שלג. אשר לשומן שלי, מה אני יכולה לעשות? לרעוב איני יכולה כדי להיות רזה, ושנית גם לא איכפת לי. ככה יותר חדש אין, אצלי הכל בסדר.

המחכה לתשובתך

שלך

בלהה

פברואר 45

מרים היקרה,

אצלנו המצב עתה, לא כל כך טוב חלק מהחברים חולה, וחלק נסע מסיבות שונות לתקופה הביתה, כך שחסרים עובדים רבים. חבר מרכזי יוצא להדרכה בתנועה כמדריך ארצי, וכגזבר של המפקדה- הוא יעדר

למשך שלשה חודשים, ויגיע רק לשבתות. שני חברים אחרים נבחרו למפקדה הארצית ויצטרכו לנסוע העירה לשיבות. כך שהמצב החברתי יעורר קצת, אך לעומת זה צריכים להגיע חברים חדשים.

שני בחורים מפתח תקווה- שהיו עד עתה נוטרים. אחד מהם התכוון לנסוע לביירות, ללמוד רפואה, הוא התקבל השנה, אך לא פטרו אותו מהנוטרות. השני בחור מאד מוכשר, ואלו יהיו הכוחות הנוספים שלנו.

גרעין א – אלו שכבר עברו שנת שירות, שהם כ- חמש עשרה איש עוברים בשבת לצריף.

אנו נשארים באוהלים, אך השיכון אצלנו השתנה, אני ותמרה נגור שתינו לבד באוהל, תארי לך- זה פשוט אידיאלי. ביום שבת, אני עוברת לאוהל שלה ואנו כבר עושות תוכניות איך לסדר יפה את האוהל שלנו. כך החיים נמשכים פה כרגיל, נחמד כרגיל. מהעבודה אני שבעת רצון והילדים אוהבים אותי נורא, וגם אני אותם. נוכחתי שכנראה אני מוכשרת לעבוד עם ילדים ולהיות מטפלת. אני מכירה פה את כל הילדים בכל הגילים וכולם מכירים ואוהבים אותי.

התחלתי סוף סוף לקרוא, וגם אנגלית, דבר שמשמח אותי מאד, כי קודם לא יכולתי לקרוא. אני עכשיו הספרנית שלנו, כך שיש לי עוד נושא לעסוק בו. את העבודה אני גומרת מאוחר, בחמש ולפעמים קצת אחרי. במקלחת יש לנו כל יום מים חמים וזה פשוט נהדר.

יותר חדש אין בינתיים, - החיים נמשכים כרגיל, כבר ארבעה חודשים שאני כאן, ובקרוב כבר נצטרך לחזור. מענין אותי אם אצטער או אשמח אם אצטרך לעזוב. לפי העבר כנראה שאצטער מאד.

שלך האהבה

בלחה.

18.02.45

מרים יקרה,

את מכתבך קיבלתי בשמחה רבה, מכתב באמת נהדר- ארוך. אצלכם בטח קר נורא, פה קר וגשם. באוהל חם ומצוין, אני ותמר הסתדרנו מצוין, ומכייפות לנו באוהל- אוהל הרווקות. החברה החליטו לבטל את השיכון המעורב, כי זה בלתי אפשרי – אוהל הבנות תמיד מלא בנים.

בערב שישי הייתה מסיבת שבת בקבוצת השרון ואנו השתתפנו. זה אגב דבר חדש – החליטו לעשות מסיבות שבת בקבוצה, קוראים פרק בתנך, מחלקים ממתקים וכו'! בשישי זה היה נורא מוצלח, היה שמח ורקדנו עד אחת בלילה. אז החלטנו שאנו רוצות גם שוקולד, נוסף לדברים הטובים שקיבלנו, והנוטרים בטוב ליבם הציעו לנו את שירותם. עם הנוטרים אין אנו הולכות ואין לנו עניינים איתם.

הסרגנט והקורפרל שלהם הם נחמדים ואיתם אנו מדברות.

ביום שישי אחרי המסיבה שניהם באו אלי ולתמרה לאוהל והביאו לנו המון דברים טובים.

ביום השבת ישנו כל הבוקר, ואחר הצהריים בא מ. באוטו משא שלו לתמרה, הוא לקח את הסרגנט והקורפרל, תמרה, אלה ואותי לטיול לגיניגר, יש שם יערות אורן נהדרים, והמון כלניות ונרקיסים. טיפסנו וקטפנו פרחים, בקרנו גם בקיבוץ שריד וחזרנו בערב הביתה. - היה זה יום נהדר.

והנה היום כבר יום חמישי ושוב שבת מגיעה ושוב ננוח ונכייף.

אשר לבריאותי, אני ברוך השם, בלי עין רעה בסדר גמור, שמנה ובריא.

קיבלתי מהבית מכתב ומה שמחתי שקנינו בית יפה, ברח יבנה 1, ונמצא בסביבה טובה. אני את הבית איני מכירה ופשוט משתגעת לנסוע לראות אותו, נעמי אומרת שר. גרה בו וזה בית נהדר, רק חבל שאת החנות לא סגרנו. נקווה שגם לזה תגיע השעה בקרוב.

שלך

בלהה.

04.03.45

מרים היקרה,

מכתבי התאחר מאד הפעם ועל זה אבקשך מאד, לסלוח לי.

קשה היה לכתוב מסיבות שונות, ראשית התכווננו לטיול - הכנו את הציוד הדרוש, תפרנו ילקוטי גב וצד, והכנו תוכנית.

עכשיו זה כבר אחרי הטיול – יצאנו ביום שלישי ושבנו ביום שישי אחר הצהריים. ביום שבת עבדתי, והיום יש לי שבת ואני כותבת לך.

המסע היה נהדר, ביום הראשון נסענו לתל-חי היות שירד גשם, ישבנו ברפת הריקה על הקש, ושרנו. הערב הלכנו לחדר האוכל בתל-חי ושם אכלנו, אחר כך שבנו ורקדנו כמטורפים. למחרת עלינו למנרה אחר כך הלכנו לדן ודפנה, עלינו לתל-אל-קאדי, מקום יוצא מהכלל יפה. משם נסענו לייסוד המעלה ולנו שם. ביום חמישי בקרנו בחולתה, משם נסענו לראש פינה, ומשם הלכנו כל היום לאורך שפת ים הכינרת עד טבריה. זה מרחק הגון אך הדרך מקסימה. בטבריה לנו בבית ספר, וביום שישי טילנו לכינרת ולדגניות באוטו וחזרנו הביתה עייפים. יש לציין שהטיול היה מאורגן מצוין, במובן האוכל והמשא, והן במשמעת ובהליכה הטובה. אני התפלאתי על עצמי איך שהיטבתי ללכת בלי להתעייף. כולנו חזרנו מתוך צער שכל זה חלף. למזלנו היו ימים יפים והם נמשכים גם עתה. ביום שבת עבדתי והיום אני נחה, ישנתי לא פחות ולא יותר 15 שעות ועכשיו קמתי לתחייה מחדש. אומרים שרזיתי בטיול וזה באמת משמח אותי מאד.

השבוע ביקר מ. אצל תמרה, והיא פתאום מספרת לי שמצאתי נורא חן בעיניו ושהוא אמר שאני נורא נחמדה, וחבל שהוא לא פגש אותי קודם, מה דעתך? את זה אני מספרת לך בסוד, כדי שלא תתאכזבי ממני לגמרי. אשר אליך אני מוכרחה לומר לך שהייתי מבסוטה ממך כשראיתך בבית, היית פשוט אייזן. השמלה עשתה לך גוף נהדר. בכלל את בחורה נחמדה ולדעתי עשית רושם רב.

אני רק רוצה לקוות שאת תמיד מקושטת ותמיד חשוב לך להיראות טוב.

עוד שלשה וחצי שבועות לפסח, ואז נתראה שוב בבית, כולנו וחבל שאפרים יעדר. אנו נקבל כנראה חופש רק לכמה ימים, אך לי ברור שאשאר כל החג בבית.

את מכתבי זה אסיים, ואני מקווה שתעני לי מהר.

שלך

בלהה

18.03.45

מרים יקרה,

אני, לדאבוני הרב, לא אוכל לבוא הביתה לפני החג, לכל היותר אוכל לבוא ביום רביעי, במקום ביום שלישי, זה נורא מצער, אותי כי הרי יש כל כך הרבה עבודה, ובאמת איני יודעת איך אמא תוכל להסתדר. אנחנו פה נמצאים עכשיו בתנאים מיוחדים, שאינם מאפשרים לי לעזוב קודם. פשוט לא אוכל לבוא לעזור לאמא לסדר הפסח, אמא המסכנה! חופש הפסח יהיה רק מיום רביעי עד יום ראשון, ואני מתכננת תוכניות להישאר כל החג בבית, הלוואי ואוכל להוציא זאת לפועל.

יש לי חשק לסדר כמה דברים לקיץ, לקנות נעלים, לתפור משהוא אצלנו אין הרבה חדש, הימים יפים עכשיו, והבוקר כבר יבש לגמרי.

מחר, אל תקנאי בנו, עלינו לקום בחמש ורבע, לרוץ, לעשות "ספורט הבוקר" עד העבודה וכך יהיה כל בוקר- זה לא כל כך פשוט. אני כבר מחכה בקוצר רוח שיעבור השבוע ושאוכל להיות בבית. אמא בטח תכעס על שאני לא באה לעזור לה.

אסיים בתקווה להיענות מהירה.

שלך,

אחותך בלהה.

09.04.45

מרים יקרה,

אני עזבתי את הבית ביום חמישי במקום ביום ראשון, כי אמא ואבא הפצירו בי להישאר עד סוף החג בבית. כמובן שגם אני לא התנגדתי לזאת, לכן נשארתי ואיני מצטערת על כך.

כי מה הפסדתי כאן, וכשיש הזדמנות למה לא להישאר בבית עוד קצת?

אצלי פה הכל בסדר, שבנו חזרה לעבודה ולחיים הרגילים, אך מחר אנו יוצאים למסע לארבעה ימים.

נשוב ביום שישי בערב, ומיום שבת אחר הצהריים יהיו לנו אמונים 8 ימים. נקוו שזה יהיה לא כל כך נורא.

פה היו ימים נהדרים ורק היום קצת מעונן, ויש חשש שיהיה לנו גשם בדרך, מה שלא כל כך רצוי.

בשבת אולי תבוא פעיה אלי כי הנס-ציונים באים באוטו משא, ואולי היא תוכל לבוא איתם.

אולגה היתה ביום ראשון והיא נורא יפה עכשיו. היא צבועה כבר, ועלמה שלמה.

עם חברים מההכשרה 1945-1944

ההכנות למסע הן מרובות ועוד לא עשיתי כלום, לכן עלי לקצר הפעם, וחוף מזה אני גם עיפה כי במנוחת הצהריים סידרנו קצת מסביב לאוהל ובאוהל. כך שאני צריכה לנוח לפני היציאה. השבוע יש לי דיפיציט

בשינה, כי ביום שישי ושבת היו פה מסיבות לגמר המחזור הראשון של בית הספר במקום

ואחרי כל מסיבה היו ריקודים עד אחרי חצות כך שהרבה לא ישנו.

אני מקוה שנשוב בריאים ושלמים ושיהיה לי כח ללכת.

בזאת אסיים הפעם, אני מקוה שתעני

שלך

בלהה

19.04.45

מרים יקרה,

היום בדיוק שבועיים מאז עזבתי את הבית, ודומה הדבר כאילו היה זה לפני שנים היות ומאז השתנה סדר חיי ואני כאילו חיה בעולם אחר.

לפני שבוע יצאנו למסע של ארבעה ימים, מסע שהיה די קשה ושממנו חזרנו ביום השישי בערב עייפים נורא. באותו ערב עוד היה קונצרט ב"גבת", הקיבוץ השכן, והלכנו לשמוע את הקונצרט. ביום שבת התחילו האימונים שלנו אחר הצהריים, ולמדנו רק טופוגרפיה. ביום ראשון התחילו האימונים לאמיתם, אש יומם ולילה, כ-12 שעות אימונים ליום ובלי זמן לדברים שאינם במסגרת זו. אני מוכרחה לומר שהאימונים הם די קשים, או קשים באמת. אך אין להשוות את הענין הרב שבהם עם הענין בעבודה, אף שהעבודה היא קלה. האימונים שלנו יגמרו בים השבת וביום הראשון אנו שוב מתחילים בעבודה. בינתיים הספקתי להשתזף, וידי כבר שחורות נורא וכן גם פני. כולם אומרים שרזיתי נורא – לפחות זה.

אני עכשיו כותבת לך אחרי ארוחת הערב גמרנו את האימונים בשש, מסדר, ובתשע אנחנו הולכים לקולנוע בגבת משחק "זאב הים". ואחר הקולנוע מאחת עשרה עד אחת אחר חצות "אש- לילה" מה דעתך על זה שאנו צריכים ללכת לקולנוע כמו "חורנים"? אני כבר מתה לישון ואיני יודעת מה יהיה באמת.

בינתיים יש חשש שנעזוב את הקבוצה הזו, מכיון שהם אינם מסכימים לתנאים החדשים שלנו. אם הם יכנעו אז נשאר ולא נצטרך לעבור למשק אחר. לי אין רצון לעבור למשק אחר, כולם דווקא שמחים לעזוב.

היום קיבלתי מכתב מאפריים וכרגיל הוא מקצר מאוד ואינו כותב שום חדש.

שלך

אחותך בלהה

02.05.45

מרים יקרה,

אתמול קיבלתי את מכתבך ואחרי לילה שלם של מחשבות וחשובים בקשר ללימודים אני עונה לך היום תשובה, אף כי עוד לא הגעתי לידי שום החלטה. ראשי נשבר פשוט מרוב מחשבות על המקצוע בו אבחר. כי הזמן הולך ומתקרב לרגע ששנת לימודים זו נגמרת ועלי כבר סוף סוף להחליט מה ברצוני לעשות. אני מצדי החלטתי לעזוב את ההכשרה עם גמר הלימודים, כלומר בחופש הגדול. זה בערך בעוד חודשיים, אך מה לומדים אני יודעת? אני איני יכולה לראות בשום אופן מה אלמד באוניברסיטה ולהירתם לארבע שנות לימודים סתם כך אני רוצה.

לקחתי איתי את החוברת של רשימת השעורים באוניברסיטה שיש לי משנה שעברה, ואני איני מוצאת לי מה ללמוד ודבר שבאמת מעניין אותי. לעומת זאת יש לי רצון נורא ללמוד להיות גננת, ומתוך נסיון של עבודה עם ילדים אני רואה שאהיה מתאימה לזה, האם אין מקצוע הגננות נחמד?

אך אני יודעת שאמא ואבא לא יסכימו לכך, היות ופעיה גם היא רוצה ללמוד להיות גננת. אף כי אני יודעת מה הנורא בזה ששתי בנות תהינה גננות, שנית, וזה העיקר, הוא שאמא מקוה ממני לגדלות, ורוצה שאהיה משהו יותר מגננת. אף שאני חושבת שגננת זה לא מקצוע כה פשוט. כך שאיני יודעת אם עלי לוותר על זה או לא.

ללמוד אחות גם זה לא הייתי ממאנת, אך להיות שלוש שנים סגורה, זה לא נעים ביותר – ואני כבר לא תינוקת. באוניברסיטה באמת אני יודעת מה ללמוד, אף שהייתי רוצה להיות סטודנטית. בקטרילוגיה זה דווקא מעניין אותי אך זהו רק מקצוע משני, שנית זה קשה מאוד ואני לא יודעת

אם יהיה בכוחי להבין זאת, ואני לא רוצה להיכנס לאוניברסיטה ובסוף להיוכח שזה קשה מידי בשבילי ושאינן שכלי מגיע כדי לתפוס דברים כה קשים. ושוב לבזבז שנה, מספיק כבר בזבזת שנה זו בלי לימודים (מבחינת לימודים בזבזת אך ככה אין היא בזבז בכלל, להפך). ככה שבראשי בלבול שלם ואיני יודעת איך אצא משאלה מטרידה זו.

רק הייתי רוצה שתדברי עם אמא בקשר לזה שאלמד להיות גננת, אני חושבת ששנה זו היתה טובה, גם מצד זה שהראתה לי מה עלי לעשות. היא הראתה לי שעבודה עם ילדים היא שמתאימה לי ביותר,

וטוב שלא נכנסתי למשהו שאחר-כך הייתי מצטערת על כך. כמו רפואה – שבע שנות לימוד. הצרה היא רק שבבית אין רוצים שאעבוד בעבודה של גננת או מורה, ורוצים שאהיה משהו נעלה יותר, דבר שאני חושבת שאיני די מוכשרת לו. אין עליך לכווס עלי שאני עוד לא החלטתי ותשתדלי להבין אותי, ותארי לך שאני הרבה יותר מצטערת על שאיני יכולה לענות לך בבירור ועל שאתם מצטערים. וגם אם יש לי כבר משהוא שאני רוצה בו, אז אתם בטח תתנגדו לו.

שבנו לעבודה הרגילה ומתכוננים בקרוב לעזוב שוב אתהעבודה ולהתחיל שוב באימונים. בשבת היינו ב"יגור" ביום עיון וספורט, היה יום נחמד. אתמול היה ה-1 במאי ועבדנו רק חצי יום. עלי עוד להישאר פה כ- שבעה חודשים, אך אני חושבת שאוכל להשתחרר לקראת הלימודים. אני לא רואה בין החברות שלי אף אחת שהגיעה ליותר ממורה, ויש ביניהם מוכשרות ממני, איני חושבת רק על הבנות בראשון.

אני חושבת שבלבלי לך את המוח מספיק על הלימודים, מזה תביני עד כמה אני כבר מטומטמת מזה.

אני מוכרחה לסיים הפעם, ואולי היית יכולה לברר בדיוק מה המקצועות באוניברסיטה? אולי השנה נוספו קורסים והשתנה משהו? כלומר האם את יכולה להשיג את רשימת השעורים לשנת תש"ו.

שלך
בלהה.

31.05.45

מרים יקרה,

היום אני עובדת פתאום במטבח משתים עשרה עד תשע וחצי בערב כך שיש לי בוקר שלם לרשותי. יש לנו עכשיו חשמל באוהלים וזה פשוט נהדר, שעות הלילה, שהיו עוברות רק בשינה באוהל, יכולים לעסוק בהם עתה גם בקריאה, בכלל עכשיו הימים ארוכים, מרבים לקרוא וכן גם מאחרים לשכב לישון.

אצלי אין חדש, מה שהיה עד עתה נמשך גם הלאה, לקורס נצא בעוד שבוע בערך.

מה שנוגע ללימודים, אז טרם מלאתי את הטופס, כי אין לי תמונות וגם פספורט או תעודת זהות אין לי, כך שאיני יכולה לשלוח את הניירות, אך עוד חזון למועד.

אני חושבת שכנראה אצטרך להישאר פה עד סוף השנה, כי הלימודים מתחילים שם עוד חצי שנה.

פה החום הוא איום, יתושים בהמונים ואי אפשר לישון. עכשיו יותר טוב.

שלשום היתה פה פתאום סערה וגשם ומחנק, אך זה עבר מהר.

מה נשמע אצלך? ואיך בירושלים? הביתה כתבתי מיד כשבאתי ועוד לא קיבלתי

כל תשובה ואני מתכוננת לכן לכתוב היום שוב. בינתיים השעה מתקרבת לשתיים עשרה ועלי כבר ללכת לעבודה. אני וארקה המסכנים, שנינו סודרנו כהוגן פתאום למטבח, אף שזה לגמרי לא נורא.

הפעם מספיק לקשקש ופעם שניה אקווה

שאכתוב יותר.

שלך
אחותך בלהה.

24.06.45

מרים יקרה,

את מכתבך קיבלתי בקורס, ומשם כמובן לא היתה לי אפשרות לענות לך, משם חזרנו ביום רביעי בערב. כתבתי הביתה, ולך יכולתי לענות רק היום, יום ראשון.

השעה היא עתה שתיים עשרה בלילה ואנו חזרנו מזלילת פירות. אני כבר פשוט מתפקעת מרוב פרי, אבל התאבון עוד לא חלף אלא להיפך.

אם אתחיל לספר לך על הקורס בפרוטרוט הרי לא יהיה סוף למכתב, מה אומר לך היו אלה אחד עשר ימים קשים, אך נפלאים. למדתי שם לשחות – הייתי הטובה בין "הגרזנות" (כינאי לאלו שלא ידעו לשחות) כי

גרזן הוא מברזל ושוקע, ושנית חזרתי שחורה ככוש, הרגליים שלי נורא שחורות וכן גם הגב והפנים, זה נחמד אך הפנים לדעתי מדי שחורות. כולם אומרים פה שאינם מכירים אותי, פשוט נהפכתי לכוש. וכמובן שגם רזיתי, קיבלתי שרירים במקום שומן. מה שטוב שנהיינו שם ל"איזוניות". תארי לך אותי בתור ספורטאית – רזה, קופצת, שוחה, מטפסת על חבל וכדומה, מי חלם שפעם אעשה זאת. יש לציין, שלגמרי לא הייתי מהנחשלות.

אם לספר לך על החיים שם, אז גרנו על החולות באוהלים גדולים של עשרה אנשים על שפת הים, היינו כמאה איש. חדר האוכל היה באוהל גדול מאוד ובתוכו לוחות פח על מוטות – אלו היו השולחנות, ואנו היינו יושבים על הארץ ואוכלים. האוכל היה נפלא שם, מעורב עם הרבה חול אבל באמת המון אוכל. היינו מהלכים שם יחפים כל היום וגם בלילה. מכנסי התעמלות חולצה וזהו – וכובע. שעתים ביום היו שעורי שחיה ואז הלכנו רק בבגדי ים. הבנים בכלל היו הולכים כל הזמן רק במכנסי ים. תארי לך שכל הזמן לא ידעתי מה זאת שמלה. עכשיו פשוט איני מרגישה בשמלה כל כך נוח כמו במכנסיים, מה דעתך על זה? אני פחדתי שאשתזף לא טוב – אהיה אדומה ואתקלף, אך, לשמחתי, מיד נהייתי חומה ושערותי המסכנות דהו, אומרים שנהפכתי פתאום בלונדינית. המדריכים היו נורא נחמדים כולם ובכלל היה מצב רוח נפלא. בסוף עברנו שם את "אות הספורט" – היינו עשרים וארבע בנות מהן עברו שש עשרה כמובן שגם אני בין העוברות. אני ותמר היינו בנות יחידות מ"רמת דויד", כי נעמי כבר נסעה הביתה. ברוך השם, נשארנו שלמות עד הסוף כי במחנה התהלכו המון אינוולידים. שבנו ביום רביעי בערב ברכבת עייפים

ככלבים, למרבה האסון, היה עלינו לעבוד ביום חמישי. עכשיו אני כבר בסדר גמור כי אתמול לא עבדנו. באנו הנה ונפלנו בדיוק בתקופה, שבה כל הפירות מתחילים להבשיל, אנו פולשים בכל הזדמנות למטעים משמידים ענבים, שזיפים ותפוחים למכביר. כבר ביום רביעי, למרות כל העייפות, הלכנו בלילה לקטוף שזיפים. (ישנו מטע גם בתוך הקבוצה ליד המקלחת).

היום עבדתי עד תשע ושלושים במטבח, עם עוד חברה חדשה מרמת-גן. היתה לנו מנוחה משתים עשרה עד חמש והלכנו לבריכה לשחות, פגשנו כמה חברה, ובדרך חזרה נכנסנו לזלול קצת שזיפים. כך שהחיים הם לגמרי לא רעים מה שרק מצער זה שכולם נוסעים לחופש, ורק אני לא. חלק נסעו ביום שישי ויחזרו מחר, וביניהם גם תמר. (באוהל בכל אופן איני לבד, כי באה חברה חדשה, בחורה נחמדה, היא גרה איתי). חלק מהחברים ייסעו בשבת הבאה ורק אני לא אסע כי לקחתי את החופש שלי בשבועות.

אני רואה שכבר מילאתי מספיק. העיקר מה שלומך ומה נשמע אצלך? כתבי הרבה ומהר ואני מבטיחה תיכף לענות.

שלך אחותך בלהה

10.07.45

מרים יקרה,

כידוע לך, הייתי בבית בשבת שעברה ומאוד הצטערתי שלא באת. הייתי בטוחה שתבואי גם את וחבל. אפרים היה כמובן, דבר ששימח אותי מאוד. הוא נראה רע לפי דעתי. היה לי כה משונה פתאום לקבל מכתב שהוא

בבית אחרי ניתוח אפנדציט, מה פתאום אפנדיציט? אך שם בצבא אפשר בטח לקבל הכל. אצלי אין כל חדש, הכל נמשך כרגיל, מאחרים לשכב לישון ומצב-הרוח מרומם.

בשבוע הבא יש לנו טיול ליומיים ואני מקוה שהוא יהיה מוצלח.

בבית נפגשתי עם רות בן-כהן ודיברנו קצת. היא חושבת להמשיך באוניברסיטה בשנה הבאה ואני שמחתי מאוד שתימצא עוד ראשונית בירושלים. ואשר להרשמה, אני עכשיו מסדרת תעודת-זהות, תמונות כבר יש לי וגם כאלו בשביל לשלוח לאוניברסיטה. גם בגימנסיה הייתי בקשר לציונים, והם הבטיחו לשלוח אותם ולכן אני מחכה. כך שאין מה להתלונן. לא חדלתי לרצות להמשיך ללמוד,

ולא שום דברים כאלה, הכל כשהיה. הרי החלטתי כבר פעם ולתמיד ומה יש פה עוד לפקפק. שמחתי לשמוע שאת עובדת ב"קרן-הקיימת" ואני מקוה שתוכלי להמשיך שם.

עוד בת אחת עוזבת אותנו בחמש-עשרה לחודש מגרעין א',

היא נכנסת לסמינר ונעמי כבר עזבה, כידוע לך. כך שאני עכשיו הפרטיזנית היחידה במחנה ומכל הבנות נשאר בקרוב במקום רק שלוש בנות. המניות שלנו עולות מפעם לפעם. אלה תחזור הנה רק בעוד חודש. אבל ב-20 לחודש באים הנה למחנה עבודה "מכבי תל-אביב", ו"גרעין ג'", שנת שירות ג', הם באים לחודש וחצי הכנה. ובכלל כל העמק יהיה מלא עכשיו "מכבים".

כל הקבוצים בסביבה מקבלים מחנות עבודה של "המכבי הצעיר". זהו מפעל שעוד לא היה כמוהו בתנועה. מובן שלנו זה יהיה מפעל קשה, כי עלינו יוטל לשלוח "מרכזים" למחנות. אנשינו יצטרכו להדריך וזה יגזול מאתנו כוחות ואנשים.

נעמי וארקה באו לבקר בשבת זו, היא כל כך נחמדה עכשיו. ארקה עכשיו נמצא בראשון ויחזור רק בעוד שבועיים. הוא עובד במפקדה בקשר מחנות העבודה. אני חושבת שאני אעזוב בראש השנה, עוד כשלושה חודשים.

שכחתי לכתוב לך שאמא קנתה לי שמחה וסרפן

נחמדים נורא. בחיי שהיא מותק, כל פעם היא קונה לי משהוא חדש.

שלך

בלהה

18.07.45

מרים יקרה,

אני מצטערת שבגלל איחור במכתבי לא באת אלי, אך אני מקוה שתבואי עוד. אשר לתנועה בשבת איני יודעת איך תגיעי עד ירושלים. בכפר ברוך ישנה רכבת בשבת בצהרים עד לחיפה, אך עד כפר ברוך ישנה דרך די הגונה, בכל אופן זה לא צריך לעצור בעדך.

אצלי אין כל חדש, עובדים ומכיפים. בשבת היה לנו "טיול" להרי נצרת ולתבור ליום ולילה, זה היה קשה אך נורא מוצלח ואנו נהנינו נורא. בלילה לנו תחת כיפת השמים, בין הרים ליד "צפורי", ובלי טיפת מים

לשתיה. לא היה לנו מים עד למחרת בשמונה- כשהגענו לאיזה כפר ערבי. בישלנו לנו לבד אוכל וזללנו כחזירים.

היום חתמו לי על התמונות ומלאו לי את הטופס ובהזדמנות הראשונה אסע לקבל תעודת זהות בעפולה. עכשיו זאת רק שאלה של זמן, כי המשרדים פתוחים רק עד 12 ביום שישי.

מגיעם הנה מספר מחנות עבודה, שתי קבוצות באות ל"רמת-דויד", אחת ל"שרון" ואחת ל"עיינות". ל"שרון" בא גרעין ג'.

אני מתחילה לעבוד בגנון לשבועיים כי המטפלת יוצאת לחופש שנתי ואני מחליפה אותה.

הייתי צריכה לקבל את הציונים מהגמנסיה ועדיין לא קיבלתי. ובכלל אני יודעת כיצד אשלח כל זאת לאוניברסיטה, את הכסף, התעודה, תעודת הזהות, הטפסים והתמונות וכו'. ... איך שולחים את זה? עני מהר כי אני כבר רוצה סוף סוף להירשם, אך אני יודעת איך לשלוח זאת.

להתראות בקרוב

שלך, בלהה.

29.07.45

מרים יקרה,

מה שבעיקר רציתי להודיע לך זה, ששבת זו אני עובדת. אני לא אוכל להשתחרר מהעבודה, כי זוהי שבת שבה אנו עובדים. וחוף מזה כבר מזמן לא עבדתי בשבת. נוסף לזה אני עכשיו עובדת בגנון במקום מטפלת שנסעה לחופש שנתי, כך שאף אחת לא תרצה להחליף אותי בשבת וזה נורא חבל. אני מקוה

שמכתבי יגיע אליך בעוד מועד. בשבת הבאה, כלומר בעוד שבועיים, אהיה חופשיה.

יהיה פה כינוס של מחנות העבודה של ה"מכבי". יהיו תחרויות ספורטיביות ואז אהיה פנויה, ולכן הייתי מאוד רוצה שתבוא אלי בעוד שבועיים במקום שבת זו. פעה באה אלי ביום שישי, אנו יצאנו בדיוק לטיול ל"זורע" ומשם ל"מוחרקה" יחד עם כל מחנות העבודה של ה"מכבי", והיא כמובן יצאה איתנו. היה טיול מוצלח מאוד ביום שישי עבדנו חצי יום ולאחר הצהריים יצאנו ל"זורע", שם התאספו מכל הסביבה מחנות העבודה והיתה מסיבה, רקדנו עד אחת-עשרה ושלושים ואז הלכנו לישון על הדשא עד שלוש בלילה. ובשלוש יצאנו לעלות ל"מוחרקה". משם חזרנו בצהריים חזרה הביתה.

אתמול חזרנו עייפים, וישנו כל אחרי הצהריים ובלילה היתה לנו מסיבת יום הולדת של אחת

הבנות שלנו. היו המון דברים טובים ששלחו לה מהבית. אני רוצה גם כן שישדרו לי פה מסיבה יפה ליום ההולדת שלי. שרק ישלחו לי מהבית הרבה דברים טובים.

את זוכרת שכתבתי לך על שני פתח-תקוואים שצריכים לבוא אלינו שהיו צריכים ללמוד רפואה בבירות? אחד מהם בא לפני חודש והוא מרכז עכשיו את מחנה העבודה ב"הזורע". נוסף לזה באה אלינו היום פתאום בחורה בת 21 שרוצה להצטרף לגרעין. אנו הזמנו אותה לבקר כדי שנעמוד על קנקנה. זה מצחיק כי היא תהיה פה מבוגרת מכולם.

הבנים רובם עוד לא הגיעו לגיל זה. כפי שכבר כתבתי לך, ובטח ידוע לך, שהייתי השבוע בכינוס ושם פגשתי את כל בני הכיתה שלי שנמצאים ב"דגניה" בשירות, והנה כולם עוזבים בסוף השנה והרבה ממשיכים ללמוד באוניברסיטה, ויהיו לי שם הרבה מכרים רק חבל שכל מכרי יהיו צעירים בגילי.

שכחתי לכתוב לך שאמא, קנתה לי שמלה, וסרפן-נחמדים

נורא. בחיי שהיא מותק, כל פעם היא קונה לי משהוא חדש.

הפעם אסיים בתקווה שהמכתב יגיע בזמן

להתראות בקרוב

שלך בלהה.

18.08.45

מרים יקרה,

הזמן שעלי להיות כאן הולך ומתקצר, ומתקרב היום שבו אאלץ לעזוב ולחזור הביתה. מה אומר לך, כנראה שיקשה עלי מאד לעזוב. כה התקשרתי לכולם, וכולם אלי כך שזה יראה משונה

שלפתע אנתק הכל ואסע לאוניברסיטה. החיים כאן מקשרים מאד.

אך כמובן, שלמרות כל הדיבורים וכל השכנועים של כולם ולמרות הרגשות שמצווים לי להישאר, כמובן שאעזוב, כי כך צריך להיות, וכך טוב שיהיה, ההגיון מחייב. אני מקבלת שחרור ב שבעה לאוקטובר, כלומר זמן מה אחרי ראש השנה. אנו מקבלים חופש ל-7 ימים ואז אוכל לסדר את כל העניינים באוניברסיטה.

ביום שלישי – היום, יום-ההולדת שלי ועדיין לא קיבלתי שום דברים טובים מהבית. מסיבת יום ההולדת שלי תדחה לשבת, או לכמה ימים אחר כך, אז יבואו חברים שלנו שהיו מרכזי מחנות עבודה ואנחנו מתכוננים לקומזיץ גדול.

אני חשבתי ורציתי שישלחו לי מהבית דברים טובים, שאוכל לעשות מסיבה יפה ליום הולדתי, לפני שאני נוסעת.

לעת עתה אסיים בתקווה להיענות מהר

שלך בלהה.

25.08.45

מרים יקרה,

אנו עכשיו מתאמנים ועייפים ככלבים ועסוקים כל היום.

באשר למה שאת כותבת, שתבואי לעמק, אז תודיעי לי ואז אשמח מאוד מאוד לראותך אצלי סוף-סוף. אוי ואבוי, אם לא תרדי ב"רמת-דוד".

את כותבת לי כמה משעמם בירושלים, וכשאני נזכרת שבקרוב אצטרך לעבור לשם ולעזוב פה, אז נהיה לי קצת לא טוב, מי יודע האמצא שם חברה? או יהיה עלי להשתעמם, תחליף די רע לחיים העלזים פה.

מרים יקרה, אני באמצע כתיבת המכתב והנה הגיע

מכתבך האחרון ופשוט רציתי לנשקך מרוב שמחה. פשוט הביא בי רוח חיים חדשים לשמוע שאת מרגישה טוב לגמרי, בלי עין הרע סוף-סוף, ושכל החששות שלי היו לשווא.

אשר לשאלתך אם אני מאוהבת פה במישהו, אז אין הדבר בדיוק כך. אני מחבבת פה את כולם וכולם אותי. אני פה בכלל בן-אדם אחר, שמחה ועליזה תמיד, החברה אומרים, שהיו כבר רוצים

לראותני רצינית לפעמים, ואשר לבחור אז מאז היותי פה, כבר היו לי פה

הרבה חברים, ואפשר לומר שכל הבאים בחשבון בשבילי כבר ניסו לחזור אחרי.

לו הייתי מתאהבת אז לא היה מועיל כלום, ואם הפסקתי אתם זה אומר שיותר מחיבה לא היתה לי אליהם. הצרה היא שהיו לי יותר מדי ולא ידעתי במי לבחור. בזמן האחרון הקורבן הוא אחד, לא יפה לגמרי, אך הוא הפיקח והאדם ביותר אצלנו. האדם המרכזי בחברה, והוא כמובן חושב עלי ברצינות.

אני עד עכשיו התלבטתי בינו ובין עוד שניים, שמהם כל אחד יש לו משהו שבזה, הוא עולה על השאר. לבסוף עכשיו אני הולכת עם זה האחרון, והוא כנראה ישאר? כמובן שזה שאני עוזבת זה כבר התחלת הסוף, כי הוא והגרעין זה דבר אחד. אני לא אוהבת אותו, אבל אני מחבבת אותו.

ואשר לזה שאת חושבת שאני חוששת למצוא בחור ולהתחתן כי את עדיין לא התחתנת, הרי זו שטות עצומה. מעולם לא חשבתי על זה. באם ארצה להתחתן ויהיה לי בחור מתאים – אתחתן, אך זה עדיין רחוק ממני.

אני מקוה לכשאבוא לירושלים ונהיה יחד, עצם הדבר שגור ביחד לא ישעמם לנו ונקוה שאמצא שם חברה. ואשר לחבר, אז כמובן שהוא לא בא בחשבון בשביל להמשיך אתו לעתיד, כי איני חושבת להמשיך בגרעין ועלי למצוא לי בחור בעיר. בינתיים כל זה עוד רחוק. אשר לאורחים – אז איש לא בא אלי, לא אולגה ולא רותי וגם הדברים הטובים לא הופיעו. עוד כשבוע וחצי אהיה בבית ואז בטח נתראה.

שלך בלהה.

09.45

מרים יקרה,

את מכתבך קיבלתי אמש בשמחה רבה, ובייחוד שמחתי לשמוע שנהנית מהטיול אלי. עד שבאת לא האמנתי שיקרה נס כזה, ובואך היה לי הפתעה נעימה מאד. חבל שזה קרה רק פעם אחת. רותי עוד פה, היא נהנית מאד ולא לחנם כי כה נחמד אצלנו עכשיו.

הצום עבר יוצא מן הכלל, מעולם לא היה לי כל כך קל לצום כמו הפעם.

מספר חברים החליטו לא לצום, אך לבסוף מתוך סולידריות החליטו אף הם לצום, כך שלבסוף כל הגרעין צם. הייתה ארוחת ערב חגיגית לפני הצום, בשעה יותר מוקדמת, אחרי הארוחה התאספנו על הדשא, והשתגענו עד אחר חצות. למחרת קמנו מאוחר, ובאנו לצריף ושם בילינו כל היום בצחוק, בשירה ובבטלה, ובכלל לא הרגשנו שאנו צמים. הערב סידרו לצמים ארוחת ערב גרנדיוזית ממש. יין, קפה, עוגות בשר מטוגן עם ציפס, דג עם ירקות ולפתן. יצאנו "ממולאים" וזו הייתה רק התחלה. החברה הכינו עוד מקודם "סברס" והמון ארגזי ענבים ותפוחים. חוץ מזה אכלנו את כל הדברים הטובים שלנו

תארי לך שאני כבר לא יכולתי לאכול. היה מצב רוח שגעוני. החברה לא יכלו ללכת לישון וישבו והשתוללו עד שלוש בלילה. רובם הלכו לישון קודם, אך לא יכלו להירדם, ולכן יצאו אחד אחד בפיזמות, והנה כלם בחוץ שוב. מה אומר לך זה היה יום נהדר. למחרת הלכנו לישון כילדים טובים.

רציתי להזכיר לך בקשר לתמונות שלי, אני שילמתי עשרים גרוש וצריך להוסיף שלושים גרוש. אני רוצה שתשלחי לי אותם, אל תשכחי נשאר לי להיות פה עוד כשבועיים. לעבוד אני גומרת השבוע, רק היום ומחרתיים- אלו הם ימי העבודה האחרונים שלי.

בעוד שבוע אנו יוצאים לטיול לשבוע, וזה נהדר. הזמן עובר נורא מהר. בינתיים עברו עוד יומיים והמכתב עוד נמצא אצלי, מחר רותי נוסעת ואני אתן לה, את המכתב, כדי לשלוח אותו. אתמול היה ערב סוכות יפה. כמעט שלא הרגשנו בחג. אמנם היה קפה ועוגות אך זה הכל. מזל שעבדתי בגן הילדים באותו יום, כי לילדים עשו ארוחת ערב בסוכה, עם המון דברים טובים, וזה השרה גם עלי רוח של חג.

איך עבר החג בבית? אני מקווה שעבר בסדר כרגיל. כתבתי הביתה לפני כמה ימים ובכלל שכחתי שחג, ושכחתי לאחל לכם חג שמח, לכן אאחל לכם חג שמח, אף כי החג כבר עבר.

עוד שבועיים אהיה בבית.

בינתיים שלום

שלך בלהה

(ללא תאריך)

מרים יקרה

את מכתבך קיבלתי אמש, חיכיתי לו מאד. אנו מחר יוצאים למסע של חמישה ימים לחנייה והסביבה. זה יהיה טיול קשה, אך אני מקווה שיהיה מוצלח. נשוב מהטיול ביום שלישי. הביתה, אני חושבת, אבוא ביום ראשון הבא, כלומר בעוד שבוע. מרים חביבה, רציתי מאוד להודות לך על החבילה, ששלחת עם פוסקה, היו בה דברים נהדרים, ואנו זללנו אותם בתיאבון רב.

אני עכשו נורא מפוזרת, עלי עוד לסדר את התרמיל וכל הציוד, ולהכין את כל הדברים שעלי לקחת איתי. מחר קמים מוקדם מאוד, כך שצריך ללכת היום, מוקדם לישון. זה יהיה מסע קשה ואני רק רוצה לקוות, שיהיה לי כח ללכת, ולא יצטרכו לסחוב אותי.

את בטח תשלחי לי, על הקיצור, אין ביכולתי לכתוב עכשו יותר.

שלך

מסעות הפלמח בשנים 1944-1945

היא צעדה בראש שבתאי רביב

הימים היו חמים והלילות חמים לא פחות. חם בעמק יזרעאל בעונת הקיץ. מחלקת הפלמ"ח היתה מפוצלת בין "עיינות" ו"השרון", שני המשקים שהיוו את "רמת-דוד".

היתה שגרה. תקופת האימונים כבר כמעט נשכחה והעבודה, בצירוף חום הקיץ המתיש, הותירו את חברי ההכשרה לאים, רבוצים על הדשא בערב, מסתכלים בכוכבים ושרים.

השנה - 1944. מלחמת העולם בעיצומה וראשיתו של "המאבק" היה באופק. הכשרת ה"מכבי הצעיר" היתה רגועה וציפתה לבאות.

ערב אחד עבר זיק במחנה. מפקדי הכיתות הוזעקו אל עבד, המ"מ, בדיבורו המאנפף והקצר הסביר: "צריך להוריד קצת חלודה מהעצמות. נכונות משימות. המחלקה עומדת בפני מבצע חילוץ עצמות גדול. מסע בן חמישה ימים בגליל, בשטח עוין, בתנאי ניתוק ובידוד. המטרה – לצאת לכיוון צפון דרך הרי נצרת והגליל העליון, להגיע לגבול לבנון ולחזור דרך חוף הים. מפאת הקושי הרב הכרוך במסע יורשו להשתתף בו רק אלה שהם במצב בריאות תקין. מי שיחלה בדרך יכביד על השאר כי לא תהיה אפשרות לפנותו לעורף. הבנים – רובם בסדר. מבין הבנות – שתיים בלבד תוכלנה להשתתף, חומת השיער ובהירת השיער.

הציוד אורגן במהירות, האוכל חולק לתרמילים. עזרה ראשונה, חבלים, מפות ועוד פריטים קטנים ורבים הצריכים לקיים מחלקה מבודדת בשטח עוין. מכשירי קשר באותם הימים היו בגדר חלום אחרית הימים. נשק – מספר אקדחים ורימונים שהוסתרו במימיות המים בעלות התחתית הכפולה.

יצאנו לדרך עם שחר. "חתכנו" את בקעת "בית-נטופה" ועלינו לשורת הגבעות הראשונה. ככל שהתקדמנו צפונה קשתה הדרך, ההרים נעשו גבוהים יותר, החום לוהט יותר. הנתיב נבחר בקפדנות, עוקף ישובים ערביים אך לא מוותר על אף בור מים. חומת השיער צעדה אחרי המ"מ ובהירת השיער אחריה. שורה עורפית משתרכת באיטיות. גשמים, תצפיות בחניה, עיניים בולשות ואוזניים זקופות. מים שותים לפי פקודה, שלוש לגימות לאיש. חולצות דבוקות לגב המזיע. ידיים ממשמשות בתחתיות המימיות נכונות לשלוף בין רגע את הנשק ה"בלתי לגאלי" אם יהא בו צורך. המחלקה מתקדמת בהתמדה.

נופים נהדרים נפרשים ממרומי הפסגות. הר "עצמון", "יודפת", "סכנין", כביש בקעת בית-הכרם, הר "שניר", לינה ב"פקיעין" אצל המשפחה היהודית במקום, מעפילים ל"ג'רמק", חותרים צפונה ל"איילון", סלעים, קוצים, זיעה מלוחה בעיניים. צמא, עייפות, אך הרגליים הולכות והולכות. חומת השיער ובהירת השיער צועדות בראש, ללא הפוגה, בקצב מתמיד.

מתחילים לחזור דרומה, לאורך החוף. המתרחות אינה פוחתת, ישובים יהודיים בסביבה. אך גם פטרולי משטרת המנדט ויחידות "הכלניות".

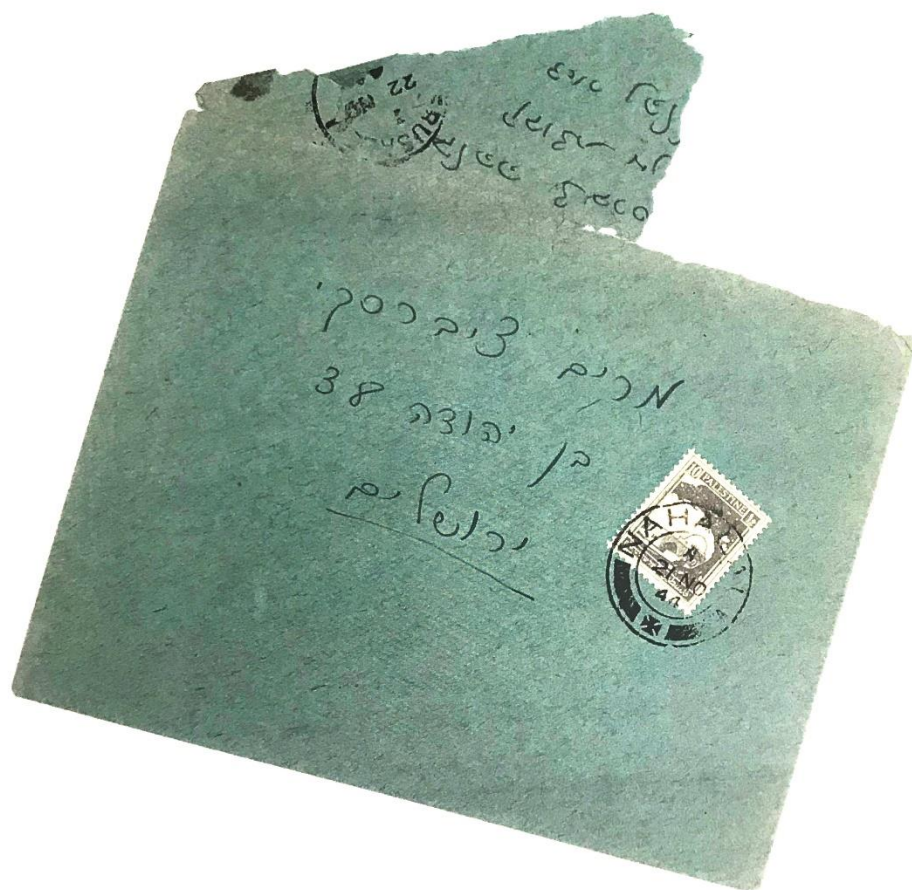
חמישה ימים של יזע, מאמץ, כח רצון אדיר, מאבק בעייפות ובצמא ובכל זאת – שירה אדירה ובראש – השתים.

ביום החמישי חזרה המחלקה למשק. מאובקים, מלוכלכים, מיוזעים, צמאים ורעבים, אך הרוח איתנה. ובראש צועדת חומת השיער, רעננה, עליזה ומובילה לא רק את הטור העיף אלא גם את המוראל, חומת השיער – בלהה.

מכתבים מתקופת הלימודים באונברסיטה

ותחילת מלחמת העצמאות

1947-1945

לידד,

היום קיבלתי את מכתבך ואני יושבת לענות לך. מכתבך עורר בי מחשבות מרובות, ברובן על דברים שכבר הרביתי לחשוב עליהם, ופעמים גם נגעתי בהם במכתבי. שמחתי לשמוע שנהנית מביקורך, אף אני מצדי נהניתי מאוד. היתה זו שבת נחמדה באמת. וטוב היה לו היו שבתות כאלה חוזרות, גם מבחינת הבידור שבענין וגם מבחינת הענין. אני מקווה שהצלחת לנוח ולשכוח לזמן מה את כל הטרדות המרובות שבתפקידך, והרי זו היתה המטרה.

בעיות הכפר והעיר הן בעיות קשות לא רק לנו אלא לרבים, וקשה הפתרון וכן קיימות השאלות של חובה לעם וללאום, אך, לדאבונו, רוב בני האדם מרוכזים בדאגה העצמית ובזה מתרכז עולמם. לא אני האדם שצריך אתה להוכיח לו את המעלות בחיי הכפר ולהסביר לי כי אין החיים קשים בו מאלו של האדם הבינוני בעיר.

אני איני סבורה כך. הייתי שנה בקיבוץ ונוכחתי שהחיים אמנם קשים, אך רב בהם הסיפוק. במשך השנה שעברה לא כבדה עלי העבודה אף פעם, תמיד אהבתי אותה ומצאתי בה הנאה. לא זו השאלה, אין אני חוששת ממצב קשה של עבודה. עבודה תמיד בכוחה להשביע את רצוני ולו גם בהיותה קשה אך לא בזה טמון העוקץ. לא הלכתי לעיר, משום שבה החיים קלים ונוחים איני חושבת שזה קובע כל כך. בנקל הייתי מסתגלת לכל מצב. אך ישנם הרבה דברים, שמכריעים את הכף לחיים בעיר, ואולי לאו דווקא בעיר, אלו חיים לא בקבוצה ולא אעמוד עתה לפרטם.

באופיי יש הרבה סתירות, כנראה בקשר לצורת החיים. מצד אחד, אני אוהבת את החיים התמידיים בחברה, אוהבת לעזור ולהרגיש שבידי לעשות משהו. אוהבת את העבודה, את העליצות והחיים שבה, וכן את הפשטות שבה. מצד שני, אני אוהבת להתלבש יפה, לרקוד, לבקר בקולנוע ולהכיר אנשים חדשים. אלו אמנם סיבות פרטיות לגמרי, דברים שאפשר להתגבר עליהם, כשיש צורך. בשנה שעברה לא חסרתי בכלל את העיר וברצון הייתי ממשיכה בחיים אלו, אך לא לתמיד. אני אוהבת את הרב-גוניות ועד כמה שידוע לי, חיי הכפר הם חד-גוניים ומוגבלים. והאדם שוקע בהם לשעמום, האידיליאל זן אותך בשנותיך הראשונות, אך החיים נהפכים גם שם למלחמה מתמדת לפרנסה. אמנם פרנסת החברה ולא היחיד, אך שוב האופק הוצר.

עם בואי לאוניברסיטה השקעתי את כל כולי בלימודים וסרבותי להיענות לכל בלוי, מתוך סיבה פשוטה של חוסר ענין באנשים. לאחרונה, החברה שבחרתי בה (קשה לומר שבחרתי בה) רחוקה מלהיות מעניינת, אך היא חברה עליזה שיכולה לאפשר לי בלוי יפה. לפעמים גם זה נחוץ, סוף-סוף אנו צעירים, ויש לנצל את החיים. אסור לעמוד מהצד, לבקר את כל הנעשה סביבך. כי כך האדם נתקע למצבי רוח קשים, בדידות וכדומה (ביחוד שעליך לזכור שאני (A-TYPE) טיפוס שחיי חברה נחוצים לו. לכן החלטתי, שעלי לעזוב את דרך הביקורת ולהשלים עם היש. בבואי לאוניברסיטה, לא יכולתי לסבול את אותם טיפוסים משתמטים ממילוי חובה לאומית ובזתי להם בלבי, עכשיו למדתי לראות שרבים מהם מילאו חובתם לשרות הלאומי ושבנו ללימודים. רבים לומדים כי רואים בזה את מטרותם בחיים. מקצוע וסיפוק בחיי העתיד. לא תוכל להוכיח לי שאין הלימודים דרושים עכשיו, היה טוב לכולנו לו יכולנו תמיד לחדש את ידיעותינו. אפשר להיות אידיאליסט ולא לחיות בקיבוץ. לכן אדם החושב לחיות בעיר חייב לדאוג למקצוע, וחייב להרחיב את ידיעותיו.

באשר לחיי החברה שלי, אני איני מעריכה ביותר את חברי הנוכחים, ואולי תתמה הכיצד ילך אדם עם אנשים שאינו מעריכם? ועובדה היא שהולכים, יש צד בי שמוצא ענין בהם. בחברתם אני צוחקת ומתלוצצת, רוקדת ומשתוללת, ויש לי הרושם שאני מענינת אותם ואת עצמי יותר מאשר הם מענינים אותי. בעיניהם אני נחמדה, עליזה, חביבה ומתוקה וזה רגש די נעים. בכל אופן אף פעם לא היו לי הבילויים מטרה. יש באפשרותי לבלות הרבה יותר מאשר אני עושה זאת, אך אין לי ענין בכך, ושנית עליך לדעת כשהבילוי והלימוד עומדים על כף המאזניים, תמיד הלימודים מכריעים.

איני חושבת שקרה שדחיתי את הלימודים בגלל בילוי. ועכשיו מה שנוגע ללימודים, הרבה פעמים הכאיב לי היחס המזלזל והספקני שלך ללימודי. משום מה ומדוע? אני לכן משתדלת לא לדבר אתך על נושא זה, ואתה מצידך, משתדל בכל הזדמנות שיש בידך להקניט את לימודי ולהביע את אי-אמונך בהם, ושוב אני שואלת מפני מה?

אולי סבור הנך שבחרתי בלימודים משום האופנה שבדבר, או דבר דומה לזאת, אך בזה טעות בידך. אני לומדת כי אני רוצה ללמוד, אני רוצה לרכוש לי מקצוע. לדעתי אין בזה הבדל בין בחור לבחורה. אדם באשר הוא אדם, צריך שיהיה לו משלוח יד, שיוכל להסתדר בו בעת הצורך. ובארץ ביחוד אין אדם לעולם בטוח מה ילד יום. נוסף לזה, איני חושבת שאפשר למצוא סיפוק מלא מסידור בית, בישול ורחיצת כלים. זה מהווה רק חלק ביום, ואין צורך שזה יגזול את כל היום. קשה לי להבין את הנשים הצעירות במה הן מבלות את יומן, אני אוהבת את עבודת הבית וסדור חדרי תמיד גורם לי הנאה מיוחדת, אך אין בזה מטרת חיים. חשבתי רבות בדבר המקצוע שאבחר בו, כידוע לך בטח, חלמתי רבות על רפואה, ובשנה שעברה ויתרתי על זאת לבסוף. חשבתי על אחות, גננת, מטפלת, אך כל זה נדחה מסיבות שונות. גננת – משום שאיני חושבת את עצמי די מתאימה לכך. איני יודעת לשיר ולצייר.

ולדעתי זה מהווה חלק חשוב מאוד בעבודת הגננת. מטפלת בילדים – עבודה שהיתה לבטח גורמת לי סיפוק רב, ושנהייתי ממנה מאוד בשנה שעברה, בעיר אינו מקצוע רצוי ביותר כי המטפלת לרוב ממלאה גם תפקיד עוזרת, תפקיד שאין לי כל רצון למלא (מילא, נקוה שפעם אבוא על סיפוקי בטפול ילדי אני). אלה הם מקצועות שאהבתי, הילדים גרמו לי לחשוב עליהם. ומכיון שנדחו וההוראה קוסמת לי, בחרתי בלימודים באוניברסיטה ולא בסמינר, מכמה וכמה סיבות. הוראה בכיתות נמוכות גם היא מצריכה ידיעה בשירה וכו' ואיני רוצה להיות מורה גרועה. האוניברסיטה מאפשרת אופקים רחבים יותר. ראשית ידיעות רבות יותר ועמוקות יותר, וזה מאפשר התעסקות פחות מצומצמת. אני כרגע חושבת לגמור את האוניברסיטה, אמנם קשה לי לדעת מה יהיה המצב בעוד חצי שנה. בכל אופן עכשיו אני חושבת על זאת. אולי לא תבין ולא תאמין, אך אני מוצאת סיפוק רב בלימודי. הפדגוגיה מענינת מאוד וכן המקרא. על ההיסטוריה קשה לי להביע דעה, כי עדיין כמעט שלא התחלתי ללמוד בעצמי, והרי עיקר הלימוד כאן הוא עצמי. בכל אופן תמיד אהבתי מקצוע זה. איני יודעת אם אלמד הוראה, בכל אופן אני חולמת על עבודה פדגוגית. עבודה במוסד כמו פנימיה, במוסד לילדים עזובים, יתומים, התעסקות בנוער עולה, בעבודה סוציאלית וכו'. האוניברסיטה מובילה למטרה זו. לא אמשיך להוכיח לך שאני לומדת מתוך רצון. הלימוד מעיק עלי לעיתים. יש והנפש תחפץ במשהו קל יותר ונוח יותר. והלימודים הם לעול, אך בדרך כלל אני אוהבת את הלימודים. כי אחרת אין לי כל סיבה שתכפה עלי לשבת וללמוד. אולי בעת קריאת דברים אלו יסתמן חיוך בשפתך, ואצטער מאוד אם לדברי אלו לא תהיה ההבנה הדרושה.

שלך

בלהה

בלהה כמדריכה במחנה נופש לילדים 1947

בלהה עם טובה סוקולוב - ששון באוניברסיטה בהר הצופים

18.07.46

הורים יקרים,

תסלחו שלא כתבתי עד כה אך מתוך כמה סיבות לא יצא לי לשבת ולכתוב, ואחת מהן שאין שום דבר מיוחד אצלי הכל מתנהל בסדר הכי גמור. רק רציתי לדעת מה שלומכם? ומה נשמע בבית? האם פעיה יצאה למחנה

עבודה, היא הבטיחה לכתוב ואקוה שאקבל ממנה מכתב באם נסעה. מה עושה ביניסקה ומה שלום אפרים? למרות שאני "קצת" רבה אתו בבית הרי שבכל זאת מענין לדעת מה שלומו? כל זה אינו אלא רוגז זמני, בשורשו של דבר הרי העובדה שאנו אחים ומאותו חומר קורצנו כנראה שהיא הקובעת.

מה שלומך אמא, האם את בקו הבריאות? אני תקוה שכן. האם את עוד נוסעת לים, איך זה מוצא חן בעיניך, האין זה מעיף? זה יכול לגרום לך טובה רבה כי הרחיצה בים פעולתה רבה. אני בסדר גמור, בעבודה נורא שבעי רצון ממני ומהללים אותי כל הזמן, שמעולם לא התנהל שם הכל בסדר כה

טוב. ומתחננים לפני שאמשיך בעבודה. אני עצמי שמחה בעבודה. הילדים אוהבים אותי מאוד

ושמחו כל כך לבואי ביום הראשון. השבוע נתתי להם כמה פעמים שעורים בריקודים, לימדתי אותם ריקודים עממיים שלמדתי בקורס. ההתלהבות היתה כה רבה, הם לא ידעו איך להודות לי ולהביע את שמחתם, התנפלו עלי מכל הצדדים, נשקו אותי וחבקו אותי. זה פעם ראשונה שהם לומדים לרקוד וזה פשוט היה מפעל חשוב בשבילם. המנהל והמנהלת גם הם הודו לי מאוד על זאת. היום כמובן שלא עבדנו ונחנו וקראנו כל היום. אני רוצה שתענו לי הנה בהקדם כדי שאשמע מה אצלכם בבית.

השורות לא ישרות, הכתב יצא קטן והקריאה בטח תקשה עליכם ולכן תסלחו לי.

משלכם,

באהבה, בלהה

07-07-47

אבא ואמא יקרים

יושבים פה בחדר כל המדריכים וכמה בחורים מהמושבה, שהריחו שבאו בנות חדשות. קשה לכתוב גם מפני שאני באמת עיפה. המקום פה יפה מאוד, מוסד של ילדים בסוף המושבה, הילדים יצאו לחופש ואנו עכשיו במקומם. האוכל נפלא – חמש ארוחות ביום ואני פשוט מפחדת שאשמין כחזיר. הילדים הגיעו רק היום, יש לי קבוצה של 12 ילד שעולים לכתה ו'ביניהם 3 בנות. הילדים יהיו בטח די קשים. בינתיים עבדנו היום בפרך. בשעה 6 בבוקר עלינו לקום והעבודה תמשך בטח עד 11 בלילה בלי מנוחה. עכשיו השעה היא 9:00 ועדיין לא התקלחתי, עלי עוד לעבור ולראות אם הילדים ישנים – ואני שומעת כבר מפה שהם רועשים, ויש לנו עוד ישיבת מדריכים. כנראה שהעבודה תהיה קשה, לא מבחינת העבודה עצמה, אלא מבחינת הזמן, המון שעות ביום. אני נמצאת בחדר עם עוד מדריכה, חדר נוח מאוד ונחמד. חבל רק שבכלל לא נוכל להנות מיופי המקום, כי כל הזמן נהיה עסוקים עם הילדים. כנראה שלא אתפנה בכלל לסריגה ולימודים, אך אני חושבת שעבודה זו תוסיף לי הרבה מאוד. הכתב איום, אך אני עיפה ואיני יכולה להשגיח על כתב היד. חוץ מזה אני ממחרת לכתוב כדי שאוכל לתת את המכתב לבחורים מהמושבה שנמצאים אצלי בחדר, שישלחו לי אותו כי לנו זמן ללכת למושבה לא יהיה.

אתמול בערב הילדים עדיו לא הגיעו ואנו המדריכים, הלכנו בעשר בלילה, לאכול גלידה וגוזז. היום כבר לא יכולנו להרשות לעצמנו לוקסוס כזה. את המקום לא נוכל לעזוב. גם לא תהינה לנו שעות חופשיות בשבת, כי בשבת עלינו יהיה לטייל עם הילדים, וזה באמת נורא חבל, היות וחשבתי שלפחות בשבת בבוקר

אוכל לנסוע לים להרצליה. רק ערב אחד נהיה חופשיים, אותו ערב שבו יסעו הילדים של המחזור הראשון ועדין לא יבואו אלו של המחזור השני.

הספקתי להיות ב"ראשון" ונפרדתי מרותי ואני מאוד שמחה שעשיתי זאת. עם המזוודות היה לי מזל, כיון שאינני מהבישנים בקשתי מבחור שנסע אתי שיראה לי היכן המקום שאליו אני צריכה להגיע, והוא כמובן הביא אותי עד המקום, וסחב לי בכבודו את המזוודה כל הדרך. הדבר בטח מצא חן בעיניו והוא בא הערב שוב עם עוד חברים יש להם הצעות רבות, ללכת אתם לקולנוע, למושבה, לנסוע אתם בשבת בבוקר לים, ולנו מסכנות אין זמן לכל זה לדאבוננו.

אנו כאן שלוש מדריכות ומדריך אחד ומרכז. אך במשך היום מתרוצצות פה כל הזמן עוזרות סוציאליות וכדומה. אני רק מפחדת שאשמין פה נורא, היות שאוכלים פה כמו בבית הבראה ממש, פודינגים ועוגות ממולאות, פירות - ושאר מיני תבלין נפלאים. יהיה בשר יום יום ונוסף לזה הילדים הביאו דברים טובים והרי הם מכבדים אותנו בלי הרף, כך שמבחינה זו הרי השפע הוא רב. העבודה צריכה להסתיים בראשון לאוגוסט.

אני מקוה שתענו לי מהר, מה נשמע אצלכם, מה כותבים פעיה ובינוסקה, מה שלום הלחי של אפרים ושלומה של מרים. אני מקוה שאמא אינה עובדת קשה מדי ושהצלחתם להשכיר איזה חדר.

משלכם בלהה

14.07.47

אבא ואמא יקרים!

כה שמחתי לקבל את המכתב, ובאמת אפרים אני מודה לך עליו מאוד. כפי שראיתי, הרי פועה ובינוסקה בסדר כנראה שם בעבודה ושבעי רצון. בבית בטח שקט וליד השולחן כשיושבים בשבת בטח מורגש מאוד ההבדל כשאין שלושה בנים. מה נשמע בבית? מה שלומך אמא והאם קשה לך מאוד העבודה בבית עכשיו, אני מקוה שלמרות זאת צריכה לבד לעשות הכל ואין לך שום עזרה, הרי יש פחות עבודה בבית, פחות מלכלכים. אשר אלי הרי אני עובדת קשה. רק בבוקר כשעלי לקום אני מרגישה עד כמה אני עיפה, כי תמיד, כפי שידוע לכם, לא קשה לי לקום ואני מיד קופצת מהמיטה, וכאן קשה לי מאוד לעזוב את המיטה. מה שמעיף הוא זה שעלינו כל היום להתרוצץ ואנו עסוקים משש ושלושים בבוקר עד אחת-עשרה –שתיים-עשרה בלילה כל יום. כמובן שיש הפסקות קלות באמצע, אך אז עלינו לסדר כל מיני עניינים, לכתוב דינים וחשבונות, סיכומים וכו'. מצד שני הרי שאני מאוד שבעת רצון מהעבודה. אני למדתי מעבודה זו, הרבה מאוד ומקבלת ספוק רב ממנה. את זמן העבודה קצרו לשמונה-עשרה יום, כלומר בעשרים וארבע לחודש אנו גומרים כאן. יהיו שני מחזורים של ילדים. מחר בבוקר נוסע המחזור הראשון, ומחרתיים בבוקר מתחיל המחזור השני. קצת חבל לי שהילדים נוסעים, התקשרתי אליהם מאוד. יש לי שמונה בנים, וארבע בנות, כולם עולים לכיתה ו'. כולם מקרים סוציאליים קשים, הם כה התקשרו אלי אוהבים אותי מאוד ופשוט רבים עלי זה עם זה. אהבה זו שהם אוהבים, אותי עוזרת לי מאוד, כי על ידי כך קל לי יותר להשפיע עליהם, כי הם באמת ילדים קשים מאוד – ילדי רחוב ממש. אתמול הצטלמנו עם הילדים. ילדי הקבוצה שלי רבו כולם מי יעמוד לידי, לבסוף בקשיים סדרו אותם לפי הגובה. לאחר זאת הייתי מוכרחה לקבל את ההזמנה של כמה ילדים ולהצטלם אתם באופן פרטי, אמרו שלא יעזבו את המחנה, עד שלא אתן להם תמונה שלי,

ואת כתובתי, שיוכלו לכתוב לי. יש שני בנים, והעירניים ביותר בקבוצה שמגינים עלי, מחזירים אחרי כמו קבלרים בדיוק. הערב יש לנו מסיבת סיום איתם, הילדים הכינו לבד הצגות. כנראה יבואו הרבה אורחים למסיבה. מחר אנו מסכמים את העבודה ויהיה לנו ערב ראשון שנהיה חפשיים. מחרתיים בבוקר בא המחזור השני ושוב נעבוד בלי מנוחה עד הסוף. למרות שנעבוד זמן מועט יותר, 18 יום במקום חודש, אני מקוה מאוד שלא יורידו לנו את המשכורת היות ואנו עובדים קשה. חוץ ממני יש פה עוד שתי מדריכות, מדריך –מורה משפיה, ומרכז המחנה – מנהל שפיה. כולנו ביחסים נפלאים, כל ערב בישיבות הרינו יושבים יחדיו, שותים פודינג קר, קקאו קר, אוכלים מכל מה שנשאר במקרר. במוצאי שבת הלכנו באחת-עשרה ושלושים בלילה לאכול גלידה, באמת יחסים יפים מאוד.

אני מקוה שבבית הכל בסדר.

בתקוה שמכתבי ימצאכם בריאים ושלמים

משלכם, באהבה, בלהה

21.07.47

אמא ואבא יקרים,

מה שמחתי לקבל את מכתבה של מרים, הקצר אמנם, אך בכל אופן נתן לי משהו מהבית. יש רצון לדעת יותר, יש רצון לדעת הכל, אך זה באמת קשה, כשנמצאים רחוק. אנו שומעים את החדשות שלוש פעמים ביום והמצב בירושלים באמת מדאיג אותי. מצד אחד, אני דואגת לשלומכם ומצד שני, הריני שמחה שאני נמצאת מחוץ לכל האוירה המתוחה הזו, ביחוד שיש עכשיו עוצר לילה והרי בירושלים הייתי צריכה לשבת בבית, ולכן מוטב שאני עובדת ומרויחה משהו. אני מקוה שמפעיה וביניסקה יש ידיעות משביעות רצון, אף שמאוד הייתי רוצה לדעת מה נעשה אתם ואיך הם מבלים בקבוצים. פעיה בטח צריכה כבר לחזור בקרוב.

אני גומרת כאן את העבודה ביום החמישי. והרי למרות כל הסיפוק שבעבודה והענין בה, הרי אני שמחה שאני גומרת. אני רק מקוה שהמצב בארץ יוטב ולא יקרה שום דבר שיעצרנו כאן. טובה באה לתל-אביב ואני הייתי מאוד רוצה ביום החמישי לנסוע לתל-אביב לכמה ימים, עד אחרי שבת. עוצר הלילה עוד חיזק את רצוני זה, כי אחרי תקופה של עבודה מאומצת וחיי נזירה הרי רוצה אני קצת להתבדר ולבלות, ולכן אני מקוה שלא תכעסו עלי באם לא אבוא מיד הביתה. חוץ מזה הרי ביום החמישי יהיה לנו יום של סיכומים עם מנהלי המוסדות וראשי הלשכה הסוציאלית וישיבה אחרונה תהיה לנו אחרי שבת שבה יחליטו סופית על גורל הילדים, ואנו המדריכים נצטרך להשתתף בה. הישיבה תהיה כנראה בתל-אביב ולכן גם מבחינה זו יהיה עלי להישאר בת"א עד אחרי שבת. אולי גם אגש לראשון. ללון אוכל בשבת אחת אצל שרה, או בראשון. יש לי בגד הים ואוכל להתרחץ קצת בים. בירושלים מחכה לי עבודה רבה, לימודים רבים. הבאתי אמנם הנה ספרים וסריגה, אך, לדאבוני, הרב לא היה לי אפילו רגע פנאי לזה. אתם לא יכולים לתאר לכם איזה קשרים יפים קשרנו המדריכים, המנהל, האחראים על העבודה והילדים. אנו פה ממש חיים כמו בבית אחד שלנו, ומחנה זה ישאר תמיד בזכרוננו כתקופת עבודה משותפת נעימה, הוא ישאיר ביננו קשרים לעולם. היום קבלתי את התמונות עם הילדים, יופי של תמונות הילדים רוקדים עכשיו במעגל בחוץ ומפצירים בי לצאת ולרקוד אתם, סוחבים אותי מכל צד ועלי להענות להם – זוהי זכותם.

אני מקוה שמכתבי יפגשכם בקו הבראות, שהכל בבית בסדר ושהמצב בירושלים יסופר. אני מקוה שאינכם מתנגדים שאשאר עוד קצת מחוץ לירושלים. אני עוד לא בזזתי כל כסף ואני אשתדל להוציא את המינימום כדי שתישאר לי כל המשכורת.

מסרו דרישת שלום לכולם.

שלכם באהבה

בלהה.

בינתיים נודע שנוכל לנסוע מפה רק ביום השישי בבוקר כי גב' בלוך רוצה לעשות למדריכים מסיבה כאן ביום החמישי בלילה.

מכתבים על בלהה

המסמכים נמצאו בתיק של המחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון, ונכתבו, כנראה גם לשם אימות נתונים עבור ספר "יזכור", מכאן אולי נובעת הגירסה השונה, במכתבי המשפחה מזו שהובאה בחוברת לגבי האירועים בדרך לירושלים, ואופן פציעתה של בלהה.

בלהה שלנו נכתב על ידי משה ששון

עבור המחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון.

מעט הכרתי את בלהה. מעט מכדי שאוכל להסביר לאחרים מה אומר שם זה לי.

"בלהה" – שם שאותיותיו מעטות... שם קצר... לכאורה רגיל למדי.... רגיל-ובכל זאת מיוחד! מה שייחד אותו הייתה העובדה שהוא שייך לבלהה שלנו!!

רגילים הם החברים הכותבים "זיכרון לנופלים" למלא רשימותיהם בתהילות ובתשבחות לאלה שהלכו ואינם. כרי שאילולי נהרגו עלולים היו אותם כותבי רשימות לראות בהם אנשים מלאי מגרעות.... אך משום שנהרגו, משום שהלכו ואינם – שוב אין הם אלא כליל השלמות.

יתכן ואין הדבר מקרה שהרי רוב הסופרים והרושמים רשימות נוהגים כך. אכן אין בן האדם

מרגיש בצימאון אלא כאשר אוזלים המים מהכד...

רגיל אתה לשמוע בימינו אלה כי הניצחון בא לנו בגללם ובזכותם של חיילינו – חיילינו הצעירים בני הדור החדש. "הדורות הקודמים – אומרים אנשים אלה- זקנו וזמנם עבר,

ניצחונותינו באו לנו בגלל הצעירים ורק על ידי הצעירים" חייכם שיש בדבריהם משהוא מן האמת. אך דא-עקא נראה לי שהניצחון בא לנו, לאמתו של דבר, בגללם ובזכותם של הזקנים, של הורינו והורי הורינו, שהרי הם הם שהצליחו לבנות ולהקים את דמותו של הדור החדש. הם שהביאו לאור העולם את הטיפוס הקרוי "סברה". ולסברה הללו הרבה מעלות, מכאן ריבוי התשבחות לאלה שנפלו.

כשאתה מחטט בדמותם של אלה שנפלו, מתגלה לעיניך רקמה נהדרת של מעלות השזורות

"בסיטונות" בדמותו של הדור החדש.

ובלהה הנה אב-טיפוס לבת הארץ. (עלתה ארצה כילדה) על כן בלהה הנה כה רגילה וכה מיוחדת. כה פשוטה וכה נהדרת. כה מלאת מחשבה וכה מלאת מרץ. כה בעלת רצון וכה מחושלת. בלהה הנה יצירה ישראלית במלוא מובן המילה. אם ירצה מאן דהו לתאר את דמות הנערה הישראלית הטיפוסית בהכרח שיהיה מתאר את בלהה.

אותו חיוך נהדר, אותו צחוק בלתי מרוסן, טבעי, מלא כוח נעורים, מלא גאווה, מלא ביטחון, מלא ייעוד, ומלא מעשה, - אותו צחוק עדיין מהדד באוזני.

אותו רצון ברזל, רצון מלא הגיון, רצון המבוסס על הייעוד הגדול העומד לפנינו, ועל אפשרויות המעשה שלנו, אותו רצון שאין בינו לבין המעשה כל חיץ, אותו רצון כנה ללא סייג, וטהור ללא גבול – אותו רצון עומד לנגד עיני.

צחוקה, רצונה, פשטותה, ומחשבותיה הם הם שהיו נר לרגלי דמותה הישראלית הנהדרת: נר למעשיה, נר לחייה, ונר למותה, חייה הקצרים ואמרים זאת: חיי מושבה בתחילה, חיי עבודה ולימודים, חיי אהבה אין – קץ להוריה, חיי דבקות בל-תנוק לערכי האומה, חיי מסירות ללא – גבול לחבריה.

מספסל הלימודים ומהעבודה במושבה לפעילות תנועתית, להגשמה חלוצית, להצטרפות לגרעין הכשרה, לחברות בפלמ"ח, ללימודים באוניברסיטה, לגיוס בצבא, לעמידה ללא-חת יחידה עם קומץ בחורים קטן-בעמדה מוקפת ערבים רבים ולמות גיבורים.

דור של טרומפלדורים!

היש לבכות בלה כזו או אם יש להתגאות בה? חייכם שרשאים הם חבריה

להתגאות בה, אך הרשו לי גם לבכות את בלה שלנו!

הרשו לבכות על זו שמעולם היה רק הצחוק על שפתיה, על זו שמעולם לא בכתה...

-משה.*

* משה ששון היה חברה ואחר כך בעלה של טובה סוקולוב חברתה הטובה של בלה לספסל הלימודים האוניברסיטה העברית.

ימיה האחרונים של בלה נכתב על ידי מרים ציברסקי – ראב"ד

למחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון. (12.12.50) עבור הספר "יזכור".

על ימיה האחרונים של בלה אתם כנראה יודעים מעט מאד. במשך חמישה ימים וחמישה לילות הייתה מחצבת "צובה" תחת התקפה אחת ארוכה.

כשבאתי לראות את בלה בבית החולים, היא אמרה לי: "תארי לך חמישה ימים וחמישה לילות שלחתי לכולכם נשיקות דרך האוויר, כי הייתי בטוחה שכבר לא נתראה יותר. לא הייתה אפשרות של מנוחה, של אכילה, או של שתייה, ואל תחשבי שהייתי רק אלחוטאית", ואז הראתה לי את סימני הרובה שעשו לה ממש חורים עמוקים משני הצדדים של הכתף. היא המשיכה לספר שהם היו רעבים כל הזמן ועייפים, ועכשיו היא עדיין רעבה ועייפה.

לפי דעת כל הרופאים מבית החולים בלה לא נפצעה כל כך קשה בתאונה, ואילו היא לא הייתה כל כך עייפה ורצוצה, היא בודאי הייתה נשאת בחיים, אלא שהשוק היה קשה בשבילה לאחר תמונות הבלהות שעברו עליה בצובה, שלידיעתכם זה היה מגדל בודד בתוך מדבר הררי של ערבים, והערבים הקיפום מכל צד.

אינני יודעת, אבל לי נדמה שעם כל הסכנה שהייתה במקום המצאה של בלה, ועם כל אשר בודאי שמעתם עליה מפי האנשים שהיו אתה, היה ראוי לכבודה, להוסיף כמה מילים על כך. למשל, בן יוסף כתב, אמנם רק עובדה אחת, בספר "בכל מאודם".

בלהה הייתה ב"צובה" במשך כל הזמן, ואף המשיכה להיות שם כשהקסטל נכבש על ידי כוחותינו, אבל אחרי כיבוש הקסטל החמיר המצב ב"צובה" ולא הייתה דרך אחרת מאשר לסגת מ"צובה". בלה ביחד עם הבחורים שבחלקם היו חברי "פלמ"ח", ובחלקם מה"חי"ש", פוצצו את המגדל ונסוגו. בדרכם הייתה בלה גם בקסטל, והייתה מאושרת מאוד כשראתה שהקסטל בידינו.

כשהייתי אצלה בבית החולים, היא סיפרה לי על כך והתגאתה מאוד שעל אף ההוראות החוזרות, והפקודות שקבלה לעזוב את "צובה" היא לא עשתה זאת, ואתם כותבים על "צובה" שנכבשה בידי כוחותינו, אין לכם מושג באיזה מצב רוח מדוכא הלכה בלהה לעולמה.

אותה בלהה שהייתה מאושרת מכיבוש הקסטל, שמעה גם על זה שהקסטל עבר חזרה לידי האויב. היא אמרה לי: "תארי לך נמצאים עכשיו על הקסטל בחורים לא מאומנים, ואני צריכה לשכב בבית חולים, והרופא אומר, שלושה שבועות, כשאני שולטת כל כך טוב ב"כלים". אינני יודעת מה יהיה?! הנה המצב כל כך קשה ואינני יכולה לעזור." בלהה במסכנה בחייה לא זכתה לשמוע על כיבוש של שעל אדמה אחד, היא רק הספיקה לשמוע על מפלות אחת אחרי השניה. (כדאי בזמן הכתיבה להסתמך על עובדות – מתי נפלה "צובה" ומתי נכבשה שנית בדיוק).

קשה לי מאוד לכתוב עליה, ותמיד עוד נדמה לי שהיא תבוא עוד ותספר בעצמה.

משונה מאד שתמיד סיפרה בשקט על דברים קטנים וגדולים והייתה אוהבת לומר – מילא אני לנכדי כבר אספר הכל, ובוודאי יתגאו בי איזו סבתא הייתה להם, ככה זה, כואב מאד להתווכח בקשר עם כתיבת דברים עליה, שבשבילנו היא ייצור כל כך קדוש, או כמו שאמא תמיד נוהגת לומר, או כמו שאמא תמיד נוהגת לומר "אלוהים נתן לי מתנה יקרה רק לעשרים ואחת שנה".

מרים ציברסקי - אחותה של בלהה.

קוים לדמותה נכתב על ידי חבר

עבור המחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון.

אינני יודע מה הביאה לגרעין ההכשרה המגויס שלנו, באחד ממשקי עמק יזרעאל, הייתה זו דחיפה נפשית לשירות לאומי, או קסמם הרומנטי של חיי פלמ"ח והכשרה, או הרצון להכיר צורת חיים חדשה – יתכן שהכל יחד הביאה מספסל הלימודים אלינו. היה זה בסוף קיץ 1944, באחד מימי החמסין הלוהטים, ישבנו בחדר האוכל של הקבוצה בהפסקת הצהריים שבין תקופת אמונים אחת למשניה. היא נכנסה ובפשטות שאלה על חברי הגרעין, הציגה את עצמה, התיישבה בינינו וכעבור רגעים מספר הייתה כאחת מאתנו.

היינו בתחילת צעדינו העצמאיים, עזבנו בית ספר, והורים, זנחנו "תכלית" של אוניברסיטת וטכניון כאשר משהוא אחר היה חשוב יותר. "שנת שירות" פלמ"ח, "הכשרה", "קבוצה" היו המילים שרחפו בחלל עולמנו. מעטים היו אלה שעשו צעד נועז זה, והיא הייתה בין המועטים.

בחיי שיתוף ישנו קנה מידה שלפיו נמדדים חברים ובעיקר – חדשים בהצטרפותם והוא: באיזו מידה מתערים בבעיות הקבוצה, באיזו מידה הבעיות מעסיקות אותך, באיזו מידה בעיות אשר ניצבות בפניהם כראשונות במעלה כחשובות יותר מבעיות אישיות, אגואיסטיות. עד מהרה גילינו בה עוד קו אופי והוא כוח הרצון. הפלמ"ח היה בראשית צעדיו, הקונספירציה הייתה גדולה והתפקיד כה חשוב, הוטלנו למערכת אימונים קשה שמתפקידה היה לחשל את הגוף והרוח, גולת הכותרת הייתה – מסע בן חמישה ימים בלב הגליל, בלי לפגוש באף נקודת ישוב עברית, מסע בלב אזור ערבי עוין, דרך מקומות שרגל יהודי לא דרכה שם, ליד כפרים שאילו רוע- מזל היה מלווינו היו אולי שרידי גופותינו מתגלים כעבור שנים. הייתה זו מחלקת צעירים שהטילה עצמה למבצע נועז שעתיד היה לשמש אות לממונים עלינו אם ראויים אנו לחטיבה לה השתייכנו. והיו "הנופלים" בדרך- הנסוגים כמו, המתעלפים, הנפצעים, וחבורתנו הצטמצמה, ומבין מספר הבנות שהמשיכו נשארו שתיים ובלהה הייתה אחת מהן, צועדת כל הזמן מאחורי ה"מ.מ." בהתמדה ובחריקת שיניים.

חלפה שנה.הגרעין הפך לקיבוץ אך בלהה לא יכלה להסתגל לחיים אלה,הייתה בה דינמיות רבה, והיא המשיכה באוניברסיטה בירושלים. כבר בראשית לימודיה נתבררה לה דרכה בחיים: הוראה. ולא דווקא הוראה סתם אלא הוראה לילדים עזובים, לילדים דפקטיביים.

אחד הרשמים האחרונים שהיו לי ממנה בימים האחרונים לפני פרוץ המלחמה היה כשפגשתי אחרי שחזרה משליחות האוניברסיטה לעבודה בבית ספר לילדים מפגרים ועזובים.כמה אושר קרן ממנה – היא הרגישה שהיה לה ייעוד.היא הרגישה שוב בכוחה לתת ולגמול לזקוקים לכך,ולא היה קץ לאושרה כשקבלה מכתב מילדים אלה, כתוב בשגיאות ובפרימיטיביות רבה, אך הרגש שבו והבעת התודה של ילדים חסרי –הבית היו בו חזקים לאין ערוך.

וכך עברו הימים. הלהבה בארץ פרצה ובחדר האוכל שבקבוצה גדל מספר התמונות שעל הקיר, ולפעמים היינו שואלים את עצמנו האם זה טוב, נכון, צודק-שהתרגלנו לשמוע על נפילת חברים במין השלמה שכזו, במין קשיות כזו? דבר אחד ברור: אלה שנפל עליהם להמשיך, מוכרחים להוכיח קשיות כי נפילת חבריהם הייתה כדי שאנו נמשיך לחיות.

קטעים ממכתביה לידיד.

...אני נמצאת בעצם תקופת הלימודים, קצת קשה ולפעמים גם משעמם אך בן-אדם שנטל על עצמו תפקיד מוכרח להמשיך בו ולהצליח...

...בקרב נקבל חופש מהלימודים ואני אנצל זאת לטיול בארץ, כמה שאני אוהבת לטייל.אני רק מצטערת שהטיול יהיה באוטו, זה דומה שכאילו מראים לאדם משהוא במקום שהוא ילך ויראה בעצמו מה שהוא רוצה, כמו למשל במסע הגדול לגליל, ברגל, בשבילים נסתרים, מקומות כאלה אף פעם לא תראה מאוטו... באופיי יש כנראה הרבה סתירות בקשר לצורת החיים, מצד אחד אני אוהבת את החיים בחברה,אוהבת לעזור ולהרגיש שבידי לעשות משהוא, אוהבת את הפשטות, את חיי השיתוף, אך מצד שני מתגבר בי לעיתים הרצון לבלות, להתלבש יפה, לבקר במקומות בלוי בעיר, לחשוב על בית משלי, גינה משלי וכו'. אלו הן אמנם מחשבות אגואיסטיות אך-טבעיות..אני נמצאת עכשו ב"צובה", מחצבה בהרי הקסטל ליד מוצא.

יש כאן מגדל גבוה שצריך פח מחובר אליו ומסביב המחצבות.אני בחורה יחידה בין עשרים וחמישה בחורים.זה מזכיר לי מאד את חיי בהכשרה, ולמרות שהמתיחות עכשו הרבה יותר גדולה ומצב הביטחון רעוע למדי – הרי שמצב רוחנו – עצום.

בלהה

חברתי לכיתה - נכתב על ידי דינה שור

עבור המחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון

במחזור אחד סיימנו את לימודינו בגימנסיה" הרצליה". באוניברסיטה נפגשנו שוב, ושתינו לומדות את אותם המקצועות. מתמיד הצלחת בלימודים,והכרתיך אך צוחקת ועליזה.

פרצו המאורעות, ונקראתי להגנת ימין משה, מה התפלאתי כשפגשתיך שם באחד הערבים, ואת האלוטאית במקום.שלוש פעמים בשבוע בילית את הלילה בשכונה מסוכנת זו, ואיש לא ידע ולא ניחש.

ובימים בהם הקשריות שותפות לכל פעולה בדיוק כבחורים, ולא נרתעות מן העמדות המסוכנות ביותר.

החלו קרבות הקסטל ואת יוצאת למקום, ועובדת ללא לאות, ימים ולילות, ללא הפסקה או מנוחה. המצב הולך ורע, האויב עולה בכוחות מוגברים למקום. אחרי חמישה ימים ולילות של עבודה הוחלפת, ונשלחת חזרה לירושלים.

הנהג נוסע זו הפעם הרביעית בדרך המסוכנת, ועייפות כבדה ירדה עליו, ובאחד הפיתולים מתהפכת המכונית, הובאת לבית חולים שערי צדק, עוד יומיים נאבקת על חייה הצעירים, ואנו עומדות בפני דלת החדר ומחכות בחרדה. לא הועיל הטיפול המסור ביותר, הפגיעה קשה מאד.

שירת חייה באמצע נפסקה.

בלהה - נכתב על ידי האח אפרים ציברסקי-צור

עבור המחלקה להנצחת החייל במשרד הביטחון

1) פרטים על שירותה בצבא.

כבוגרת גימנסיה "הרצליה" בתל-אביב יצאה לשירות בפלמ"ח. הצטרפה לגרעין הכשרה של "המכבי הצעיר" ברמת דוד.

הייתה אהובה על כל חבריה לעבודה ולנשק. אחרי שנת שירות התחילה ללמוד באוניברסיטה העברית בפקולטה למדעי הרוח.

עם פרוץ המלחמה הייתה בין הראשונות שהתייצבו למלחמת העם, כאלחוטאית. מיד כשנוסדה מחלקת קשר בירושלים.

בלהה שירתה בימין משה שהייתה אז מרכז החזית הירושלמית.

כשהמצב בעיר העתיקה החמיר התנדבה לצאת לשם, אולם מפאת חוסר קשר לא נתמלא רצונה. בשלב זה עברה למחצבת "צובה" ופתחה שם תחנת אלחוט, והייתה שם עד נפילת המקום.

בלהה נפלה בנסיגה מ"צובה" לירושלים.

2) חייה לפני השירות בצבא.

בלהה באה לארץ כילדה קטנה, קבלה את חינוכה בראשון לציון. לאחר שגמרה את בית הספר העממי בראשון לציון המשיכה לימודיה בגימנסיה "הרצליה" תוך כדי פעילות בגדנ"ע. עם גמר הלימודים הצטרפה ל"פלמ"ח" לגרעין ה"מכבי הצעיר"

עם גמר הלימודים הצטרפה ל"פלמ"ח" לגרעין ה"מכבי הצעיר" ברמת-דוד.

לאחר שנת שירות החלה את לימודיה באוניברסיטה העברית בירושלים, והתעניינה במיוחד בנוער עזוב, לכן למדה פדגוגיה ופסיכולוגיה וחלמה לפתוח מוסד לנוער עזוב, כי ראתה נושא זה כבעיה כאובה.

כתבה מספר עבודות מחקר על נוער עזוב, הנמצאות ברשות האוניברסיטה.

כמו כן עבדה בחופשים עם נוער עזוב. הצטיינה בעבודה זו, ונתחבבה על הנוער וקבלה מהם מכתבים עד פרוץ המלחמה.

בלהה הייתה בעלת אופי חזק, בעלת רצון ברזל, ומלאת חיים.

לאחר שמחצבות "צובה" נפלו הצליח קמץ המגינים לסגת לקסטל ומשם למוצא. בדרך ממוצא לירושלים, הותקפה השיירה פעמים רבות. הנהג, מחוסר שינה ואוכל במשך ימים איבד את השליטה על ההגה והתהפך מהכביש לואדי בכניסה לירושלים. פצועה קשה הובאה בלהה ביום רביעי כ"ז אדר ב תש"ח לבית החולים "שערי צדק".

כל שאלותיה היו מה שלום יתר החברים, ועל עצמה אמרה "אמא, אל תדאגי לי אני רק רעבה מאד, ועייפה. לא אכלתי חמישה ימים, וחמישה לילות לא ישנתי. רק אוכל ואנוח ואבוא הביתה. אל תדאגו לי."

למחרת איבדה את הכרתה ונפטרה ביום כ"ט אדר ב תש"ח.

יהי זכרה ברוך.

אפרים, אח של בלהה.

15.01.2005

בלהה אחותי - נכתב על ידי פועה ציברסקי-פרידמן

חלפו למעלה מחמישים שנה מאז נפרדנו מבלהה. אני עדין זוכרת את הכעס העצום שחשתי – לא יכולתי לסלוח לה על אשר עשתה לנו להורי ולאחיה. החיים בבית פסקו מלכת. אני שכל חיי חלמתי ללכת בדרכה להתגייס לפלמ"ח ויחד עם חברי בתנועה המאוחדת ולהקים קיבוץ. כל זה נשבר לרסיסים. תקופה ארוכה של געגועים ועצבות שאינם עוזבים אותנו ומלווים את חיינו. אני כותבת על בלהה אחותי הגדולה ממני שהייתה דוגמא ומופת לי במשך שנים ושאנינה עוד ולמרות זאת חיה בקרבי. תמיד נראתה בעיני, יפה, מוכשרת, חכמה ומוסרית, והבת האהובה על אמא. ואני האחות הקטנה הערצתי ושאפתי להיות כמותה וללכת בדרכה, למרות שאני כמובן ההייתי הבלתי ממושמת, המורדת הבעייתית. והנה בוקר אחד הסמל הזה נעלם מחיינו והשאיר את כולנו שבורים רצוצים וחסרי יכולת לתפקד.

את מכתבי מרים לבלהה לא מצאנו וחבל, אך מרים השאירה לנו אוסף מכתבים שבלהה כתבה בזמן שהותה ברמת-דוד בהכשרת "המכבי- הצעיר" ובפלמ"ח ואח"כ כסטודנטית באוניברסיטת ירושלים וכמדריכה במחנה קיץ לילדים ברעננה.

כשפרצה מלחמת השחרור בלהה כבר הייתה בשנת לימודיה השלישית באוניברסיטת ירושלים, אותם לקחה בכל הרצינות, אך היא לא יכלה להמשיך בלימודיה מאחר שפרצה המלחמה והתנדבה לכוחות הלוחמים, למרות מאמצי הורינו שעלו בתוהו למנוע זאת ממנה. היא שרתה כקשרית במקומות המסוכנים ביותר, כי האמינה שזה תפקידה ועליה למלאו בדרך הטובה ביותר, ונדמה לי שכך עשתה. הדאגה הרבה וחוסר היכולת לדעת מה שלומה הטרידו את הורי מאוד. כשפרצו הקרבות בשער הגיא ובעיקר בקסטל בלהה הוצבה כקשרית ב"מחצבות צובא" הממוקמות ליד הקסטל. בנסיגת המחלקה שאיישה את המחצבות, לירושלים, התהפך המשורייין שבלהה נסעה בו הדרדר לוואדי ובלהה נפצעה אנושות. למשפחה נודע על פציעתה ועל כך שהיא שוכבת בבית החולים "שערי צדק" רק מפי שכן, רופא, שנכנס לביתנו וסיפר שנדמה לו שראה את בלהה פצועה.

כשהגענו מיד לבית החולים מצאנו את בלהה כשהיא כולה חבוטה וסימנים כחולים על הפנים והידיים. אך בלהה בטוחה שמפגיעות אלה תצא ותוכל להם, דבר שכולנו רצינו להאמין לדבריה. בלהה נפטרה כעבור יומיים בתאריך 09.04.1948 והובאה לקבורה בבית הקברות בסנהדריה בירושלים, ואח"כ הועברה לבית הקברות הצבאי בהר-הרצל בירושלים.

בגעועים ובאהבה

אחותך פועה.

רשימת האתרים בהם מונצחת בלהה

- בית הספר היסודי 'חביב' רחוב אחד העם 7, ראשון לציון.
- 'אנדרטת התותח' ראשון לציון.
- 'לוח זיכרון' יד לבנים רחוב אחד העם 20, ראשון לציון.
- 'לוח זיכרון' גמנסיה הרצליה רחוב זבוטינסקי 108, תל-אביב.
- 'מצבת זיכרון' קיבוץ הסוללים,
- 'לוח זיכרון' אתר ההנצחה בקסטל.
- בית הפלמח רחוב לבנון 10, תל-אביב.
- יד לבנים רחוב אלוף שאלתיאל 1, ירושלים.
- רחבת זיכרון, אוניברסיטת ירושלים גבעת רם, ירושלים.
- 'לוח זיכרון' גבעת התחמושת
- אתר ההנצחה של משרד הביטחון באינטרנט www.izkor.gov.il
- האוניברסיטה העברית בירושלים

האזניברסיטה העברית בירושלים

יזכור

"ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם" (ישעיהו נו, ה)

תלמידים :

פרלמן נתן	זילבר מאיר	אורבך יקותיאל
פרלשטיין משה	זילברמן רפאל	אליאשברג דניאל
פרנקל שבתי	זלצר רחל	אמון ברוך
פרסיץ בנימין	חבר יששכר	אנגל חיים
פת ברוך	חי עודד	ביטנסקי יהודה
צובנר דוד	חפץ מאיר	בירנבאום אסתר
ציברסקי בלהה	טיבור אדם	בכרך יוסף
צימרמן מנחם נחום	טרקס יורם	בנימין עודד
צינאדר ראובן	שש דוד	בן-עטר יעקב
צבקר יוסף	יחיאלי אליהו	ברקוביץ אלכסנדר
קוטיק יעקב	יעקובוס יוסף חיים	גוטשל צבי
קופלר יוסף	כהן יעקב	גולדוואסר יעקב
קופשטיין מרדכי	לוין ברוך	גולד סבו
קושניר טוביה	לוין יונה	גן שמואל
קיפניס יעקב	ליטמן פנחס	גרוברג ישראל
קלנצרוף רחמים	מושיב גרשון	גרוסמן נועם
קמפינסקי שמשון	מידב עמנואל	גרוסקין גדעון
קרס רוברט	מיסקוב יעקב	גרינפלד ישראל
רבינוביץ בנימין	מרכס יהושע	הלוי יצחק
רוזנברג יעקב	נשרי דוד	הרשקוביץ אליהו
רטנובסקי שמעון	סורן יהושע (גדעון)	ינדפלד אמנון
רייך דניאל ברוך	סילמן אהרון	ינדפלד יוסף
רייכמן עזרא	סלומון משה	וייס יצחק
ריצמן מנחם	סליצין דן	ינברגר יוסף
שוניצר יצחק	סנדרוב יוסף	ינשטוק צבי
שושני נחום	פוחס יצחק	ויסמן נדב
שטאהל רפאל	פייסס יהודה	ונטיק אמנון
שטרנברג שמואל שלמה	פפירוביץ בלה	זוטא חנה
שניאור יוסף חיים		

כ"ה שנה
תרפ"ה - תשי"ז

Bilhah Zibersky - Chronicle

Bilhah, the daughter of Mina and Zvy Zibersky, was born in August 8, 1927 in a small village of Lupets in what is now Belarus. During the year 1934 Bilhah and her family immigrated to then Palestine as a Zionist family with sufficient economic means thus avoiding the long waiting list. The family settled in Rishon-Letsion. Bilha finished her elementary school in her home town and graduated from high school at the famous "Hertzelia gymnasium" in Tel-Aviv. After graduation Bilha volunteered to join the "Palmach" underground forces for a year as a national service. During that year she was based in kibbutz Ramat David where they received military training while working in the kibbutz. During that year Bilha, as part of the "Hagana" underground fighting forces, participated in a number of smuggling illegal Jewish immigrants that have reached the shoreline in boats, and where taken ashore secretly avoiding the British army blockade.

At the end of that year as a volunteer, her group decided to start a new kibbutz and Bilhah decided to continue her education and during the year 1945 had registered at the "Hebrew University" at Jerusalem majoring in education.

As the war of independence started Bilha's was at her third year of social studies. Bilha immediately stopped her studies and joined a fighting unit made up of university students and requested, to join a unit going to the battle lines since she was already a trained soldier. At first she was attached as a radio operator to units protecting the Jewish neighborhoods at the outskirts of Jerusalem. Later Bilha was sent with a platoon of student fighters to the Castel area where bitter fighting were going on to keep the supply road to Jerusalem open. She was stationed as a radio operator in a far out outpost located in a commercial quarry, "Tsuba, which protected the eastern flank of Jewish settlements in the Castel area.

The battles in the Castel area became fierce with heavy casualties to both the Jewish and Arabic sides. During the day of March 18, 1948 a irregular Arab forces attacked the quarry, after long hours the defenders managed to drive away the attackers. However the siege around the quarry became very dangerous and it became questionable whether the small group of fighters could hold much longer. On April 5 the defenders of the quarry managed to break the siege and find temporary safety at the near by Jewish settlement of "Arza". On April 6, Bilhah and the other fighters from the quarry were evacuated to Jerusalem in an armored vehicle. On the highway to Jerusalem the vehicle was attacked, damaged and rolled down to a deep canyon. Most people in the vehicle were badly injured. Bilhah was brought to a hospital in a critical condition and died after two days. She was buried on April 9 1948 in a temporary cemetery and than moved to the national military cemetery in mount Hertzal.

In her last note to her parents that she managed to send after the evacuation from the quarry she wrote:

"Dear Mom and Dad,

I am here in Arza, very healthy and a hundred percent safe.

Please don't worry about me. We are here loaded with work and I shall remain here until the situation in the area improves, hopefully it will be tomorrow or day after at the latest.

Our people are holding on with bravery. I am very much concerned with the fate of the people here. Please do not worry about me and don't be angry about my situation. Believe me, I feel that I have to do what I do. I am helping very much here.

Again, I am ok, ok, don't worry there is no need to worry.

I hope that all of you are in good health.

Love

Bilha"

